

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
Avaliku õiguse instituut

Maarja Lehemets

VASTUTUS MÕRVA EEST

Magistritöö

Juhendaja: Heino Tõnismägi

Tallinn 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1 MÕRV KUI TAPMISE KVALIFIKATSIOON	8
1.1 MÕRVA TUNNUSED EESTIS LÄBI AJALOO	9
1.1.1 Nuhtlusseadustikud (1845.a ja 1903.a).....	10
1.1.2 Vene NFSV Kriminaalkodeks (1926.a).....	12
1.1.3 Eesti Vabariigi Kriminaalseadustik (1935.a).....	12
1.1.4 Eesti NSV Kriminaalkodeks (1961.a)	14
1.1.5 Kriminaalkodeks (1992.a)	15
1.1.6 Karistusseadustik ja tänapäeva mõrva tunnused (2001.a)	15
1.1.6.1 Tapmine piinaval või jumal viisil.....	17
1.1.6.2 Üldohtlikul viisil	18
1.1.6.3 Kahe või enama inimese suhtes	19
1.1.6.4 Vähemalt teist korda.....	20
1.1.6.5 Tapmine seoses röövimisega või omakasu motiivil.....	20
1.1.6.6 Tapmine teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil	21
1.1.6.7 Tapmine lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega	22
1.1.6.8 kättemaksuks ametialase tegevuse eest	22
2 MÕRVA TUNNUSED EUROOPA LIIDU RIIKIDES	24
2.1 EESTI KVALIFIKATSIOONIDEGA SARNASED KOOSSEISUD	25
2.2 TEISED KVALIFIKATSIOONID	27
2.2.1 Teoviisi alusel kvalifitseeritud tapmise tunnused.....	28
2.2.2 Subjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused	29
2.2.3 Teoobjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused	30
2.2.4 Eesmärgi ja motiivi alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused ...	33
2.3 SANKTSIOONIDE VÕRDLUS – SARNASUSED JA ERINEVUSED.....	35
2.3.1 Sanktsioonid tapmise eest EL liikmesriikides	35
2.3.2 Sanktsioonid mõrva eest EL liikmesriikides	36
3 KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS TAPMISE ASJADES.....	38
3.1 TAPMISE LIHTKOOSSEISU KOHTUPRAKTIKA	39
3.2 TAPMISE KVALIFIKATSIOONIDE MÕRVA KOHTUPRAKTIKA	41
3.2.1 Süüdimõistmine erinevate KarS-i § 114 tunnuste järgi.....	41
3.2.2 Süüdimõistetuid iseloomustavad andmed	47
3.2.2.1 Süüdimõistetute vanus.....	48

3.2.2.2	Süüdimõistetute sugu	48
3.2.2.3	Süüdimõistetute rahvuslik kuuluvus	48
3.2.2.4	Süüdimõistetute haridustase	49
3.2.2.5	Süüdimõistetute varasem karistatus	50
3.2.2.6	Süüdimõistetute joobeseisund	52
3.2.2.7	Oma süü tunnistamine	53
3.2.3	Mõistetud karistused	54
4	ETTEPANEKUD KARS-IS TOODUD TAPMISE KVALIFIKATSIOONI MUUTMISEKS	57
4.1	Grupilisus	57
4.1.1	Grupis toimepandud teo olemus	57
4.1.2	Täideviija ja kaastäideviimine	58
4.1.3	Grupilisuse tunnuse vajalikkus	60
4.2	Ettekavatsetus	61
4.3	Üldohtlik viis ning lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega	62
4.4	Kättemaksus ametialase tegevuse eest	63
4.4.1	Nimetatud tunnus Euroopa Liidu liikmesriikides ja Venemaa Föderatsioonis ..	63
4.4.2	Nimetatud tunnuse muutmise vajalikkus	66
4.5	Sanktsioonid	67
	KOKKUVÕTE	69
	SUMMARY	72
	KASUTATUD KIRJANDUS	75
	KASUTATUD INTERNETI LEHEKÜLJED	77
	KASUTATUD NORMATIIV AKTID	79
	KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	79
	Riigikohtu otsused	79
	Ringkonnakohtu otsused	80
	Maakohtu otsused	82
	LISA NR 1 MÕRVA TUNNUSED EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDES	85
	LISA NR 2. Eelnõu	96
	LISA NR 3. Seletuskiri	97
	LISA NR 4. Euroopa Liidu liikmesriikide ja Venemaa Föderatsiooni mõrva tunnused	103

SISSEJUHATUS

Eesti Vabariigi põhiseaduse paragrahv 16 sätestab järgnevat: *Igäühel on õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kelleltki elu võtta.*

Siit nähtub, et elu on tähtsaim individuaalne õigushüve, mille õiguskaitse tuleneb otseselt Eesti Vabariigi Põhiseadusest. Eluvastaste rünnete eest ettenähtud karistused on seetõttu ka karistusseadustiku rangeimad. Kuid me ei leia karistusõigusest tervikuna kõikehõlmavat õigushüvede kaitseüsteemi, üheks põhjuseks on see, et karistusõiguse sisuks on kaitsta selliseid olukordi, mis on ühiskonnas kujunenud.¹ Inimese elu on õigushüvedest kõige väärtuslikum, samuti on see kõigi teiste õigushüvede eelduseks, mida läbi karistusõiguse kaitstakse. Kui isik tapetakse, ei saa ta enam realiseerida ka teisi õigushüvesid.² Sellepärast on ka tähtis jälgida, et selle õigushüve kaitset reguleerivad sätted käiksid ajaga kaasas ning reguleeriksid neid olukordi, mis reaalselt elus esinevad või ka tekkida võivad.

Tapmine ja mõrv kuuluvad isikuvastaste süütegude alla ning neid reguleerib karistusseadustiku (edaspidi ka KarS) 9. peatükk. Isikuvastasteks süütegudeks nimetatakse neid süütegusid, mis on suunatud vahetult inimesega seotud õigushüvede vastu. Need hüved võivad avalduda kas inimese bioloogilises eksistentsis (elu, tervis) või tema sotsiaalses ja õiguslikus seisundis (vabadus, seksuaalne enesemääramine). Kõigile neile hüvedele on iseloomulik see, et nad seostuvad konkreetse isikuga- vastavad süüteod on suunatud õigushüve vastu, mida kannab konkreetne isik.³ Sellest tulenevalt saame öelda, et isikuvastase süüteo oluline tunnus on, et kannatanuks saab olla kes tahes isik.

Isikuvastaste süütegude arv ja osatähtsus kuritegevuse struktuuris on pidevas kõikumises. Näiteks 2014. aastal moodustasid isikuvastased kuriteod (registreeritud isikuvastaseid kuritegusid 6767) kuritegude üldarvust 18 % kuid näiteks aastal 2013 oli vastav suhe 17,55 %⁴. Sealhulgas tuleb märkida, et registreeritud tapmiste ja mõrvade arv on pigem langemistrendis, kuid sellest lähemalt käesoleva töö kolmandas peatükis.

¹ T. Anepaio, A. Hussar, K. Jaanimägi, S. Kaugia, K. Land, V. Olle, P. Roosma. Sissejuhatus õigusteadusesse. Juura, Tallinn, 2005 lk 169.

² K. Aas, N. Aas, M. Hirvoja, K. Siitam. Karistusõigus. Eriosa. Sisekaitseakadeemia kirjastus, 2002 lk 11.

³ J. Sootak, Loenguid karistusõiguse eriosast I, Isikuvastased süüteod, Tallinn 2003 lk 7.

⁴ Kriminaalpoliitika uuringud 20, Kuritegevus Eestis 2014, Tallinn, 2015. Arvutivõrgust kättesaadav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuse_at_2015_0.pdf.

Kuritegevuse profülaktika on ennekõike sotsiaalne profülaktika: elanikkonna haridus- ja kultuuritaseme tõstmine, majanduslik ja aineiline kindlustamine, tööhõive, elatustaseme tõus, turvatunde loomine jne. Kuid oluline on ka õiguskaitseorganite tegevus (kuritegude kiire avastamine, menetlusprotsesside sujuv kulgemine, kohtute töö ladusus ja lõppresultaadini jõudmine mõistliku aja jooksul, olukorda kinnipidamiskohtades jne). Ei tohi unustada ammust tõde - mitte karistuse rangus, vaid selle vältimatus omab ennetavat tähtsust õigusrikkumiste ärahoidmisel. Ei tohi alahinnata ka karistusseaduse osa kuritegevusevastases võitluses - enamohalik kuritegu peab saama ka vastavalt rangema karistuse, vähemohalik - vähemrangema.

Käesolev magistritöö uurib eluvastaseid süütegusid, täpsemalt tapmise raskemat kvalifikatsiooni – mõrva, mis on reguleeritud karistusseadustiku §-s 114. Uurimise eesmärgiks on tuvastada, kas hetkel kehtiv tapmise kvalifitseeritud tunnuste loetelu on piisav, see tähendab, kas see suudab ära katta kõik need juhud, mis võiksid kvalifitseeruda mõrvana või tuleks seda täiendada. Samaaegselt tuleb ka jälgida, et võib-olla mõni tunnus, mis ei tööta, st mis praktikas ei esine ning tuleks välja jätta. Huvitav on veel see, et KarS §-is 114 nimetatud tunnused kattuvad suuremas osas KarS §-is 58 loetletud raskendavate asjaoludega, kuid mitte täielikult, KarS §-is 114 ei ole muuhulgas näiteks tunnust „*grupiviisiliselt*“ või muid tapmisteo viisi või objekti alusel liigitatavaid tunnuseid.

Antud teema on taaskord aktuaalne kuna 01.01.2015 jõustus karistusseadustiku uus redaktsioon, millega muudeti, see tähendab millega lisati mõrva tunnuste loetellu üks uus tunnus „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“ ning juriidilise isiku vastutus. Autori arvates lisati nimetatud tunnus kiirustades ning ei hõlma kõiki juhte, mida nimetatud tunnusega oleks võinud reguleerida. Samuti leiab autor, et samaaegselt oleks võinud lisada veel kaks tunnust. Nendeks tunnusteks on „*ettekavatsetus*“ ja „*grupiviisilisus*“. Kuid nendest lähemalt töö käigus.

Samuti lisab nimetatud teemale aktuaalsust asjaolu, et Eesti naaberriikide Venemaa Föderatsiooni ja Läti Vabariigi kriminaalseadustikud sätestavad laiema ringi mõrva tunnuseid kui Eestis ning ei ole välistatud oht, et kurjategijad võivad valima hakata neile riigiti soodsamat kuriteopaika, kus tapmistegu toime panna. Ei saa lubada, et Eestis kehtiv vastutus analoogse ründe eest oleks kergemini karistatav kui kurjategija enda kodumaal. Eestil on Venemaa Föderatsiooniga ühist riigipiiri 294 km ja Läti Vabariigiga 339 km. Ei saa välistada ka võimalikku kuritegevuslikku turismi, nagu tegid sarimõrvarid J. Ustimenko ja D. Medvedev.⁵

⁵ Tallinna Linnakohus 15.03.2004.a kohtuotsus nr 1-2991/03.

Magistritöö jaguneb neljaks peatükiks. Iga peatükk omakorda alapeatükkideks. Esimeses peatükis käsitleb autor mõrva instituudi olemust ning kirjeldab Eesti õiguskorras kehtinud käsitlusi antud teemal ning ka hetkel kehtivat mõrvakataloogi. Samuti avab autor selles peatükis ka mõrva tunnuste karakteristikat.

Teises peatükis analüüsib autor teistes Euroopa Liidu liikmesriikides hetkel kehtivaid mõrvakatalooge võrreldes neid Eestis hetkel kehtivate tunnustega, tuvastades milliseid tunnuseid esineb rohkem ja milliseid vähem. Lisaks tunnuste analüüsile võrdleb töö autor ka nendes riikides kohaldatavaid sanktsioone nii tapmise kui mõrva eest.

Kolmandas peatükis analüüsib autor tapmiste kohtupraktikat Eesti Vabariigis. Antud peatüki esimeses alajaotuses analüüsib autor KarS § 113 alusel süüdimõistvaid kohtuotsuseid. Sealhulgas on valimis ainult need kohtulahendid milles isik on süüdi mõistetud küll KarS § 113 alusel kuid kuriteo kvalifikatsioon oleks hoopis KarS-i § 114, kui Eestis loetaks mõrvaks kas ettekavatsetus või grupiviisilisus. Selle peatüki teises alapeatükis analüüsib autor KarS § 114 alusel süüdimõistvaid kohtuotsuseid, et välja selgitada, milliste mõrva tunnuste alustel enim isikuid süüdi mõistetakse, samuti seda, milliseid karistusi nende eest määratakse ning kes on need isikud, kes nimetatud süütegusid toime panevad. See analüüs hõlmab 100 jõustunud kohtuotsust.

Töö neljandas peatükis teeb autor ettepanekuid KarS-is toodud kvalifitseeritud tapmise tunnuste täiendamiseks. Selleks kasutab autor võrdlevalt käesoleva töö teises peatükis esitatud teiste Euroopa Liidu liikmesriikide seadusandlust ning töö kolmandas osas läbi viidud kohtuotsuste analüüsi tulemusi ning teeb nende põhjal järeldusi ja ettepanekuid.

Autor on oma töö kirjutamisel järginud ka hea õigusloome ja normitehnika eeskirja §-s 1 toodut seaduseelnõu väljatöötamiskavatsuse punkte. Käesolev magistritöö on koostatud kasutades kombineeritud meetodeid kasutades. Kasutatud on andmekogumismeetodit, võrdlevat meetodit, andmetöötlusmeetodit ja tulemuste tõlgendamise meetodit.

Lahendamist vajavaks probleemiks on autori seisukoht, et hetkel kehtiv KarS-i redaktsiooni §-i 114 tuleks muuta nii, et selles tuleks ümber sõnastada tunnus „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“ uues sõnastuses „*seoses kannatanu ametialase tegevusega*“, mis on sisult hoopis laiem ning eluliselt enam esinev kui ainult kättemaksuks toime pandud tegu ning lisataks kaks uut tunnust nagu „*ettekavatsetult*“ ja „*grupiviisiliselt*“.

Töö eesmärgiks on näidata miks eelnimetatud muudatused on vajalikud, kuidas neid mujal Euroopa Liidu liikmesriikides kasutatakse ning kuidas nende kasutamine aitaks vältida olukorda, kus tapmine samade tunnuste esinemisel on võrreldes naaberriikide Venemaa Föderatsiooni ja Läti Vabariigiga on meie vabariigis kergemalt karistatav.

Autor on püstitanud järgmise töö hüpoteesi: mõrva tunnused KarS §-s 114 on ebapiisavad ja vajavad täiendamist.

Oma siseveendumuste kinnistamiseks on töö autor lisanud ka käesolevale tööle seaduseelnõu ja seletuskirja töös nimetatud muudatuste sisseviimiseks karistusseadustikku.

1 MÕRV KUI TAPMISE KVALIFIKATSIOON

Isikuvastased süüteod on süüteod mis on pandud toime selliste õigushüvede vastu nagu inimese elu, tervis, vabadus ning au. Neid võib nimetada ka individuaalõigushüvedeks, kuna nad on seotud konkreetse isikuga ning on võõrandamatud, lahutamatud ja seotud konkreetse isikuga, see tähendab, et vastava süüteo objektiks on õigushüve, mille kandjaks on konkreetne isik.⁶ Nagu sissejuhatuses ka öeldud on isikuvastase süüteo oluliseks tunnuseks ka see, et ründeobjekt saab olla kes tahes inimene.

Isikuvastaste süütegude korral kahjustatavaid õigushüvesid võib kokkuvõtvalt iseloomustada ka inimväärikuse mõiste kaudu, kuid inimväärikuse mõiste iseenesest on liiga mahukas, et moodustada terviklikku ja homogeenset õigushüve. Sellepärast ongi isikuvastaste süütegude mahukas rühm praktiliselt hoomatav liikidega, mis väljendavad konkreetset isikuga seotud hüve.⁷ Nii on ka hetkel kehtivas karistusseadustikus, nagu eelpool mainitud.

Tapmine kuulub inimese eluvastase süütegude koosseisu. Tapmine jaguneb neljaks: põhikoosseis (§ 113: tapmine), raskem koosseis (§ 114: mõrv) ning kaks kergemat koosseisu: provotseeritud tapmine (§ 115) ja lapse tapmine (§ 116).⁸ Käesolev töö keskendub tapmise põhikoosseisule ja raskemale ehk kvalifitseeritud koosseisule.

Tapmisega rünnatav õigushüve on inimese elu, mis algab sünni ja lõpeb surmaga. Tapmise teoobjekt on teine inimene ning selle tagajärg on teise inimese surm. Sealjuures on oluline, et põhjusliku seose olemasolu ei sõltu asjaolust, kas surm saabus vahetult pärast tegu või pikema ajavahemiku möödumisel.

Tapmise põhikoosseis on üldnorm ning on määratletud karistusseadustikus järgnevalt:

§ 113. Tapmine

- 1) Teise inimese tapmise eest—
karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.
- 2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, —
karistatakse rahalise karistusega.

⁶ J. Sootak. Isikuvastased süüteod. Õppevahend õigusteaduskonna üliõpilastele, 3. Ümbertöötatud ja täiendatud väljaanne, Tallinn 2003 lk 11.

⁷ J. Sootak (viide 26) lk 11-12.

⁸ J. Sootak (viide 26) lk 12-13.

Mõrv on tapmise raskem koosseis ehk ka teisisõnu kvalifikatsioon, mille järgi kvalifitseeritakse tapmine juhul, kui esineb üks või mitu mõrva paragrahvi punktides loetletud asjaolu ja puuduvad tapmise kergemad koosseisud (provotseeritud tapmine – KarS § 115 ja lapse tapmine – KarS § 116). Mõrv on reguleeritud karistusseadustikus paragrahviga 114. Sellest lähemalt töö käigus.

1.1 MÕRVA TUNNUSED EESTIS LÄBI AJALOO

Eesti karistusõiguses tapmise kohta kirjapandud esimesi algeid leiame saarlaste 1241. aasta lepingust.⁹

Eesti aladel kehtisid kuni 19. sajandi keskpaigani Saksa seadused ja ka Rootsi seadused, olenevalt, mis riigi võimu all oli Eesti. Suurema osa oma kriminaalõiguse ajaloost oleme aga olnud mõjutatud Vene kriminaalõiguse põhimõtetest. 19. sajandist kehtis meil Tsaari-Venemaa kriminaalseadus, nimelt Nuhtlusseadustik, ehk 1845.a Kriminaal- ja paranduslike karistuste seadustik (1885. a uus redaktsioon). 1903. a hakkas kehtima kriminaalseadustik, mida meie tunneme kui „Uus nuhtlusseadustik“.

Eesti Vabariigi Kriminaalseadustik (edaspidi KrS), mis võeti vastu 1929. a, hakkas kehtima alles 1935. a.¹⁰ Tapmine jaotati kolme eraldi koosseisu – lihtkoosseis, kvalifitseeritud koosseis ja privilegeeritud koosseis. Lihtkoosseisuks oli teise isiku elu lõpetamine, see võis olla põhjustatud tegevusest kui ka tegevusega. Kvalifitseeritud koosseisud olid toodud KrS §-s 421 ja §-s 422.¹¹

Kriminaalseadustik kehtis kuni Eesti annekteerimiseni Nõukogude Liidu poolt 1940.a Balti riikides kehtestati Vene NFSV 1926.a kriminaalkodeksi tagasiulatuvalt alates 16.12.1940.a.¹²

Seejärel kehtis Eestis Eesti NSV kriminaalkodeksi, mis võeti vastu 1961.a, mis oli 1992.a kehtima hakanud kriminaalkodeksi eelkäija. Eesti NSV kriminaalkodeksi oli Kriminaalkodeksi eelkäijaks seetõttu, et 1990.a moodustatud kriminaalõigusereformi

⁹ J. Sootak. Veritasust kriminaalteraapieni. Käsitlusi kriminaalõiguse ajaloost. Juura, Õigusteabe AS, 1998, lk 36.

¹⁰ M-L Veiser. Eesti kriminaalõiguse üldosa reform kahekümnenal sajandil võrdleva analüüsi peeglis. Halo Kirjastus, 2006, lk 7.

¹¹ K. Saarmann ja K. Matto. Kriminaalseadustiku. Kommenteeritud väljaanne. Autorite Kirjastus, 1937. lk 209-210.

¹² J. Sootak. Karistusõiguse üldosa. Juura, Tallinn, 2010, lk 78-79.

komisjonides sai selgeks, et sellises mahus tehtavate muudatuste tegemiseks on vaja eelnevalt teha palju rohkem eeltööd ning välja tuli töötada uues õigusteoreetilised ja õiguspoliitilised kontseptsioonid.¹³

See, 1. juunil 1992.a kinnitatud kriminaalkodeks, oli karistusõigusereformi esimene etapp, mis kulmineerus sellega, et 06.06.2001 võeti vastu uus karistusseadustik, mis jõustus 01.09.2002.

Järgnevalt eelpool nimetatud seadustikes sisalduvatest mõrva koosseisudest ehk tapmise raskendavatest koosseisudest lähemalt.

1.1.1 Nuhtlusseadustikud (1845.a ja 1903.a)

Venemaa Vana Nuhtlusseadustiku (edaspidi nimetatud ka NS) kõrvale kehtestati 1903.a Uus Nuhtlusseadustik (edaspidi nimetatud ka UNS) mis sai iseseisvunud Eesti karistusõiguse eelkäijaks. Nuhtlusseadustikus oli tapmine raskendavatel asjaoludel reguleeritud paragrahvides 1449-1453. Nuhtlusseadustikus oli 11 tapmise raskendavat tunnust.

Nendeks tunnusteks olid:

- 1) ema või isa tapmine;
- 2) kui isik oli juba üks kord karistatud tahtliku tapmise eest;
- 3) abikaasa, poja, tütre, lihase vanavanema, lapselapse või üldse üleneja või alaneja sugulase tapmine;
- 4) lihase venna, õe, onu, tütre, tädi või ülemuse või härra või nende pere liikme või meistri, kelle teenistuses oli tapja, tapmine;
- 5) raseda naise tahtlik tapmine, kui kurjategija oli teadlik rasedusest;
- 6) üldohtlikul viisil tapmine (siia alla kuulusid tapmised, mis olid toime pandud süütamise, ehituse varisemise, mingil viisil esile kutsutud uputamise, sildade või raudteede lõhkumise või rahvamassi hulka laskmise kaudu, isegi kui kuriteo objektis oli üksik isik, kuid ohtu sattusid paljud inimesed);
- 7) piinaval või julmal viisil (selle tunnuse all mõeldi ükskõik millist ohvri kannatust);
- 8) varitsedes (siin kurjategija pidi end varjama või meelitama ohvri sellisesse kohta, kus oli lihtsam teda rünnata);

¹³ P. Pikamäe Dr Jur, Eesti karistusõigus: XX sajandi reformidest Euroopa Liidu karistusõiguse sünnini.. Arvutivõrgust kättesaadav <http://www.riigikohus.ee/vfs/1581/Ettekanne%20konverents%20okt%202013-2.pdf>.

- 9) tapetu röövimiseks, tema pärandi saamiseks või muu tema või teise isiku omandi saamiseks;
- 10) mürgitamisega;
- 11) poliitilisel motiivil.¹⁴

Karistused selle eest nägid ette kõikide õiguste ära võtmist, sunnitööle saatmist või surmanuhtlust, viimane oli ettenähtud poliitilisel motiivil tapmise eest.

1903. aastal võeti vastu Uus Nuhtlusseadustik (UNS), kus oli viisteist mõrva tunnust (§ 453-456). UNS-i järgi ei olnud enam tapmist raskendavaks asjaoludeks raseda naisisiku tapmine, mõrv poliitilisel motiivil, mis asendus riigipea tapmisega. Lisandusid viis uut tunnust, võrreldes Vana Nuhtlusseadustikuga.

Uuteks tunnusteks olid:

1. tapmine teise raske kuriteo kordasaatmise hõlbustamiseks;
2. tapmine salgaga;
3. vaimuliku tapmine teenistuse ajal;
4. ametiisiku tapmine tema ülesannete täitmisel;
5. impeeratori valveametniku või sõjaväe vahtkonna tunnimehe tapmine.¹⁵

1903.a UNS-i oli karistussüsteemi aluseks kättetasumise mõiste. Karistuse eesmärk seisnes kätemaksus, tasumises kurjategijale toimepandud kuriteo eest. Sellest tulenevalt püüti karistuse raskus määrata vastavalt toimepandud kuriteo raskusele.¹⁶

¹⁴ Vana Nuhtlusseadustik. томъ пятнадцатый , Уложение о наказанияхъ уголовныхъ и исправительныхъ , издание 1885, г и Прод. 1912 г., Составиль В.В. Волковъ, товарищъ Прокурора С.-Петербургскаго Окружнаго Суда , Издание юридического книжнаго магазина , И. Зубкова подъ фирмою Законовъдѣние , Коммиссионера государственно типографий С.- Петербургъ Литейный просп. 53 1914, lk 792-79 lk 158.

¹⁵ Uus Nuhtlusseadustik. уголовное уложение 22 Марта 1903 г, Съ подстатейными выдержками изъ объяснительной записки и журналовъ Государственнаго Совѣта и подробнымъ предметнымъ и сравнительнымъ указателями С- Петербург, Типография Спб.Т-ва Печ. и Изд. "Трудъ" Фонтанка, 86, 1904, lk 214-216.

¹⁶ G. Ambach. Eesti kriminaalõiguse arenguteed. Kolmveerand sajandist esimese kriminaalseadustiku vastuvõtmisest- Juridica 2004, lk 151.

1.1.2 Vene NFSV Kriminaalkodeks (1926.a)

Nõukogude okupatsiooniga kehtestati Eesti territooriumil alates aastast 16. detsember 1940.a tagasiulatuvalt VNFSV Kriminaalkodeks. Mille aluseks oli NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 6.11.1940.a seadlusele.¹⁷

VNFSV Kriminaalkodeksis olid kuriteod isiku elu, tervise, vabaduse ja väärkuse vastu reguleeritud kuuendas peatükis. Tapmise kvalifitseeritud asjaolud olid loetletud VNFSV §-is 136.

Tapmise kvalifitseeritud asjaoludeks loeti tahtlik tapmine, kui see pandi toime:

- 1) omakasu sihil, armukadedusest (kui see ei vasta § 138 ettenähtud tunnuseile ehk äkki tekkinud hingelise erutuse seisundis) või muudel madalatel ajedel;
- 2) isiku poolt, kes on varem vastutusele võetud tahtliku tapmise või kehavigastuse tekitamise eest ja kohtu poolt määratud sotsiaalse kaitse vahendi ära kandnud;
- 3) paljudel inimeste elule kardetaval või tapetule eriti-piinaval viisil;
- 4) teise raske kuriteo hõlbustamiseks või varjamiseks;
- 5) isiku poolt, kelle kohuseks oli eriti hoolitseda tapetu eest;
- 6) kasutades tapetu abitut seisundit.¹⁸

Karistuseks oli vabadusekaotus kuni kümne aastani. Sõjaväelase poolt toimepandud tapmine eriti raskendavail asjaoludel, oli karistuse ülemmäär mahalaskmine.

Tahtliku tapmise eest (§ 137), kui see oli toime pandud § 136 ettenähtud tunnusteta (tapmise kvalifitseeritud koosseisuta), oli karistatav vabadusekaotusega kuni kaheksa aastani.¹⁹

1.1.3 Eesti Vabariigi Kriminaalseadustik (1935.a)

Eesti Vabariigis võeti 1929. aastal vastu kriminaalseadustik, mis jõustus alles 1. veebruaril 1935. aastal. Selle koostamisel lähtuti euroopalikest ideedest ja kaotati seni juurdunud monarhia põhimõtted, et luua demokraatlik õiguskord.²⁰

¹⁷ ENSV Teataja 1940, 16. detsembril. Nr 65, Tallinn, lk 928

¹⁸ VNFSV Kriminaalkodeks, lk 51.

¹⁹ VNFSV Kriminaalkodeks, lk 51.

²⁰ Karistuseseadustiku ajalugu ja tundmine. Arvutivõrgust kättesaadav: http://www.archimedes.ee/noorteadlased/06_Amert.htm .

Kriminaalseadustiku väljatöötamise aluseks oli Uus Nuhtlusseadustik. Mõrva tunnused olid sätestatud 22. peatükki, mida nimetati "Surmamine". Tunnuste loetelu oli reguleeritud paragrahvidega 421 ja 422.

Paragrahv 422 sätestas tapmist raskendavad asjaolud:

- 1) Oma üleneva või alaneva sugulase, abikaasa, venna või õe;
- 2) Riigi või omavalitsuse teenija tema teenistuskohustuste täitmisel või nende täitmise pärast;
- 3) Sõjaväe vahtkonna tunnimehe;
- 4) Viisil, mis kardetav paljude inimeste elule;
- 5) Viisil, mis eriti piinav tapetule;
- 6) Mürgitamisega;
- 7) Varitsedes;
- 8) Omakasu sihiga;
- 9) Teise raske kuriteo kordasaatmise hõlbustamiseks.²¹

Paragrahviga 421 loeti tapmiseks (eriti) raskendavail asjaoludel, kui isik tappis:

- 1) oma ema või seadusliku isa;
- 2) Eesti Vabariigi Riigivanema;
- 3) välisriigi riigipea;
- 4) salgaga;
- 5) viie aasta jooksul pärast karistuse ärakandmist tapmise eest, mis ette nähtud § 420—422.²²

Oluline erinevus seisnes selles, et KrS-s sätestatud sanktsioonid olid suunatud kurjategija parandamisele (nn kasvatusprintsip), mitte enam tasu põhimõttele. See tähendab, et seaduse vastu raskelt eksinut püüti suunata veel kord õigele teele.²³

Karistusteks oli ettenähtud sunnitöö kuni 15 aastat, surmanuhtlus, tähtajata sunnitöö.

²¹ A.Jõeäär, Kriminaalseadustik, Lisadega ja sisujuhiga varustatud, III Riigikogu kriminaalseadustiku komisjoni esimees, Tallinn 1929, A. Jõeääre Kirjastus lk 210-211

²² A.Jõeäär, lk 45.

²³ G. Ambach, lk 155.

1.1.4 Eesti NSV Kriminaalkodeks (1961.a)

Nimetatud kodeks võeti vastu 1961.a ja jõustus 01.04.1961, millest sai 1992.a vastuvõetud kriminaalkodeksi eelkäijaks.

Tahtliku tapmise enamohtlik viis oli mõrv, mis oli määratletud raskendavate asjaolude loeteluna ENSV KrK §-s 101. Selle paragrahvi alusel kvalifitseeriti süüdlase tegu vähemalt ühe asjaolu esinemisel ning juhul, kui puudusid tapmise vähemohtliku koosseisude tunnused.²⁴

ENSV Kriminaalkodeksis oli 9 mõrva tunnust. ENSV KrK järgi hakati raseda naisisiku tapmise kõrval pidama ka rauga või lapseealise tapmist raskendavaks asjaoluks. Samuti lisandus loetellu ka tapmine eriti ohtliku retsidivisti poolt.

Selles olid loetletud järgnevad tapmist raskendavad tunnused:

- 1) omakasu ajend;
- 2) huligaanne ajend;
- 3) teise kuriteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärk või seoses vägistamisega;
- 4) seoses kannatanu poolt oma teenistusliku või ühiskondliku kohustuse täitmisega;
- 5) kahe või enama isiku suhtes;
- 6) süüdlasele teadvalt raseda naisisiku suhtes, lapseealise suhtes või rauga;
- 7) eriti piinaval või eriti jumal või paljude inimeste elule ohtlikult viisil;
- 8) isiku poolt, kes oli varem toime pannud tahtliku tapmise, väljaarvatud kodeksi §-des 103 ja 104 ettenähtud tapmine;
- 9) eriti ohtliku retsidivisti poolt.

Selle eest karistati vabadusekaotusega kaheksast kuni viieteistkümne aastani või surmanuhtlusega. Omakasu ajendil tapmise eest aga vabadusekaotusega sama tähtajani ühes kogu või osa vara konfiskeerimisega või ilma selleta, või surmanuhtlusega ühes kogu või osa vara konfiskeerimisega või ilma selleta.²⁵

Karistus nimetatud paragrahvi järgi vajab individualiseerimist üldistel alustel. Suur tähtsus oli seejuures kuriteo toimepanemise motiividel. Surmanuhtluse mõistmisel tuli silmas pidada, et

²⁴ J. Sootak. Kuriteod elu ja tervise vastu. Tartu. Juristide Täienduskeskus, 1995 lk 16.

²⁵ I. Rebane, (Viide 13) lk 350.

see oli erakordne karistus, mille kohaldamist seadus lubas, kuid ei nõudnud. Igal konkreetsel juhul oli vaja arvestada asjaolusid ja näidata kohtuotsuses surmanuhtluse mõistmise motiivid.²⁶

1.1.5 Kriminaalkodeks (1992.a)

7. mail 1992. aastal võeti vastu uus kriminaalkodeks ning see jõustus 1. juunist 1992. aastal. Nagu eelpool mainitud, oli nimetatud kriminaalkodeks Eesti NSV Kriminaalkodeksi alusel ümbertöötatud uus redaktsioon. Mõlemad seadused reguleerisid tapmist raskendavatel asjaoludel kui enamohtlikku ja raskeima isikuvastase kuriteona KrK § 101 alusel. Sanktsioon oli 8-15-aastane vabadusekaotus või surmanuhtlus. Kui tegu oli toimepandud omakasu ajendil võis lisaks vabadusekaotusele või surmanuhtlusele konfiskeerida kas kogu või osa vara.

Tapmist raskendavad asjaolud olid (KrK § 101):

- 1) tapmine omakasu motiivil;
- 2) tapmine huligaansel motiivil;
- 3) tapmine teise kuriteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;
- 4) tapmine seoses kannatanu poolt teenistusliku või ühiskondliku kohustuse täimisega;
- 5) kahe või enam isiku tapmise korral;
- 6) süüdlasele teadvalt raseda naisisiku suhtes, lapseealise suhtes või rauga;
- 7) tapmine eriti piinaval või eriti julmal viisil;
- 8) tapmine isiku poolt, kes varem on toime pannud tahtliku tapmise.²⁷

Nagu näha muudeti nii-öelda ENSV KrK uues redaktsioonis suuresti ainult sõnastust ning jäeti välja üheksas tunnus „Eriti ohtliku retsidivisti poolt“. 12. novembril 1997. aastal lisati sinna loetellu ka üheksas tunnus, millega loeti lõhkeseadeldise või lõhkematerjali kasutamisega tapmist samuti raskendavaks asjaoluks.

1.1.6 Karistusseadustik ja tänapäeva mõrva tunnused (2001.a)

06.06.2001 võeti vastu uus karistusseadustik, mis jõustus 01.09.2002. See märkis ligi kümne aasta pikkuseks veninud Eesti karistusõiguse reformi lõppu ning Eesti ühinemist

²⁶ I. Rebane, (Viide nr 13) lk 357.

²⁷ Kriminaalkodeks. Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184289>.

lääneeuroopalike karistusõiguslike arusaamadega. Võrreldes eelneva kriminaalõigusega tegi karistusseadustik olulisi muudatusi.²⁸

Karistusseadustikus võeti kasutusele uus mõiste – "mõrv", varem oli kasutusel termin "tahtlik tapmine raskendavail asjaoludel".

Nagu eelpool mainitud on mõrv tapmise raskem koosseis ehk kvalifikatsioon, selle järgi subsumeeritakse tapmine juhul, kui esineb üks või mitu KarS § 114 punktides loetletud asjaolu ning puuduvad sama seadustiku §-de 115 ja 116 tunnused.

Mõrv oli karistusseadustikus kuni 01.01.2015 määratletud järgnevalt:

Tapmise eest, kui see on toime pandud:

- 1) piinaval või julmal viisil;
- 2) üldohtlikul viisil;
- 3) kahe või enam inimese suhtes;
- 4) vähemalt teist korda;
- 5) seoses röövimisega või omakasu motiivil;
- 6) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;
- 7) lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega;²⁹

Karistus mõrva eest on kaheksa- kuni kahekümneaastane või eluaegne vangistus.

Alates 01.01.2015 kehtivasse KarS-i redaktsiooni lisati üks uus mõrva tunnus „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“ ning juriidilise isiku vastutus.

Järgnevalt analüüsin mõrva tunnuste olemust lähemalt, sealhulgas seda, kuidas Riigikohus on neid tunnuseid tõlgendanud ning kohaldanud praktikas.

²⁸ J. Sootak, P. Pikamäe. Karistusseadustik Kommenteeritud väljaanne, 3, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Juura, Tallinn 2009 lk 25

²⁹ Eesti Vabariigi Karistusseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122014016>.

1.1.6.1 Tapmine piinaval või julmal viisil

Tapmine piinaval või julmal viisil on alternatiivsed tunnused, mida ei ole õige samastada. Piinav viis iseloomustab tapmistegu ja kuulub seega kindlalt objektiivsesse koosseisu, julm viis on aga laiem mõiste. See võib lisaks tapmisteole iseloomustada ka tapmise motiivi, eesmärki ja tapmisega kaasnevaid tegusid, mis kõik kuuluvad toimepanijaga seotud tunnuste hulka. Süüdistuses ja kohtuotsuses tuleb põhjendatult näidata, kas tapmisviis loetakse julmaks või piinavaks.³⁰

Tapmine on piinav, kui see põhjustab ohvrile suurt valu või kauakestvalt muid füüsilisi vaegusi (KarS § 122). Suure valu tekitamisele viitavad rohked vigastused ohvri kehal, samuti külmrelva, happe või muu vahendi kasutamine, mis ei suuda põhjustada kohest teadvuskaotust.³¹

Riigikohus on pidanud piinavaks viisiks näiteks järgnevaid episoodide: kannatanule põhjendamatult jõhkrate ja moonutavate vigastuste tekitamist, pärast peksmist kannatanu puu külge sidumist, lahtiriietamist ja riiete minemaviskamist.³²

Samuti on Riigikohus pidanud piinavaks viisiks tegu mil pärast kannatanu kleeplindiga tugitooli külge sidumist ja aru saades, et toimepanijad tekitavad kannatanule eriti piinavat valu ja kannatusi, löödi kannatanut rusikatega ja jalgadega vastu pead ning keha, tekitades massiivsed verevalumid peas, peaaegu põrutuse ja verevalumi kõva ajukesta all ning rida teisi vigastusi, pannes kannatanu paljaste jalataldade vastu voolu all olevad triikraua juhtmed ning kallates talle suhu äädikat ja kütteõli. Seejärel süstisid toimepanijad kannatanule naha alla äädikat, kütteõli ja õhku, kannatanut kägistati triikraua juhtmega. Pärast mida löid toimepanijad kannatanule viiliga südame piirkonda, mille tagajärjel kannatanu suri.³³

Riigikohus on pidanud piinavaks kolmekümne kolme peas ning rindkeres asuvat torke- ja löikehaava, mis valmistasid kannatanule vähemalt 10-15 minutit suurt valu.³⁴ Ka elusa ohvri põletamine on käsitletav piinava viisina³⁵. Samuti võib tapmise piinaval viisil moodustada ohvri surnuks peksmine, sel juhul tuleb arvestada löökide tugevust, hulka ja kestust, kohta inimkehal,

³⁰J. Sootak, P. Pikamäe. lk 365.

³¹J. Sootak, P. Pikamäe, lk 365.

³²RKKKo 14.02.2007.a kohtuotsus nr 3-1-1-114-06.

³³RKKKo 18.01.2005.a kohtuotsus nr 3-1-1-97-04.

³⁴RKKKo 26.11.1996.a kohtuotsus nr 3-1-1-125-96.

³⁵RKKKo 15.04.1997.a kohtuotsus nr 3-1-1-31-97.

kuhu löögid olid suunatud, tekitatud kehavigastuste hulka ja laadi ning valutunde kestust³⁶. Muud füüsilised vaegused on näiteks õhupuudus, nälg, janu, talumatu kuumus ja külmatunne, elektrilöögid jne. Seega on piinaval viisil tapmisena käsitletavad ka sellised teod nagu surnuks näljutamine, külmuda laskmine, aeglane lämmatamine jne, samuti mürgitamine aeglaselt toimiva vaegusi tekitava mürgiga.³⁷

Julmus seevastu väljendub aga põhimõttelises ja erilises hoolimatuses inimelu ja inimkeha kui väärtuste suhtes. Sarnaselt piinava viisiga võib ka julm viis ilmned tapmisteos, see ei eelda aga ohvri kestvaid füüsilisi kannatusi nagu piinav viis³⁸. Julmaks tapmise viisiks võib lugeda näiteks pea maha raiumist, inimkeha lõmastamist teerulliga. Julm viis võib väljenduda ka ebainimlikes toimingutes enne ja pärast tapmist, kuriteo toimepanemise ajas, kohas. Kindlasti tuleb julmal viisil tapmist hulka arvata juhul, kui tapetakse satanistliku vms rituaali käigus või lihtsalt enda või teiste lõbustamiseks. Samuti kuuluvad siia seksuaalmõrvad, s.o kavatsatud tapmine vägistamise vm seksuaaltoimingu käigus, samuti tapmine nekrofiilsel või sugukire rahuldamise eesmärgil. Julmusena on käsitletav ka laiba tükeldamine pärast tapmist, hävitamine vm viisil rüvetamine, seda siiski vaid juhul, kui laiba hävitamise eesmärk ei ole kuriteo varjamine. Samuti tuleb selle sätte järgi kvalifitseerida tapmine, kus surma põhjustanud tegu ise ei olnud piinav, kuid enne seda oli ohvrit piinatud või mõnitatud. Julm viis on kannatanule põhjendamatult jõhkrate ja moonutavate vigastuste tekitamine.

Seejuures peab piinavaks või julmaks hinnatavate asjaolude suhtes süüdlasel olema tahtlus, sealjuures piisab ainult kaudsest tahtlusest. Need ei pea olema süüdlase eesmärgid, vaid piisab, kui süüdlane peab ohvri kannatusi või brutaalset surma võimalikuks ja möönab seda.

1.1.6.2 Üldohtlikul viisil

Üldohtlikul viisil tapmisel seatakse konkreetse isiku tapmiseks mõeldud teoga ohtu kolmanda isiku elu või tervis, samuti vara või keskkond suures ulatuses. Seejuures peab oht nimetatud hüvedele olema reaalne, mitte näilik või oletatav. Üldohtlik on tapmine üldkasutatava asja (vaatetorn, ühissõiduk, haigla elektrisüsteem vms) kahjustamisega, samuti tapmine süütamisega³⁹ ning liikumisvahendi juhtimissüsteemi sekkumisega ning tapmine plahvatusiga,

³⁶ RKKKo 18.02.1997.a kohtuotsus nr 3-1-1-16-97.

³⁷ J. Sootak, P. Pikamäe. lk 366.

³⁸ RKKKo 14.02.2007.a kohtuotsus nr 3-1-1-114-06.

³⁹ RKKKo 07.12.2007.a kohtuotsus nr 3-1-1-76-07.

kui sellised teod on ohtlikud paljudele inimestele.⁴⁰ Samuti on tapmisega üldohtlikul viisil tegemist juhul, kui tuli- või muud laskerelva rakendatakse kohas, kus see võib tabada ohvri asemel või temale lisaks kolmandat isikut⁴¹. Üldohtlikuks on peetud ka sellist olukorda, kus mitmete laskudega tulistamine pannakse toime väikeses ruumis, kus viibis neli isikut, kellest kaks ka surid, kuid selline tulistamine pani ohtu ka teise kahe isiku elud.⁴² Samas üldohtlik võib olla ka ohuallika valdaja tapmine, näiteks autojuhi tapmine sõidu ajal, kui süüdlane ei suuda vältida liiklusohutliku olukorra tekkimist.⁴³

Et üldohtlikena käsitatavad asjaolud kuuluvad kuriteo objektiivsesse külge, peab süüdlasel nende suhtes olema tahtlus, see tähendab, et subjektiivsest küljest nõuab üldohtlik viis vähemalt toimepanija kaudset tahtlust, s.o tema poolt vähemalt võimalikuks pidamist ja möönmist, et valitud tapmisviisi kasutamisel võidakse kahjustada teisi inimesi.⁴⁴

1.1.6.3 Kahe või enama inimese suhtes

Nimetatud tegu peab olema suunatud vähemalt kahe isiku vastu. Seejuures on oluline, et süüdlase käitumine oleks vaadeldav ühe teona, s.o teona, mis on kantud ühtsest tahtlusest ja pandud üldjuhul toime samaaegselt. Erandina võib käesoleva punkti järgi subsumeerida ka tapmised, mis on toime pandud eri ajal. Sel juhul on nõutav, et kuriteod oleksid toime pandud kavatsusega ning ühel ja samal motiivil⁴⁵, nt kui isik päranduse saamise eesmärgil tapab nii pärandaja kui kõik kaaspärijad. Motiiv ning tahtluse liigi kokkulangemine ei ole aga vajalik üheaegselt toimepandud tapmiste puhul. On täiesti võimalik, et ühe isiku tapmise eesmärgil tegutsev süüdlane põhjustab otsese või kaudse tahtlusega veel ka ohvri kaaslase surma.⁴⁶

Kahe inimese tapmise lõpuleviimine eeldab kahe inimese surma saabumist. Kui kahe inimese tapmisele suunatud teo puhul jääb üks tapmistest katsestaadiumisse, tuleb tegu tervikuna vaadelda kui kahe või enama inimese tapmise katsena (§ 25 lg 2 ja § 114 p 3).⁴⁷

Kahe või enama isiku tapmist ei saa subsumeerida punkti järgi, kui ühe tapmise puhul esinesid KarS §-de 115 või 116 tunnused või kui ühe inimese surm põhjustatakse tahtlikult, teise oma

⁴⁰ E. Elkind. Üldohtlik viis, kahe või enama isiku tapmine ja omakasu motiiv kui mõrva tunnused. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus asjas 3-1-1-36-09. Juridica V/2009, lk 329.

⁴¹ RKKKo 31.05.1994 kohtuotsus nr III-1/1-22/94.

⁴² RKKKo 07.10.2004. a kohtuotsus nr 3-1-1-86-04.

⁴³ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 367.

⁴⁴ E. Elkind. lk 329.

⁴⁵ RKKKo 13.10.1998.a kohtuotsus nr 3-1-1-105-98.

⁴⁶ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 367.

⁴⁷ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 367.

aga ettevaatamatusest. Viimasel juhul moodustavad tapmine või mõrv (kui esineb mõni muu tunnus) kogumi KarS §-ga 117. Eri aegadel toime pandud sõltumatute tapmiste puhul on tegu korduvusega.⁴⁸

1.1.6.4 Vähemalt teist korda

Nimetatud tunnuse puhul on tegemist tapmise toimepanijat iseloomustava tunnusega. See tuleneb sellest, et vähemalt teist korda tähendab tegude korduvust, ehk teo toimepanija oli pannud toime vähemalt kaks iseseisvat tapmist, sh ei ole tähtis, kas tapmised on lõpule viidud või mitte. Samuti ei ole kummagi tapmise puhul oluline, et süüdlane oleks täideviija. Lisaks eelnevale, ei ole ka oluline asjaolu, kas süüdlane on varasema tapmise eest süüdimõistatud või mitte. Tähtis on vaid see, et varasem tapmine ei oleks aegunud või selle eest määratud karistuse andmed ei oleks registrist kustutatud. Sarnase teo all ei saa käsitleda tapmise privilegeeritud koosseisu (KarS § 115 ja § 116), kuid tapmise põhikoosseisu ja kvalifitseeritud koosseisu küll.⁴⁹ Olukorras, kus teist korda tapmine tuvastatakse samal kohtuistungil, või neid asju arutatakse koos, siis peavad teod olema omavahel eraldiseisvad.⁵⁰

Käesolev koosseis esineb reaalses elus üldjoontes juhtudel, kus isik on varem juba tahtliku tapmise eest karistatud olnud, nagu selgub ka käesoleva töö kolmandast peatükist. Olukorrad, kus isik on mitme isiku tapmises kohtu all, esineb harvem. Näiteks oli Harju Maakohtus asi, kus isik läks kutsumata noorte koosviibimisele, kus lõi ühte noort noaga, mille tagajärjel viimane suri, seejärel haavas veel kolme isikut eluohtlikult.⁵¹

1.1.6.5 Tapmine seoses röövimisega või omakasu motiivil

See süüteokoosseis sisaldab ühte KarS §-le 200 viitavat koosseisutunnust (seoses röövimisega) ja ühte normatiivset koosseisutunnust (omakasu motiiv). Mõlemad tunnused iseloomustavad tapmise toimepanijat ja on käsitletavad vastutust muutvate eriliste isikutunnustena KarS § 24 lg 3 mõttes.⁵²

⁴⁸ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 367.

⁴⁹ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 368.

⁵⁰ K. Aas, N. Aas, M. Hirvoja ja K. Siitam, lk 18.

⁵¹ Harju Maakohtu 14.08.2008.a kohtuotsus nr 1-08-5484/2.

⁵² J. Sootak, P. Pikamäe, lk 368.

Tapmine seoses röövimisega eeldab, et süüdlane täidab kannatanu suhtes samaaegselt nii tapmise (§ 113) kui röövimise (§ 200) koosseisu. Sisuliselt tähendab see, et süüdlane peab asja äravõtmiseks kasutatava vägivallaga põhjustama kannatanu surma, tegutsedes sealjuures surma suhtes otsese või kaudse tahtlusega. Kui süüdlase kavatsetus hõlmab ka tapmise ehk kui tapetakse selleks, et hõivata ohvri vara, on tegemist tapmisega omakasu motiivil. Ka siis, kui kannatanu või pealtnägija tapetakse kavatselt röövi varjamise eesmärgil, ei tule kohaldada mitte käesolevat, vaid p 6. Röövimisega käesolev koosseis kogumit ei moodusta.⁵³

Tapmine on toime pandud omakasu motiivil, kui süüdlane tegutses mis tahes ainelise kasu saamiseks. Seejuures võib kasu väljenduda nii tema vara suurenemises (nt omandatakse pärijana kannatanu vara, saadakse palgamõrva eest tasuks raha jne) kui varaliste kohustuste vähenemises (nt vabanetakse võlast, ülalpidamiskohustusest vms). Omakasu motiivil tapmisega on tegemist ka tapmisel tasu eest kannatanu palvel, et viimase perekond saaks kindlustushüvitist.⁵⁴ Tegelikul kasusaamisel ei ole tähtsust, piisab vastavast kavatsusest. Samuti ei kohaldata kommenteeritavat sätet juhul, kui süüdlasel tekib soov hõivata ohvri vara või nautida muud kasu (nt hävitada laenuleping või võtta õigustamatult vastu pärandus) alles pärast tapmist. Tapetult asja äravõtmine subsumeeritakse neil juhtudel §-de 113 ja 201 (omastamine) kogumina, ohvri pärijate petmine võib aga moodustada lisaks kelmuse koosseisu (§ 209).⁵⁵

Läbi erilise isikutunnistuse mõiste omistatakse omakasu motiivi teo toimepanijatele, sealjuures ei oma tähtsust, kas isik esines koosseisus täideviija või osavõtjana. Kui tegu pannakse toime eesmärgiga saada mittemateriaalset hüve, siis see ei liigitu siia punkti alla.⁵⁶

1.1.6.6 Tapmine teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil

Subjektiivsest küljest eeldab nii teise süüteo varjamiseks kui süüteo toimepanemise hõlbustamiseks toimepandud tapmine kavatsust. Seejuures ei ole oluline, kas teist süütegu õnnestus tegelikult varjata või selle toimepanemist hõlbustada või kas selline süütegu üldse toime pandi. Piisab, kui süüdlasel oli varjamise või hõlbustamise eesmärk. Samuti ei ole tähtsust, kas kavatseti varjata või hõlbustada tapja enda või kellegi teise süütegu. Küll tuleb aga arvestada süüteo kui juriidilise mõiste legaaldefiniitsiooniga, selles mõttes on käesolev säte viiteline KarS § 3 suhtes. Kuriteo või väärteo tunnustele mittevastava õigusrikkumise või

⁵³ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 368.

⁵⁴ RKKKo 12.10.2005.a kohtuotsus nr 3-1-1-112-05.

⁵⁵ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 368.

⁵⁶ E. Elkand, lk 331.

lihtsalt ebaeetilise teo varjamise või selle sooritamise hõlbustamise eesmärgil toimepandud tapmine tuleb subsumeerida KarS § 113 järgi. Samas aga ei välista KarS § 114 p 6 kohaldamist asjaolu, et varjatav või hõlbustatav süütegu jääb toimepanija süü puudumise tõttu karistamata (nt kui tapetakse süüvõimetu isiku toimepandud teo varjamiseks). Piisab sellest, kui varjatav või hõlbustatav tegu on õigusvastane ja vastab süüteokoosseisule. Kui tapja oli ka selle süüteo toimepanija, mida tapmisega varjata või hõlbustada sooviti, tuleb tema käitumine subsumeerida KarS § 114 p 6 ning varjatava või hõlbustatava süüteo kogumina.⁵⁷ Kui tapmise varjamiseks tükeldati laip, ei moodustu kogum KarS §-ga 148.⁵⁸

1.1.6.7 Tapmine lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega

Lõhkeseadeldis on lõhkematerjali sisaldav seade, mille funktsioon on purustuste tekitamine plahvatuse toimele. Lõhkeaine on keemiline ühend või ainete mehaaniline segu, mis võib füüsikalise mõjutuse, keemilise reaktsiooni või teise aine detonatsiooni toimele plahvatada õhuhapnikuta.⁵⁹

Tapmine lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega on toime pandud kui tapmisel nimetatud seadet või ainet kasutati. Lõhkeseadeldise puhul on siiski vajalik selle sihipärane kasutamine, mittelõhkeva granaadiga pähelöömine ei ole tapmine lõhkeseadeldisega käesoleva sätte mõttes. Samas ei ole aga nõutav plahvatusega üldohtliku olukorra tekitamine ehk kõrvaliste isikute elu, tervise, vara või keskkonna ohtu seadmine. Ka kõrvalisel tühermaal lõhkeseadeldise või -ainega tapmine tuleb subsueerida kommenteeritava sätte järgi. Kui aga lõhkeseadeldise või -aine kasutamisega tekitatakse lisaks üldohtlik olukord, subsumeeritakse kuritegu KarS § 114 p-de 2 ja 7 järgi. Kogum on võimalik ka 22. ptk 4. jaos sätestatud lõhkeainega seotud süütegudega.⁶⁰

1.1.6.8 kättemaksuks ametialase tegevuse eest

See on alates 01.01.2015 lisatud tunnus. Seletuskirjas on kirjas järgnev selgitus sellele: KarS §-d 302 ja 303 näevad ette vastutuse õigusemõistmisel osalevale isikule raske tervisekahjustuse tekitamise või vägivallateo eest nende suhtes. Seni kehtiv KarS § 302 lg 2 näeb ette vastutuse õigusemõistmisel osalevale isikule tervisekahjustuse tekitamise eest, millega põhjustati kannatanu surm. Karistusena näeb § 302 lg 2 ette vangistuse kuuest kuni kahekümne aastani.

⁵⁷ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 369.

⁵⁸ RKKKo 18.12.2003.a kohtuotsus nr 3-1-1-137-03.

⁵⁹ Lõhkematerjaliseadus § 3 lg 1 p 2. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014071>.

⁶⁰ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 369.

Nimetatud säte tunnistatakse kehtetuks ning eelnõu näeb ette mõrva koosseisu vastava uue tunnuse punktina 8. Samas ei ole uues punktis 8 loetletud konkreetseid ametinimetusi – siia alla lähevad nii §-dega 302 ja 303 kaetud isikud kui teised ametnikud, kui tapmine on toime pandud kättemaksuks ametialase tegevuse eest. Oluline on, et säte katab ära ka juhtumid, kus tapetakse ametiisiku lähedane – kui seda tehakse kättemaksuks ametisiku ametialase tegevuse eest.

Sealjuures, 01.01.2015 jõustunud karistusseadustiku muudatuste eelnõu projektis oli nimetatud tunnus sõnastatud järgnevalt: „*kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokuröri, kaitsja, advokaadi, kannatanu esindaja, tõlgi, eksperdi või tema lähedase suhtes kättemaksuks kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokuröri, kaitsja, advokaadi, kannatanu esindaja, tõlgi või eksperdi poolt oma kohustuste täitmise eest*“.

Teokoosseisu paigutamine isikuvastaste kuritegude peatükki on tingitud asjaolust, et inimese elu on olulisim õigushüve. Samuti võib kehtiva seaduse alusel kerkida küsimus süüteo kvalifitseerimisest ja paragrahvide omavahelisest konkurentsist.⁶¹

Samuti lisati mõrva paragrahvi teine lõige juriidilise isiku vastutuse kohta. KarS § 14 sisustab juriidilise isiku vastutuse, sätestades, et juriidiline isik vastutab seaduses sätestatud juhtudel teo eest, mis on toime pandud tema organi, selle liikme, juhtivtöötaja või pädeva esindaja poolt juriidilise isiku huvides, sealhulgas ei välista juriidilise isiku vastutusele võtmine süüteo toimepannud füüsilise isiku vastutusele võtmist. Kuna KarS on juriidilise isiku vastutuse üles ehitanud lähtuvalt tuletatud vastutuse põhimõttest, siis on ühe subjekti tegevus teise subjekti vastutuse eelduseks.⁶²

⁶¹ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 554 SE lk 48. Arvutivõrgust kättesaadav <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad&>.

⁶² J. Sootak, P. Pikamäe, lk 78.

2 MÕRVA TUNNUSED EUROOPA LIIDU RIIKIDES

Võrdlemine õiguses kuulub õiguse ajaloo juurde ning tänu sellele on võimalik uurida õiguskultuuride poolt pakutavaid erinevaid õiguslikke lahendusi samadele küsimustele või probleemidele. Samuti saab välja tuua ühes ja samas küsimuses tuleneva erinevuse riikide kaupa, mis on tingitud riikide enda kultuurilistest ja geograafilistest erinevustest.⁶³

Selles alapeatükis analüüsib autor erinevates Euroopa liikmesriikides esinevaid tapmise kvalifitseeritud tunnuseid. Valimisse kuuluvad 24 Euroopa Liidu liikmesriiki, välja on jäetud *common law* õigusperekonda kuuluvad riigid nagu Kreeka, Küpros, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik ning Iirimaa.

Kuigi Venemaa Föderatsioon ei kuulu Euroopa Liidu liikmesriikide hulka on Venemaa kriminaalkodeksis loetletud mõrva tunnused lisatud analüüsi aluseks olevatesse tabelitesse. Autor teeb seda seetõttu, et Venemaa on Eesti piiririik ning omab tihedaid sidemeid meie vene kogukonnaga, samuti aitab see kinnistada lõppkokkuvõttes töö hüpoteesi paikapidavust.

Austria Vabariigis ei ole otseselt tapmise raskendavaid tunnuseid välja toodud, kuid pakub teatud huvi teada, mida arvatakse raskendavateks olevana surma põhjustamise korral ettevaatamatuse tõttu. Nimelt on huvi pakkuv selles artiklis välja toodud tegu raskendava ühe asjaoluna surmamine ettevaatamatusest olles enne teo sooritamist asetanud ennast alkoholi või mõne muu uimastava vahendi tarvitamise tõttu vastutusvõimelisust mitte välistavasse joobe- või uimastusseisundisse.⁶⁴

Kuigi Malta õiguses tapmise raskendavaid asjaolusid eraldi välja toodud ei ole, on aga antud juhised, millega peaks arvestama isikule karistuse mõistmisel. Raskendavate asjaoludena on välja toodud pahatahtlikkus, ettekavatsetus, kui tegu on toime pandud kahe või enama isiku suhtes või üldohtlikul viisil ohustades teiste isikute elu.⁶⁵ Autor on nimetatud tunnused kandud lisas olevasse tabelisse ning käesolevas peatükis tehtavasse analüüsi.

Peatükk on jaotatud kolmeks osaks. Esimeses osas analüüsib autor Eestiga sarnaste koosseisude esinemist liikmesriikides. Teises osas analüüsib autor teisi tapmise kvalifitseeritud

⁶³ R. Narits. Õigusteaduse metodoloogia. I. Õigusteabe AS Juura, 1997 lk 25.

⁶⁴ Austria Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.internet4jurists.at/ges/pdf/stgb.pdf>.

⁶⁵ Malta Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

tunnuseid nende esinemissageduse järgi ning kolmandas osas analüüsib autor Euroopa Liidu liikmesriikides kohaldatavaid sanktsioone tapmiste ja mõrvade eest.

Käesolevas peatükis analüüsitavad tunnused on magistritöö lisas riigiti esitatud. Tunnused on autor ise tõlkinud inglise keelest eesti keelde. Magistritöö lisast leiab ka kokkuvõtliku tabeli tunnuste esinemistest riigiti. Selleks, et tunnuste esinemine oleks riigiti lihtsamini jälgitav ja objektiivsem, on autor mõned tunnused, mille idee on sama kuid sõnastus natukene erinev, koondanud ühe tunnuse alla.

2.1 EESTI KVALIFIKATSIOONIDEGA SARNASED KOOSSEISUD

Käesolevas osas analüüsib autor kui paljudes teistes Euroopa Liidu liikmesriikides esinevad samad tunnused, mis on sätestatud Eesti Vabariigi karistusseadustiku §-s 114.

Tabelist nr 1 on väljajäetud lisaks *common law* õigusperekonda kuuluvatele riikidele ka Rootsi Kuningriik, Taani Kuningriik ja Austria Vabariik, kuna nendes riikides puuduvad tapmise kvalifitseeritud koosseisud ning Belgia Kuningriik ja Luksemburgi Suurhertsogriik kuna nende tunnused ei ühti ühegi Eesti omaga.

Tabel nr 1. KarS § 114 tunnuste esinemine Euroopa Liidu liikmesriikides ja Venemaa Föderatsioonis

Tunnus Riik	Piirav viis	Julm viis	Üldohklik viis	Mime inimese suhtes	Vähemalt teist korda	Röövimisega	Omakasu eesmärgil	Teise süüteo varjamiseks	Teise süüteo hõlbustamiseks	Lõhke- seadeliise või lõhkeanega	Ametialase tegevuse eest
Tunnuse nr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Eesti	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bulgaaria	+	+	+	+	+		+	+	+		
Hispaania	+	+					+				
Hollandi							+	+	+		
Horvaatia	+	+	+				+	+	+		
Itaalia		+					+	+	+		
Leedu	+	+	+	+			+	+			
Läti		+	+	+	+	+	+	+	+		
Malta			+	+							
Poola		+		+	+	+				+	
Portugal	+	+					+	+	+		
Prantsusmaa								+	+		
Rumeenia		+		+	+		+	+	+		
Saksamaa	+	+	+				+	+	+		
Slovakkia				+	+		+				

Tunnuse nr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Sloveenia		+					+	+	+		
Soome	+	+	+								
Tšehhi	+	+		+	+		+		+		
Ungari		+	+	+	+		+				
Venemaa		+	+	+		+	+	+	+		
Kokku	9	16	10	11	8	4	16	13	13	2	1

Tabelis nr 1 on „*piinav viis ja julm viis*“ (KarS § 114 lg 1 p 1) erinevates tulpades seetõttu, et mõnes liikmesriigis kasutatakse neid tunnuseid eraldi, st mõnes esineb julm viis mõnes piinav viis. „*Julmal viisil*“ tapmise tunnus on ka kõige rohkem esindatud tunnus seda võib leida võrreldavatest kahekümnest riigist kuueteistkümnes. Seevastu aga „*piinav viis*“, mis meil on reguleeritud paralleelselt julma viisiga, esineb kümnes riigis.

„*Üldohtlikul viisil tapmise*“ (KarS § 114 lg 1 p 2) tunnus esineb kümnes analüüsitavas riigis, kusjuures Malta Vabariigis on sätestatud see järgnevalt: üldohtlikul viisil ohustades teiste isikute elu.

„*Kahe või enam inimese suhtes toime pandud tegu*“ (KarS § 114 lg 1 p 3) esines üheteistkümnel korral.

„*Vähemalt teist korda toime pandud*“ (KarS § 114 lg 1 p 4) tapmised hõlmavad nii tapmisi kui mõrvu ning seda tunnust esines analüüsitavates riikides kaheksa korda.

KarS-st nähtub, et „*röövimise või omakasu eesmärgil*“ (KarS § 114 lg 1 p 5) tapmine on toodud KarS-is ühe tunnusena. Samamoodi nagu „*julmal või piinaval viisil tapmise*“ tunnusega, vaatleme neid eraldi kuna teistes liikmesriikides vaadeldakse neid eraldi. Tunnust „*röövimisega*“ esines neljal korral, kuid „*omakasu motiivil*“ tapmise tunnust suisa 16 korda. Ka neid tunnuseid sätestatakse natukene erinevalt erinevates riikides. Näiteks Hispaania Kuningriigi kriminaalkodeksis on see punkt sätestatud: „*omakasu motiivil, saades tasu või muud hüvitist*“, kuid näiteks Läti Vabariigis on ühe punktina „*röövimise käigus*“ ning teise punktina kui see on „*toimepandud saamaks varalist kasu*“, mis üldiselt võiks ju tähendada omakasu motiivil tapmise toimepanemist, autor on selle ka tabelis nr 1 koondanud omakasu motiivil tunnuse alla. Samuti lisas autor selle tunnuse alla Horvaatias, Prantsusmaal, Sloveenias ja Portugalis oleva mõrva tunnuse „*ahmusest*“. Ühtlasi on omakasu motiivil tapmine koos julma viisi esinemissageduselt esimesel ja teisel kohal.

„Teise süüteo varjamiseks või teise kuriteo toimepanemise hõlbustamiseks“ (KarS § 114 lg 1 p 6) on taaskord vaadeldud eraldi. Teise süüteo varjamiseks toimepandud tapmistegu esines 13 korda ning samuti esines ka teise kuriteo toimepanemise hõlbustamiseks toimepandud tapmistegu tunnus. Eraldi vaatlen neid sellepärast, et Lätis esines üks nendest ja Leedus ainult teine nendest. Iseenesest võiks siia alla liigitada ka näiteks Läti Vabariigi tapmist raskendava asjaolu – nagu „kui tapmine on toimepandud vägistamise käigus“⁶⁶ või Hollandi Kuningriigis esinev tunnus – „kuriteo toimepanemise hetkel vahelejäamise korral“.⁶⁷

„Lõhkeseadeldise või lõhkeainega“ (KarS § 114 lg 1 p 7) tapmise tunnus esines vaid peale Eesti Poola Vabariigis, mille tunnuste loetelus loetakse tapmise raskendavaks asjaoluks tulirelva või lõhkematerjali kasutamist. Seega nimetatud tunnus ei ole eraldiseisvana väga laialdaselt kasutatav. Autorile jäi koodekseid tõlkides arusaam, et üldohtlikul viisil toimepandud tapmistegu katab ka lõhkeseadeldise või lõhkeainega toimepandud tapmistegu ning eraldi neid ei oleks tarvis välja tuua.

„Kättemaksuks ametialase tegevuse eest“ (KarS § 114 lg 1 p 8) on selline tunnus mille variatsioone esineb pea kõikides liikmesriikides, kuid üheski ei esine seda sellisel kitsal kujul. Sellest lähemalt töö neljandas osas.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et suuremas osas KarS §-s 114 loetletud tunnused on üldtunnustatud ning võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikide ja Venemaa Föderatsiooniga, leiavad kasutust ka suuremas osas nende seadustes.

2.2 TEISED KVALIFIKATSIOONID

Käesolevas osas uurib autor teisi Euroopa Liidu liikmesriikides ja Venemaa Föderatsioonis enim esinenud mõrva tunnuseid, mida Eesti kehtivas õiguses ei ole. Autor on need tunnused jaganud neljaks - teoviisi, subjekt, teobjekti ja eesmärgi alusel, selleks, et neid oleks parem analüüsida. Samuti on autor koondanud sarnase eesmärgi või siis ideega tunnused ühe alla, et saada objektiivsem ülevaade nende esinemissagedusest. Autor märgib siinkohal, et teoviisi ning subjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnuseid esineb võrreldes eesmärgi või objekti alusel kvalifitseeritavatest tunnustest tunduvalt vähem.

⁶⁶ Läti Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

⁶⁷ Hollandi Kuningriigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.wetboek-online.nl/wet/Sr.html>

2.2.1 Teoviisi alusel kvalifitseeritud tapmise tunnused

Tabel nr 2 Teoviisi alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Tunnus Riik	Mürgitamisega	Seksuaalsevägivalla ga, vägistamine	Salakavalal viisil	Reetmise reetlikult	Inimröövi/ Pantvangi võtmisega	Tulirelva kasutades	Teise stüteo sooritamisel	Ohtliku vahendiga	Laiba rüvetamisega	Raskendavatel asjaoludel	Kriisiolukorras
Belgia	+										
Hispaania				+							
Holland							+				
Horvaatia				+							
Itaalia	+	+	+								
Luksemburg	+										
Läti		+							+		
Poola		+			+	+					
Portugal	+		+					+			
Prantsusmaa											
Saksamaa			+								
Slovakkia										+	+
Sloveenia				+							
Venemaa		+			+						
Kokku	4	4	3	3	2	1	1	1	1	1	1

Teoviisi alusel kvalifitseeritavate tapmise kvalifitseeritud tunnuste seas esines, nagu tabelist nr 2 nähtub, kõige enam „*tapmine mürgitamisega*“ ja „*seksuaalse vägivallaga*“ (sh ka vägistamise käigus), mida mõlemat esines 4 riigis. Itaalia Vabariigis on selline tunnus sätestatud järgnevalt – „*seoses seksuaalse vägivallaga, seksuaalkäitumisega alaealise suhtes, kui seksuaalne vägivald pannakse toime grupi poolt, mille tagajärjel saabub surm*“ – st Itaalias on see tunnus natukene laiemas kaitsealaga kui teistes liikmesriikides.

„*Salakavalal viisil*“ ja „*reetlikul viisil*“ toimepandud tapmisteod esinesid kolmes liikmesriigis.

Ülejäänud tunnuseid esines igatühte vaid ühes riigis. Nendeks tunnusteks on eelpool mainitud Poola Vabariigi tunnused: „*tulirelva kasutades*“; Hollandi Kuningriigi tunnus: „*kuriteo toimepanemise hetkel vahelejäämise korral ja pantvangi võtmisega*“; Portugali Vabariigi tunnus: „*tegu on toime pandud grupi poolt või kasutades mõnda muud eriti ohtlikku vahendit*“; Läti Vabariigi tunnus: „*laipa rüvetades*“ ja Slovakkia Vabariigi tunnus: „*kriisiolukorras*“.

Samuti tuleb märkida, et Slovakkia Vabariigi üheks mõrva tunnuseks on „*tapmine raskendavatel asjaoludel*“. Need asjaolud on toodud välja Slovakkia kriminaalkoodeksi eraldi paragrahvis

138. Nendeks tunnusteks, mille esinemisel tapmist loetakse toime panduks raskendavail asjaoludel on: 1) kaua kestev, 2) julmal või piinaval viisil, 3) kasutades vägivalda, ähvardavalt vastuhaku korral kasutada vägivalda, 4) sissemurdmisega 5) pettusega 6) tegu pannakse toime abitusseisundis isiku; kogenematu isiku; isiku suhtes, kes on toimepanijast alluvus- või sõltuvussuhtes; 7) tegu on toime pandud rikkudes seadusest tulenevat kohustust, mis kaasneb tema ametiga, 8) organiseeritud grupi poolt, 9) mitme isiku suhtes.

KarS-i tunnustest saaks siia alla liigitada järgnevad tunnused: „piinaval või julmal viisil“, „üldohtlikul viisil“, „teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil“, „lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega“.

2.2.2 Subjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Süüteo subjekt on teo toimepanija ehk tegija. Subjekti puhul tuleb süüteomõiste süstemaatika seisukohalt eristada erisubjektiga koosseise ja subjekti üldtunnuseid.⁶⁸

Erisubjektiga koosseisus saab täideviija olla ainult nõutud erisubjekt. Sama kehtib ka omakäelise delikti kohta: siingi saab täideviija olla ainult vastav isik. Kaastäideviimine ja vahendlik täideviimine mittesubjekti poolt on välistatud.⁶⁹

Tabel nr 3 Subjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Tunnus Riik	Organiseeritud grupi poolt/ korraldusel	Grupiviisiliselt	Tagakiusatult, ähvardatult/ väljapressimisega	Retsidivisti poolt	Varjava, põgeneva isiku poolt	Vahi all, vanglas viibides/ karistust kandes	Ametiisiku poolt toimepandud	Banditsismiga
Bulgaaria	+			+				
Itaalia	+		+		+			
Läti	+	+				+		
Portugal		+					+	
Prantsusmaa		+						
Slovakkia	+							
Sloveenia	+							
Venemaa	+	+	+					+
Kokku	6	4	2	1	1	1	1	1

⁶⁸ J. Sootak. Karistusõigus üldosa. Juura, Tallinn, 2010 lk 241.

⁶⁹ J. Sootak, (Viide nr 19), lk 242.

Subjekti alusel kvalifitseeritavate tapmise kvalifitseeritud tunnuste seas esines, nagu tabelist nr 3 nähtub, kõige enam „*organiseeritud grupi poolt toime pandud*“ või siis „*organiseeritud grupi korraldusel toime pandud tapmisteo tunnus*“, mida esines 6 riigis.

„*Grupiviisiliselt toime pandud*“ tapmistegu esines 4 riigis.

Tunnust „*tagakiusatult*“ või „*ähvardavalt*“ või „*väljapressimisega*“ esines kaks korda. Itaalia Vabariigis on nimetatud tunnus näiteks järgnev: „*tegu on toime pandud tagakiusamisega või ähvardavalt või ahistavalt ja isiku poolt, kes põgeneb vangist või varjab end õigusemõistmise eest, vahistamisest, kinnipidamisest või vangistusest pääsemiseks või selleks, et põgenemise vältel endale elatusvahendeid hankida*“.

Ülejäänud tunnuseid esines igaühte vaid ühes riigis. Nendeks tunnusteks on Läti Vabariigis tunnus: „*tapmine on toime pandud isiku poolt, kes viibis vahi all, eeluurimisvanglas või vanglas*“ ja Portugali Vabariigi tunnus: „*tapmine on toime pandud ametniku poolt võimuvolitusi kasutades*“.

KarS-i tunnustest saaks siia alla liigitada korduvuse tunnus, st tunnus „*vähemalt teist korda*“.

2.2.3 Teoobjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Teoobjekt (ka ründeobjekt) on välismaailma osa – aine või ese – mille käitlemisele on koosseisutegu suunatud. Teoobjekt võib olla ka isik – rünnatav hüve on sel juhul inimese elu. Objektile võivad olla koosseisus ettenähtud teatud eritunnused – nt abitu seisund.⁷⁰

Objektile võib olla koosseisus eri tähendus. Suunatus objektile võib tähendada selle vahetut füüsilist kahjustamist või muud aktiivsuse ilmingut selle suhtes. Võib ka öelda, et suunatus objekti vastu peab avalduma selle positiivse omaduse negatiivses muutumises. Tapmise korral on ründeobjekt inimene, kusjuures selle omadustel (inimese elukvaliteet) ei ole vähimatki tähtsust.⁷¹

⁷⁰ J. Sootak.(Viide nr 19), lk 241.

⁷¹ J. Sootak.(Viide nr 19), lk 241.

Tabel nr 4 Teoobjekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Tunnus Riik	Ametiisik ametiülesannete täitmise käigus	Raseda tapmine	Alaealise tapmine	Üleneja sugulase tapmine	Rahvuse, rassi, usu jms pärast tapmine	Abituseisundis isiku tapmine	Alaneja sugulase tapmine	Tunnistaja, informaatori/kohtumenetluses osaleja tapmine	Abikaasa või lähedase tapmine	Rauga tapmine	Vastsündinu tapmine	Haige, puudega inimese tapmine	Kaitse all oleva isiku tapmine	Ühistranspordi- või tervisetöötaja tapmine
Belgia				+							+			
Bulgaaria	+	+	+	+		+	+							
Holland											+			
Horvaatia	+	+	+											
Itaalia	+			+			+							
Leedu	+	+	+		+	+			+					
Luksemburg				+			+				+			
Läti	+	+	+			+		+						
Portugal	+	+	+	+	+		+	+	+	+		+		
Prantsusmaa	+	+	+	+	+			+		+		+		+
Rumeenia		+	+			+			+					
Slovakkia													+	
Sloveenia	+				+			+						
Soome	+													
Tšehhi	+	+			+									
Ungari	+	+	+							+				
Venemaa	+	+			+	+								
Kokku	12	10	8	6	6	5	4	4	3	3	3	2	1	1

Nagu tabelitest nähtub, esineb objekti alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnuseid võrreldes subjekti ja teoviisi alusel kvalifitseeritud tunnustega enim.

Enim esinev tunnus on „*ametiisiku suhtes toimepandud tapmistegu*“, mis on seotud tema ametiülesannetega. See tunnus esines 12 liikmesriigis. Kuigi Eestis on kehtivas KarS-is ka sarnane säte, mis reguleerib ametiisiku tapmist, ei ole autor seda siiski sellesse grupeeringusse koondanud kuhu, teiste liikmesriikide sarnased tunnused, kuivõrd see erineb teistest taolistelt tunduvalt. Põhjus selleks seisneb selles, et KarS-is sätestatud on väga palju kitsam oma kaitsealalt kui teiste liikmesriikide nimetatud tunnused, kuid sellest lähemalt töö neljandas peatükis. Näiteks Prantsusmaa Vabariigis on selline tunnus mõrvakataloogis: „*tegu on toime pandud ametiisiku suhtes tema ametiülesannete täitmise korral. Kohtunik, prokurör, advokaat, jurist, ohvitser, politseinik, tuletõrjuja, tolli ametiisik, kinnipidamisasutuse ametiisik, ühistranspordivõrgu töötaja, tervishoiutöötaja, muu ametiisik, kes täidab avalikku võimu.*

Samuti, kui tegu on toime pandud nimetatud isiku abikaasa, lähisugulase suhtes või isik elas samas kodus või oli seal muul ametiisiku korraldusel“.⁷²

Edasi, esinemissagedusel järgnes tunnus – „*raseda*“ ja „*alaealise tapmine*“. Esimest esines 10 riigis ja teist 8 riigis. Autor koondas kõik need tunnused alaealise alla kokku. See tähendab, et mõnes liikmesriigis oli sätestatud nimetatud tunnus näiteks „*alla 15-aastase isiku tapmine*“ (Tšehhi) või „*alla 14-aastase isiku tapmine*“, (Ungari).

Tabelist nr 4 nähtub veel, et „*üleneja sugulase tapmine*“ on kvalifitseeritud mõrvana kuues riigis ja „*alanelja sugulase tapmine*“ 4 riigis. Belgias, Portugalis ja Prantsusmaal on välja toodud ka „*kasuvanemate tapmine*“. Näiteks Portugal: „*üleneja või alaneja sugulase, adopteeritud lapse või kasuvanema suhtes*“.

„*Abikaasa või lähedase isiku tapmine*“ on kvalifitseeritud mõrvana 3 riigis. Näiteks Leedu Vabariigis on vastav tunnus sõnastatud järgnevalt: „*lähisugulase või perekonnaliikme tapmine*“. Prantsusmaa Vabariigi tunnuste loetelus on kokku võetud kaks viimati analüüsivat tunnust järgnevalt: „*tapmine on toime pandud abikaasa, ülenejate või alanejate sugulaste suhtes, või isikute vastu, kes elab nende juures, on nende ülalpidamisel*“. See tähendab, et Prantsusmaa tunnusega on kaetud ka need isikud, kes ei ole veresugulased või juriidiliselt sugulased, st näiteks elukaaslane.

„*Rahvuse, rassi, usu jms pärast tapmist*“ kvalifitseeritakse mõrvaks kuues riigis.

„*Rauga*“ või „*vastsündinu tapmist*“ kvalifitseeritakse mõrvaks kolmes riigis. „*Abitusseisundis isiku tapmine*“ on mõrva tunnuseks viies riigis ja „*haige või puudega isiku tapmine*“ on kvalifitseeritud mõrvana kahes riigis.

Neljas riigis on mõrvana kvalifitseeritud „*tunnistaja*“ või „*informaatori või kohtu(eelses)menetluses osaleja tapmine*“. Näiteks Prantsusmaal on nimetatud tunnus sõnastatud järgnevalt: „*tegu pannakse toime tunnistaja või kannatanu suhtes seoses kohtuasjaga eesmärgiga asetada teo toimepanija soodsamasse seisundisse*“. Samuti on Prantsusmaal mõrvana kvalifitseeritud ka ühistranspordi- või tervishoiutöötaja tapmine. See tunnus on sõnastatud järgnevalt: „*tegu on pandud toime isiku vastu, kes töötab ühistranspordi*

⁷²Prantsusmaa Vabariigi kriminaalseadustik.
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

valdkonnas või mõne muu isiku suhtes, kes täidab avalikke ülesandeid või tervishoiutöötaja täites enda ülesandeid, kus toimepanija teab, et tegemist on nende isikutega“.

2.2.4 Eesmärgi ja motiivi alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Tabel nr 5 Eesmärgi ja motiivi alusel kvalifitseeritud tapmise kvalifitseeritud tunnused

Tunnus Riik	Ettekavatsetult	Madalal või muul taolisel motiivil	Huligaansel ajendil	Nautides, lõbust	Seksuaalse rahulduse motiivil	Kellegi tellimusel	Organi, elundi koe saamiseks	Kriminaal- vastutusest hoidumiseks	Soovist tappa	kättemaksuist	Veretasust
Belgia	+										
Bulgaaria	+		+								
Hispaania						+					
Holland	+										
Horvaatia											
Itaalia	+	+						+			
Leedu			+				+				
Luksemburg	+										
Malta	+	+									
Poola		+									
Portugal	+	+		+	+						
Prantsusmaa	+										
Rumeenia	+										
Saksamaa		+		+	+						
Slovakkia		+						+			
Sloveenia		+							+	+	
Soome	+										
Tšehhi		+									
Ungari	+	+									
Venemaa			+			+	+				+
Kokku	11	9	3	2	2	2	2	2	1	1	1

Eesmärgi olemasolu eeldab tahtlust kavatsetuse vormis. Eesmärgi alusel kvalifitseeritavate tapmise kvalifitseeritud tunnuste seas esines, nagu tabelist nr 5 nähtub, kõige enam „*ettekavatsetult*“ toimepandud tapmisteo tunnus, mida esines 11 riigis. Samuti märgib autor siin, et näiteks Portugalis on ettekavatsetuse tunnus sõnastatud järgnevalt: „*tapmine on toime pandud kalgilt, ettekavatsetult rohkem kui 24 tunni kestel*“.

Järgmine esinemissageduselt oli „*madalal või muul taolisel motiivil*“ toime pandud tapmisteo tunnus. Seda esines 9 riigis. Siia alla koondas autor ka näiteks Ungari tunnuse: „*teisel nurjatul eesmärgil või põhjusel*“, Slovakkia tunnuse „*kindlal eesmärgil toime pandud tegu*“ ja Poola Vabariigi tunnuse „*eriti taunimisväärt motiividel*“ toime pandud tapmisteo.

„*Huligaansel ajendil*“ toime pandud tegu on kvalifitseeritud mõrvaks kolmes riigis ja „*nautides teo toimepanemist*“ või „*tapmisest seksuaalse rahulduse saamise eesmärgil*“ tapmisteo tunnused esinesid kahes riigis.

Ülejäänud tunnuseid esinesid üksikutes riikides. Näiteks Itaalias esineb järgnev tunnus: „*isiku poolt, kes põgeneb vangist või varjab end õigusemõistmise eest, vahistamisest, kinnipidamisest või vangistusest pääsemiseks või selleks, et põgenemise vältel endale elatusvahendeid hankida*“. Venemaa Föderatsioonis on üks mõrva eriline tunnus – „*tapmine veretasust*“.

Eestis kehtivatest tunnustest võiks siia rühma liigitada „*seoses röövimisega või omakasu motiivil*“; „*teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil*“ ning uus tunnus „*kättemaksus ametialase tegevuse eest*“.

Euroopa Liidu liikmesriikide ja Venemaa Föderatsiooni karistusseadustike mõrvatunnuste võrdlev analüüs võimaldab järeldada, et suuremalt osalt on nende mõrva tunnuste loeteludes teoobjekti ja eesmärgi alusel kvalifitseeritavad tunnused. Subjekti ja teoviisi alusel kvalifitseeritavad tunnused niivõrd levinud ei ole.

Euroopa Liidus räägitakse õigustatult palju unifitseerimisest. Samuti ühtlustatakse ka seadusandlust läbi direktiivide, määruste ja teiste liikmesriikide praktikaga. Käesoleva peatüki analüüs näitab, et karistusseadustike unifitseerimine ei tundu väga tõenäoline. Seda seetõttu, et igal riigil on neile omased asjaolud, mõrva tunnused, mis on tulenenud nende riigi ajaloost, neile omastest tendentsidest.

Kuid autor koondas huvi pärast kokku unifitseeritud mõrva tunnuste loetelu nende esinemissageduse järgi riigiti. Tunnuse esinemissagedus riigiti on märgitud sulgudes.

Nii loetakse mõrvaks tapmistegu mis on toime pandud:

- 8) piinaval (9) või julmal (16) viisil;
- 9) omakasu motiivil (13);
- 10) teise süüteo varjamise (13) või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil (13);
- 11) ametiisiku suhtes tema ametiülesannete täitmise ajal või nende tõttu (12);
- 12) ettekavatsetult (11);
- 13) kahe või enama inimese suhtes (11);

14) üldohtlikul viisil (10);

15) grupis või organiseeritud grupeeringu poolt (10);

Sellest loetelust nähtub, et kui lisada KarS-i autori soovitatavad muudatused, siis üldpilt palju ei muutuks ning autori poolt pakutud täiendused haakuvad hästi teiste riikide analoogsete sätetega.

2.3 SANKTSIOONIDE VÕRDLUS – SARNASUSED JA ERINEVUSED

Käesolevas jaos võrdleb autor liikmesriikide sanktsioone tapmise ja mõrva eest ning analüüsib seda, kus asetseb Eesti KarS-is sätestatud karistusemääradega.

Tabel nr 6. Sanktsioonid Euroopa Liidu liikmesriikides

Riik	Tapmise sanktsioon	Mõrva sanktsioon
Austria	10-20 või eluaegne	- (vt tapmise kohta)
Belgia	20 kuni 30	Eluaegne
Bulgaaria	10 kuni 20	15 kuni 20 või eluaegne
Eesti	6 kuni 15	8 kuni 20, eluaegne
Hispaania	10 kuni 15	15 kuni 20/ mitu punkti 20-25
Holland	Kuni 15	Kuni 30 või eluaegne
Horvaatia	Mitte vähem kui 5 aastat	Mittevähem kui 10 aastat
Itaalia	Vähemalt 21 aastat	Eluaegne
Leedu	7 kuni 15	8 kuni 20 või eluaegne
Luksemburg	Eluaegne	Eluaegne
Läti	5 kuni 15 või eluaegne	10 kuni 20 või eluaegne
Malta	Eluaegne	- (vt tapmise kohta)
Poola	8 kuni 15 või eluaegne	Alates 25 aastat või eluaegne
Portugal	8 kuni 16	12 kuni 25
Prantsusmaa	Kuni 30	Eluaegne
Rootsi	10 kuni eluaegne	- (vt tapmise kohta)
Rumeenia	10 kuni 20, muude õiguste äravõtmine	15 kuni 25, muude õiguste äravõtmine
Saksamaa	Alates 5 aastat	Eluaegne
Slovakkia	20 kuni 25(ettek), 15-20 (tahtlik)	25 kuni eluaegne/ eluaegne
Sloveenia	5 kuni 15/grupis 10-15	Vähemalt 15
Soome	Alates 8 aastat/kergem 4-10	Eluaegne
Taani	5 kuni eluaegne	- (vt tapmise kohta)
Tšehhi	10-15	12-15, või 15-25 või eluaegne
Ungari	5 kuni 15	10 kuni 20 või eluaegne

2.3.1 Sanktsioonid tapmise eest EL liikmesriikides

Nagu tabelist nr 6 nähtub ja nagu ka eelpool mainitud, puudub mõnes liikmesriigis mõrva kvalifikatsioon ning seetõttu on neil vaid tapmise sanktsioonid. Nendeks on Austria, Malta, Rootsi ja Taani. Maltal on karistuseks tapmise eest eluaegne vabadusekaotus. Rootsis on

ettenähtud karistumääraks 10 aastat või eluaegne vabadusekaotust, erisusega, et kui tegemist ei ole kõige raskema asjaga, on karistusemääraks 6-10 aastat vabadusekaotust. Taanil on vahemikus viis kuni eluaegne ning Austrias on 10 kuni 20 aastat või eluaegne vabadusekaotus.

Kõige leebemateks sanktsioonideks võib lugeda Hollandi ja Prantsusmaa, kus ei ole karistuse alammäära vaid on vastavalt Hollandis kuni 15 aastat ja Prantsusmaal kuni 30 aastat karistuse määraks.

Nagu tabelist nr 6 nähtub, on kuues riigis maksimum karistuseks tapmise eest eluaegne. Samuti võib siia lisada ka Horvaatia, Saksamaa ja Soome, kuna nendes riikides puudub karistuse ülemmäär on vaid märgitud alammäär. Vastavalt siis Horvaatias mitte vähem kui 5 aastat vangistust, Saksamaal alates 5 aastat ning Soome alates 8 aastat.

Slovakkias on jagatud tapmine ja mõrv kahte kategooriasse. Esiteks ettekavatsetud tapmine ja mõrv ning teiseks tahtlikult toimepandud tapmine ja mõrv. Vastavalt sellele on ka esinevad sanktsioonid. Ettekavatsetud tapmise eest on Slovakkias ettenähtud 20-25 aastat vabaduse kaotust. Seevastu aga tahtliku tapmise eest on karistumääraks 15-20 aastat vabaduse kaotust.

Sloveenias on eriarasuseks, et tapmise lihtkoosseisul, mille karistumääraks on 5-15 aastat vabaduse kaotust, on veel eraldi tunnus, mis sätestab, et kui tahtlik tapmine on toimepandud grupis, st kahe või enam isiku poolt, on karistusemääraks 10-15 aastat vabaduse kaotust.

Ülejäänud riikide sanktsioonimäärad jäävad enamvähem samasse kategooriasse, see tähendab, et neil on kindlad sanktsiooni raamid. Vastavalt siis kas näiteks 5 kuni 15 aastat vabaduse kaotus (Läti, Sloveenia, Ungari), 6 kuni 15 (Eesti), 7 kuni 15 (Leedu) kuid need raamid on osades riikides kõrgemad. Näiteks 20 kuni 30 aastat vabadusekaotust (Belgia), 10 kuni 20 (Bulgaaria).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti sanktsioon tapmise eest ei eristu kuidagi ei leebuse ega karmuse suunas.

2.3.2 Sanktsioonid mõrva eest EL liikmesriikides

Tabelist nr 6 nähtub, et kuues riigis on mõrva sanktsiooniks ainult eluaegne vabaduse kaotus, mida võib ja tulebki lugeda karmimateks karistusteks. Nendeks riikideks on Belgia, Itaalia, Luksemburg, Prantsusmaa, Saksamaa ja Soome. Autor tegi järelpäringu Eurojusti Eesti

esindajale, härra Raivo Sepp-ale, paludes vastavate riikide esindajatel uurida kuidas praktikas tõlgendatakse sanktsioonimäära „*eluaegne*“ kuna see tundus autori arvates liiga absoluutsena ning ainuvõimalikuna. Härra Raivo Sepp kinnitas, saades eelnevalt vastused Soome Vabariigi ja Saksamaa Liitvabariigi esindajatelt, et tõesti mõistetakse taolistel juhtudel nendes riikides eluaegne vabadusekaotus, kuid ta lisas ka, et näiteks Saksamaal loetakse eluaegseks vangistuseks 25 aastat ning Soome Vabariigis vabanevad paljud eluaegsed vangid enne tähtaega, mis keskmiselt on 14.4 aastat.

Eluaegne karistus ülemmäärana on veel märgitud üheksas riigis. Nendeks riikideks on Bulgaaria, Eesti, Holland, Leedu, Läti, Poola, Slovakkia, Tšehhi ja Ungari. Tegelikult võiks siia veel liigitada ka Horvaatia ja Sloveenia, kus on märgitud ainult karistuse alammäär. Vastavalt siis Horvaatias vähemalt 10 aastat vabadusekaotust ning Sloveenias vähemalt 15 aastat vabadusekaotust.

Itaalias on muidu mõrva sanktsiooniks eluaegne vabadusekaotus kuid kui see tapmistegu (mis on eraldi paragrahviga sätestatud ja mis hõlmab endas nelja tunnust) on toimepandud abikaasa, venna, õe, ülenejate, st sirgjoonelise sugulasepoolt, on karistuse määraks 20 kuni 30 aastat vabadusekaotust.

Märkimisväärsed on veel Poola ja Slovakkia, kus sanktsioonimäär mõrva eest algab 25 aastast vabadusekaotusest.

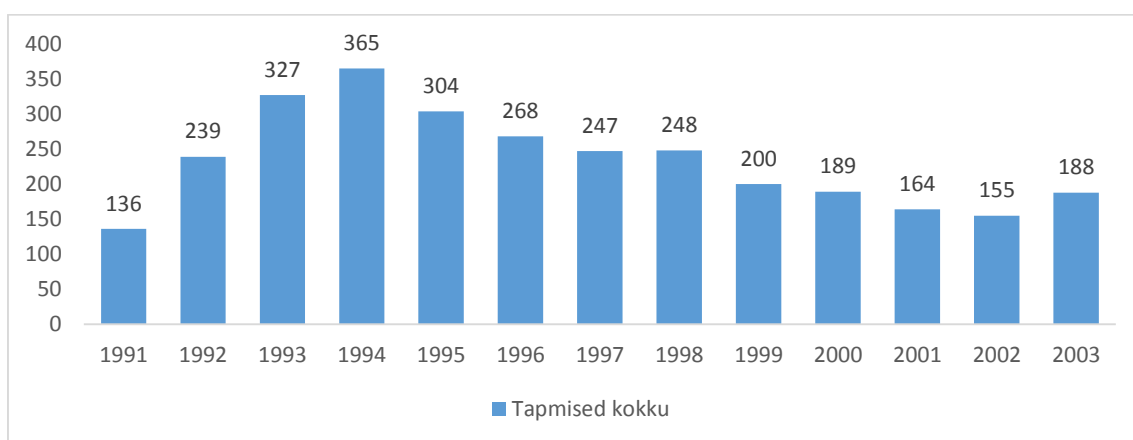
Nagu ka tapmise sanktsioonide puhul, on ka mõrvade sanktsioonid üldjuhul määratud raamistikuna. Näiteks 8 kuni 20 aastat vabadusekaotust (Eesti, Leedu), 15 kuni 20 aastat vabadusekaotust (Bulgaaria, Hispaania, Rumeenia).

Kokkuvõtvalt võiks öelda, et Eestis sätestatud karistumäär mõrva eest on võrreldes teiste liikmesriikidega (alammäara arvesse võttes) natuke vähemrange. Ettepaneku selle muutmiseks teeb autor käesoleva töö neljandas osas.

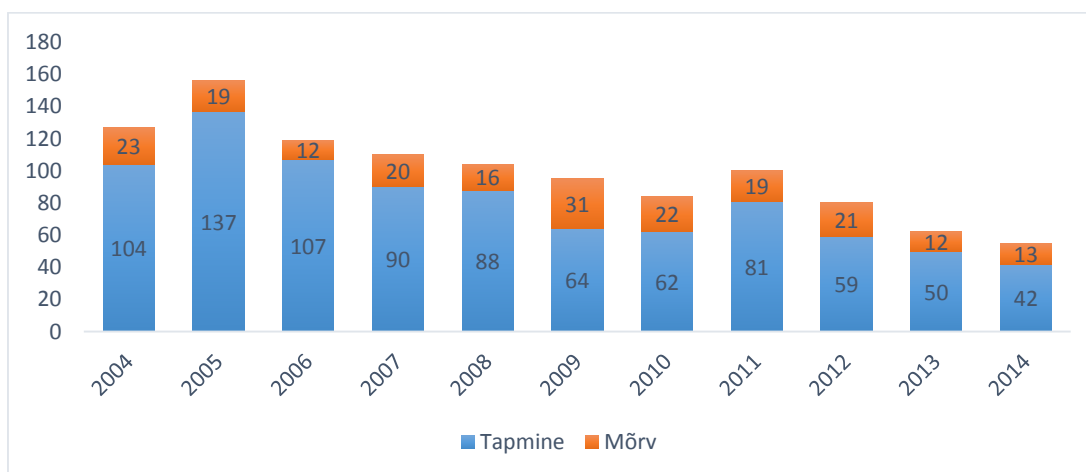
3 KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS TAPMISE ASJADES

Justiitsministeeriumi poolt väljaantavas kriminaalpoliitika uuringus Kuritegevus Eestis 2014 leiame, et 2014. a registreeriti Eestis kokku 55 tapmist ja mõrva, mida on 19% vähem kui 2013. a registreeritud. Üldjoontes on nimetatud süütegude toimepanemine vähenenud, kuid näiteks 2009.a tõusis märkimisväärselt mõrvade arv ning 2011.a tapmiste arv. Selleks, et saada ülevaadet sellest, kui palju on tegelikult olukord Eestis muutunud, on autor toonud välja kahe eraldi diagrammina 1991-2003 toime pandud tapmisteod (sh ka katsed) ja 2004-2014 toime pandud tapmisteod (sh ka katsed).

Joonis nr 1 Tapmiste arv aastatel 1991-2003⁷³

Joonis nr 2 Tapmiste arv aastatel 2004-2014⁷⁴

⁷³ J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter, Kuritegevus Eestis 1991-2001, TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, EV Justiitsministeerium, Tallinn 2002 lk 292.

⁷⁴ Kriminaalpoliitika uuringud (Viide nr 24) lk 42.

Joonistel nr 1 ja nr 2 esitatud andmed võimaldavad järeldada, et võrreldes Eesti taasiseseisvumise algus aegadega, mil toime pandud tapmist arv hakkas väga järsult kasvama, jõudes 1994.a punkti, kus oli registreeritud 365 tapmist (sh ka katsed), on olukord tunduvalt paranenud. 2014. a oli Eestis tapmise koefitsient 100 000 elaniku kohta 4,18, 2013.a oli see arv 4,8, 2012.a – 6,07 ja 2011.a – 7,46.⁷⁵ Maaailma Terviseorganisatsiooni andmed näitavad, et sarnaselt Eestiga iseloomustab vägivalda tõttu hukkunute arvu vähenemistrend kogu Euroopa regiooni, v.a mõned riigiti esinevad erinevused.⁷⁶ Eesti tapmist suhtarv on võrreldes teiste Euroopa riikidega siiski endiselt suur, nt 2012. aastal oli Norras 100 000 elaniku kohta 0,6, Sloveenias 0,7, Rootsis 0,8, Soomes 1,4 tapmist.⁷⁷

Järgnevalt pöördub töö autor konkreetsete kohtuotsuste poole antud kategooria asjades. Esimeses alapeatükis on analüüsitavateks kohtuotsusteks need kus esitati isikutele süüdistus KarS § 113 järgi. Need kohtuotsused on valitud selle järgi, et need oleksid kuulunud § 114 alla, kui hetkel kehtivas karistusseadustiku redaktsioonis oleks lisatud need punktid, mida autor soovib käesoleva magistritöö neljandas peatükis. Teises alapeatükis analüüsib autor hetkel kehtivate mõrvatunnuste kasutamist praktikas. Sellesse valimisse kuulub sada juhuslikult valitud esimese või teise astme kohtute otsused.

3.1 TAPMISE LIHTKOOSSEISU KOHTUPRAKTIKA

Käesolevas osas, nagu eelpool mainitud, uurib autor kohtulahendeid, kus isikutele esitati süüdistus KarS § 113 alusel, kuid tegu on toime pandud kas “*grupis*” või “*ettekavatsetult*”. Käesolev peatükk on näitlikustamiseks neljandas peatükis tehtavate ettepanekute vajadust.

Esimene analüüsitav kohtuotsus on Harju Maakohtu 14.04.2008.a. otsus nr 1-06-14512. See on tõdemaks, miks oleks vaja lisada grupiviisilisuse tunnus KarS-i t§-i 114 loetellu. Selles esitati süüdistus kahele isikule KarS § 114 p 1 alusel, ehk tapmise eest piinaval viisil. Tapmistegu seisnes selles, et kaks süüdistatavat peksid ühise joomingu käigus kannatanut käte, jalgade ja telliskiviga pea erinevatesse piirkondadesse, põhjustades talle hulgaliselt vigastusi (sh näokoljuluu murrud, pea kinnine tõmp trauma jne), mis tõid endaga kaasa kannatanu surma

⁷⁵ Aluseks on võetud Statistikaameti kogutavad rahvaarvud mis pärinevad Statistikaameti kodulehelt. Arvutivõrdust kättesaadavad: <https://www.stat.ee/75250> ja Justiitsministeeriumi Kriminaalpoliitika uuringute (Viide nr 24) pärinevad andmed.

⁷⁶ Kriminaalpoliitika uuringud (Viide nr 24) lk 42.

⁷⁷ Eurostati andmed Arvutivõrgust kättesaadavad: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/8/84/Homicides%2C_average_per_year%2C_2007%E2%80%932010%E2%80%932014.png.

sündmuskohal. Ekspertide hinnangute ja tunnistajate ütluste alusel, millest võis järeldada, et kannatanu suri tekitatud vigastustesse kiiresti, st kannatanu ei piinelnud pikalt, palus prokurör süüdistuse ümber kvalifitseerida ning nimetatud isikuid süüdi tunnistada mõrva (§ 114) asemel KarS-i § 113 alusel. Kohus nii toimiski ning isikud mõisteti süüdi tapmise paragrahvi alusel. Üks isikutest sai karistuseks 12 aastat vabaduse kaotust ja teine 10 aastat vabaduse kaotust.⁷⁸

Teine kohtuotsus on Viru Ringkonnakohtu 30.04.2008.a. otsus nr 1-06-4222. See on näitlikustamaks, miks oleks vaja lisada mõrva tunnuste loetellu ettekavatsetus ja grupiviisilisus. Viru Ringkonnakohtus tühistas Viru Maakohtu 14.12.2007.a. otsuse, millega mõisteti kaks isikut (õde ja vend) süüdi KarS-i § 114 p-ide 1, 5 ja 1 alusel ja mõistis need isikud süüdi KarS § 113 järgi. Tapmisteo asjaolud: Süüdistatav A oli kannatanu abikaasa, kelle vahel oli käimas lahutuse protsess, süüdistataval A olid aga võlad, mille kustutamisele kannatanu kaasa aidata ei soovinud. Süüdistatav A otsustas, et tapab kannatanu ning seeläbi saab kannatanule kingitud korteri endale. Selleks süüdistatav A tegi plaani. Ta kutsus kaasa enda 2 venda, teades, et nemad kaitsevad teda kui ta isegi peaks kannatanu poolse rünnaku provotseerima, samuti võttis ta kaasa haamri ja kirve. Süüdistatav A kutsus kannatanu kokkusaamisele ning provotseeris kannatanut skandaalitsema, mis läks üle kakluseks kannatanu ja Süüdistatava A vendade vahel. Süüdistatav A ütles oma vendadele, et kannatanu tuleb tappa, peksid vennad käte ja jalgadega erinevatesse keha piirkondadesse, seejärel kiviga korduvalt pea piirkonda ning tassisid jõe äärde ning uputasid ära kannatanu. Süüdistatav A ja B mõisteti süüdi KarS § 113 alusel ning said mõlemad karistuseks 9 aastat vangistust. Süüdistatava C mõisteti Kingiseppa linnakohtu otsusega kannatanu tapmises süüdi.⁷⁹

Kolmas näide grupiviisiliselt toime pandud tapmisest tuleneb Tallinna Ringkonnakohtu 22.09.2010.a. otsusest nr 1-09-13760. Asjaolud: kaks isikut tapsid joomingu käigus kolmanda. Nad peksid kannatanut käte ja jalgadega keha ja pea piirkonda, mis tekitas kannatanule traumaatilise šoki ja kannatanu suri sündmuskohal. Mõni päev hiljem pöördusid süüdistatavad tagasi sündmuskohale, tükeldasid laiba ning viisid tükid Harku järvele. Üks isikutest mõisteti süüdi KarS § 114 p 4 alusel, kuna oli varasemalt toime pannud tahtliku tapmise, teine isik mõisteti süüdi KarS § 113 alusel.⁸⁰

⁷⁸ Harju Maakohtu 14.04.2008.a. otsus nr 1-06-14512.

⁷⁹ Viru Ringkonnakohtu 30.04.2008.a. otsus nr 1-06-4222.

⁸⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 22.09.2010.a. otsus nr 1-09-13760.

Neljas näide grupiviisiliselt toime pandud tapmisest tuleb Tartu Ringkonnakohtu 19.03.20110.a. otsusest nr 1-09-4589.⁸¹ Asjaolud: kaks isikut (elukaaslased), tungisid sisse kannatanu korterisse, kes elas nendega samas elamus 1. korrusel. Süüdistatav A lõi kannatanut kirvega kukla piirkonda, mistõttu kannatanu kukkus voodist välja. Natukese aja pärast jätkasid nad kannatanu peksmist käte ja jalgadega keha ja peapiirkonda. Nad lahkusid toast, kuid tulles tagasi märkasid nad, et kannatanu on tõusnud põlvedele ja roomanud ukse poole. Seejärel lõi süüdistatav B kannatanut vähemalt 2 korda kirvega peapiirkonda ja mitmeid kordi jalaga kehasse. Kannatanu suri sündmuskohal. Isikud mõisteti süüdi § 113 alusel.

Viies näide tuleb Tartu Ringkonnakohtu 18.03.2010.a. otsusest nr 1-08-5541. Selles asjas mõistis Tartu Maakohus asjaosalised süüdi KarS § 114 p 1 järgi, kuid Tartu Ringkonnakohus kvalifitseeris selle ümber KarS § 113-ks. Samuti võib seda näidet kasutada nii grupiviisilisuse kui ka ettekavatsetuse näitena võtta. Asjaolud: 2 süüdistatavat löid kannatanut noaga kaela, rinna ja kõhu piirkonda, sh kaela läbiva torke-lõike haava unearteri läbistusega, mis põhjustasid kannatanu surma koha peal., noa haavu oli vähemalt 15. Sündmus leidis aset kortermaja keldris. Maakohus leidis, et tegu on toime pandud kättemaksuks kuna kannatanu andis ütlusi ühes kriminaalasjas Ringkonnakohus arvas, et see motiiv ei ole piisavalt tõendatud.⁸²

Grupiviisilisust leiab veel paljudest kohtulahenditest. Töö autor ei hakka kõikide lahendite tehiolusid välja tooma kuna see ei ole otstarbekas ja ei teeni magistritöö eesmärki.

Ettekavatsetuse kohta leiab kohtulahenditest vähem informatsiooni. Autori arvates võib see tuleneda sellest, et kuna ettekavatsetus ei ole ei mõrva tunnus ega ka KarS § 58 loetletud raskendav asjaolu, siis ei panda selle tuvastamisele nii suurt rõhku.

3.2 TAPMISE KVALIFIKATSIOONIDE MÕRVA KOHTUPRAKTIKA

3.2.1 Süüdimõistmine erinevate KarS-i § 114 tunnuste järgi

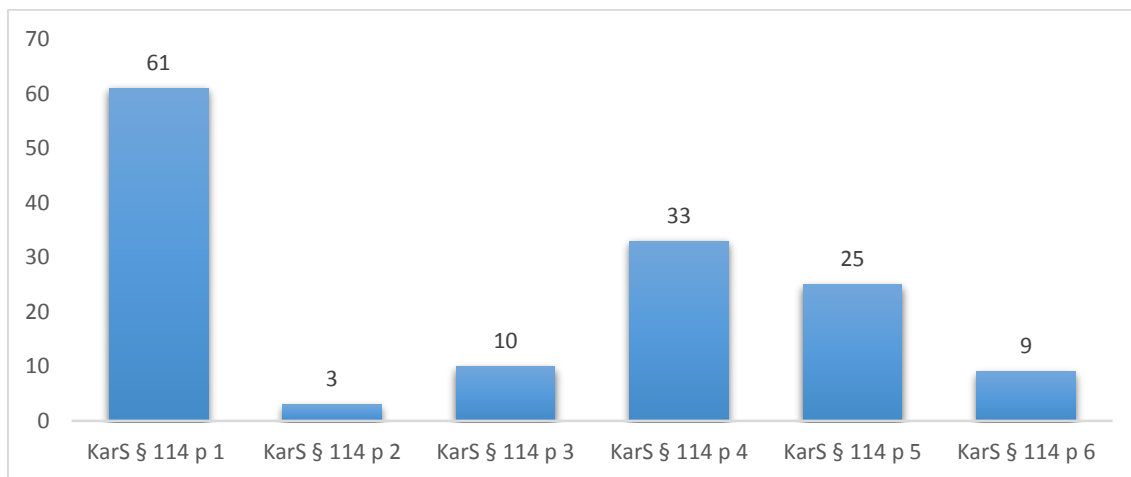
Karistusseadustiku reaalne olemus avaldub praktikas konkreetsete kohtuotsuste vormis. Seetõttu seadis autor endale eesmärgiks tundma õppida kuidas seadus paberil näeb välja seadusena elus (kohtuotsuste näol).

⁸¹ Tartu Ringkonnakohtu 19.03.20110.a. otsus nr 1-09-4589.

⁸² Tartu Ringkonnakohtu 18.03.2010.a. otsus nr 1-08-5541.

Analüüs hõlmab sadat mõrvas süüdimõistetud isikut kaheksakümne kuues asjas. Osad isikud mõisteti süüdi mitme mõrva tunnuse alusel. Selleks, et saada objektiivsem ülevaade, kui sageli kohtutes tegelikult ühe või teise tunnuse alusel isikuid süüdi mõistetud, st kui tihti üks või teine tunnus realselt elus rakendust leidis, vaatleb autor iga tunnust eraldi. Seejärel vaatleb autor tunnuseid selle järgi, kuidas nende järgi on isikud süüdi mõistetud analüüsitavates kohtulahendites.

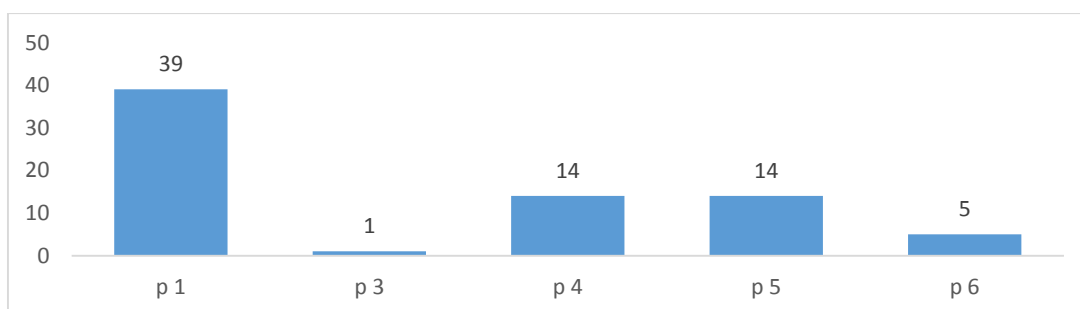
Joonis nr 3 Tunnuste esinemissagedus eraldivõetuna

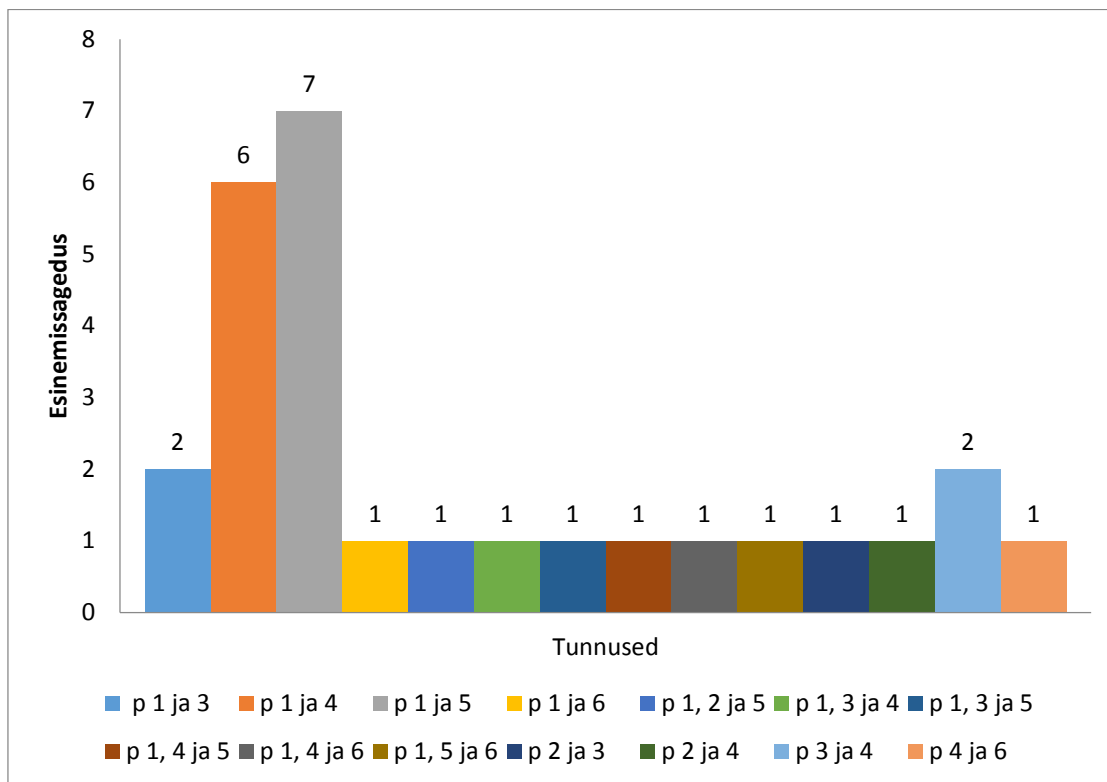
Tabelist nähtub, et kõige sagedamini esineb tunnus „*piinaval või julmal viisil*“ (KarS § 114 p 1), seda 61 korral. Sellele järgneb tapmine mis on toimepandud „*vähemalt teist korda*“ (KarS § 114 p 4) mis esines 33 korral ning kolmandal kohal esinemissageduse järgi on „*tapmine seoses röövimisega või omakasu motiivil*“ (KarS § 114 p 5), kokku 25 korral.

Niisiis, nagu eelpool öeldud, vaatlen ma tunnuseid selle järgi, kuidas nad esinevad kohtuotsustes. Selguse mõttes jagasin ma need kaheks. Esimeses tabelis toob autor välja isikute arvu, kes on süüdi mõistetud ainult ühe tunnuse alusel. Teises tabelis on aga ära toodud isikud kes on süüdi mõistetud mitme tunnuse järgi.

Joonis nr 4 Esinenud tunnused

Joonis nr 5 Koos esinenud tunnused

Nagu jooniselt nr 4 nähtub, esitati kõige sagedamini süüdistusi KarS § 114 punkti 1 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud kas „piinaval või julmal viisil“, seda kolmekümne üheksal korral. Koos teiste tunnustega esines 61 korral kokku.

Näitena nimetatud tunnuse kohta tooks autor välja Tallinna Ringkonnakohtu otsuse nr 01-07-411, milles kohus on lugenud järgneva teo tapmiseks piinaval või julmal viisil: Alaealine süüdistatav kutsus alaealise ohvri endaga kohtuma garaažide juurde selleks, et selgitada arusaamatusi. Süüdistatav võttis kaasa vanematele kuuluvast garaažist liharaiumise kirvega, mille peitis seljasolevate riiete alla. Seejärel suundus süüdistatav koos ohvriga eelpool nimetatud sündmuskohta, kus lõi ohvrile kaasasolnud kirvega ootamatult kuklapiirkonda, mille tagajärjel kirvevars murdus. Edasise rüseluse käigus lõi süüdistatav veel mitmel korral rusikas käega ja kirveteraga ohvrit pähe, misjärel surus maha kukkunud ohvri selili ning olles ise istuvas asendis ohvri rindkerel, lõi ka piinaval ja julmal viisil, kahe käega kirveterale surudes ohvril kõri läbi.⁸³

⁸³ Tallinna Ringkonnakohus 28.10.2008 otsus nr 1-07-411.

14 korral mõisteti isik süüdi ainult KarS § 114 punkti 4 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „vähemalt teist korda“. Samas koos teiste tunnustega esines nimetatud tunnus kolmekümne kolmel korral.

Näide Tallinna Ringkonnakohtu otsuse nr 1-05-1320 näol kus kohus on lugenud järgneva teo vähemalt teist korda toime panduks: süüdistatav, olles varasemalt tahtlikult tapnud isiku, tappis ohvri tema elukohas, pekstes kannatanut pea ja näo piirkonda, seejärel peksis jalgadega rindkerre, tekitades eluohtlikud kehavigastused mille tagajärjel ohver suri.⁸⁴

Samuti mõisteti 14 korral isik süüdi KarS § 114 punkti 5 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „seoses röövimisega või omakasu motiivil“.

Näiteks on Viru Maakohus otsuses nr 1-07-1566 lugenud järgneva teo „seoses röövimisega“ toime panduks: süüdimõistetu lõi korduvalt noaga ohvrit, kes oli laenukontori omanik, kõhupiirkonda, mille tagajärjel ohver suri. Seejärel võttis röövija laenukontorist 80 000 krooni, 2 telefoni, sülearvuti ja ärandas sõiduauto BMW. Koguväärtusega 542 000 krooni.⁸⁵

„Omakasu motiivil“ on Harju Maakohus oma otsuses nr 1-09-3703 mõistnud süüdi isiku järgnevate asjaolude esinemisel: vanaema keeldus andmast süüdistatava jaoks piisavat summat sularahas mispeale süüdistatav lõi kas liikumispuudega vanaema, viimasele kuuluvas korteris, selja tagant viiel korral kõri läbi, seejärel lõi ta 20 korda noaga selja ja külje piirkonda. Seejärel võttis pangakaardiga raha välja. Seejärel läks tagasi sündmuskohale ja tapmise varjamise eesmärgil süütas korteri.⁸⁶

Seitsmel korral mõisteti süüdistatav süüdi KarS § 114 punktide 1 ja 5 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „piinaval või julmal viisil“ ja „seoses röövimisega või omakasu motiivil“.

Näiteks Tartu Maakohus on oma otsuses nr 1-08-8629 lugenud tapmiseks, mis on toime pandud julmal viisil ja omakasu motiivil olukorda, kus ühise joomise käigus lõi süüdistatav omakasu motiivil (rahakoti, mobiiltelefoni saamiseks) tugevalt joobes olevale tuttavale puust hauaristiga kuklasse, seejärel jätkas peksmist pea ja keha piirkonda. Kuuldes kannatanu äginat, lõi tugevamalt nimetatud hauaristiga, et tagada, et kannatanu sureks.

⁸⁴ Tallinna Ringkonnakohtu otsus nr 1-05-1320.

⁸⁵ Viru Maakohus 13. 03. 2008 otsus nr 1-07-1566/7.

⁸⁶ Harju Maakohus 27.08.2009 otsus nr 1 – 09-3703.

Kuuel korral mõisteti süüdistatav süüdi KarS § 114 punktide 1 ja 4 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“ ja „*vähemalt teist korda*“.

Näiteks on Tartu ringkonnakogus enda otsuses nr 1-07-6016 lugenud järgnevad teod toimepanduks julmal viisil ja vähemalt teist korda: ohver oli süüdistatavat jalga näkku löönud, peale mida süüdistatav jälitas teda ning lämmatas kätega ohvrit – naissoost ohver suri. Seejärel lasi kahele isikule korteris pipragaasi näkku, peksis neid – üks nendest oli tema elukaaslane ja teine oli 4 kuud rase naisterahvas. Peale seda astus ohvriga vägivaldsesse anaalvahekorda, toppis 0,5 l klaaspudeli ohvri pära kusse, surus ohvri aluspüksid ohvrile kurku mille läbi ohver ka suri.⁸⁷

Viiel korral mõisteti süüdistatav süüdi KarS § 114 punkti 6 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil*“.

Näiteks on Harju Maakohtu otsus nr 1-05-309 lugenud järgneva teo toimepanduks teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil: viibides ohvri korteris, peale ohvri peksmist ja tema raha röövimist koos kolme kaasosalisega, nimetatud kuritegude varjamise eesmärgil ja vältimaks kannatanu poolset politseisse pöördumist, pani toime ohvri mõrva, lüües ohvrit noaga korduvalt rinnaku ja kõhu piirkonda, millega tekitas lõikehaavad rinnaku piirkonnas ja paremal pool keskkõhul koos suurte veresoonte, vasaku kopsu ja trahhea vigastusega, millised tervisekahjustused olid eluohtlikud ning põhjustasid kannatanu surma.⁸⁸

Kahel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 3 ja 4 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*kahe või enama inimese suhtes*“ ja „*vähemalt teist korda*“.

Kahel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1 ja 3 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“ ja „*kahe või enama inimese suhtes*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punkti 3 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*kahe või enama inimese suhtes*“.

Näiteks on Harju maakohtu otsus nr 1-05-1000 lugenud järgneva teo KarS § 114 p 3-le vastavaks: Süüdimõistetu tekitas talu õues ohvrile 1 hulgalisi torke – lõikehaavu kaela

⁸⁷ Tartu Ringkonnakohus 24.03.2008 21.06.2007 otsus nr 1- 05-1320.

⁸⁸ Harju Maakohus 06.02.2008 otsus nr 1-05-309.

piirkonda, paremasse rinnaõõnde ja kõhuõõnde, millega vigastas elutähtsaid elundeid ning mille tüsistusena tekkis äge verekaotus sisemisest ja välisest verejooksust. Seejärel talumajas tekitas ohvrile 2 tõmbi aju-kolju trauma killunenud koljumurdude, peaaegu vigastuste ning põrutushaavade, nahamarrastuste ja nahaaluste verevalumitega pea piirkonnas, lõike- ja torke lõikehaavu kaelal kaelaelundite vigastustega, hulgalisi torke – lõikehaavu kõhu ees- ja külgselinas kõhuõõneelundite vigastustega, tekitatud vigastusega põhjustas ohvrile 1 ja ohvrile 2 surma kohapeal.⁸⁹

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1 ja 6 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“ ja „*seoses röövimisega või omakasu motiivil*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1, 2 ja 5 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“, „*üldohtlikul viisil*“ ja „*seoses röövimisega või omakasu motiivil*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1, 3 ja 4 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“, „*kahe või enama inimese suhtes*“ ja „*vähemalt teist korda*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1, 3 ja 5 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“, „*kahe või enama inimese suhtes*“ ja „*seoses röövimisega või omakasu motiivil*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1, 4 ja 5 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“, „*vähemalt teist korda*“ ja „*seoses röövimisega või omakasu motiivil*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1, 4 ja 6 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“, „*vähemalt teist korda*“ ja „*teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil*“.

⁸⁹ Harju Maakohus 30.11.2007 otsus nr 1-05-1000.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 1, 5 ja 6 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*piinaval või julmal viisil*“, „*seoses röövimisega või omakasu motiivil*“ ja „*teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 2 ja 3 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*üladohtlikul viisil*“ ja „*kahe või enama inimese suhtes*“.

Näiteks on Harju Maakohus oma otsuses nr 1-08-16101 lugenud järgneva teo toime panduks üldohtlikul viisil ja kahe või enama inimese suhtes: olles sisenenud Tallinnas asuvasse 8 korteriga puumajja, mis asus tiheda asustusega puumajade elamurajoonis ning teades, et majas viibivad selle elanikud ning et tegemist on hilise kellaaajaga ja inimesed võivad juba magada või olla magama jäämas, süütas süüdistatav tikke kasutades tagumise trepikoja, pannes põlema seal asuva kivivilla, millest tekkis ulatuslik tulekahju ja mürgine vingugaas, mille tagajärjel ei pääsenud inimesed korteritest välja. Oma sellise tegevusega tappis süüdistatav üldohtlikul viisil, s.o. maja teise korruse korteris nr 6 olnud 3 isikut, kes surid saadud vingumürgitusse samas kohapeal.⁹⁰

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 2 ja 4 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*üladohtlikul viisil*“ ja „*vähemalt teist korda*“.

Ühel korral mõisteti isik süüdi KarS § 114 punktide 4 ja 6 järgi, ehk tapmise eest, mis oli toime pandud „*vähemalt teist korda*“ ja „*teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil*“.

Karistusseadustiku paragrahvi 114 lg 1 punktide 7 ja 8 alusel ei olnud kedagi analüüsiga hõlmatud kohtulahendites süüdi mõistetud.

3.2.2 Süüdimõistetuid iseloomustavad andmed

Selles töö osas seab autor eesmärgiks analüüsida kes on meil nii-öelda tüüpiline mõrva toimepanija. Süüdistatavaid kirjeldab autor läbi nende vanuse, hariduse, varasema karistatuse, rahvuse ja oma süü tunnistamise läbi. Kuigi süüdimõistetuid on 100, ei saa iga isikutunnuse

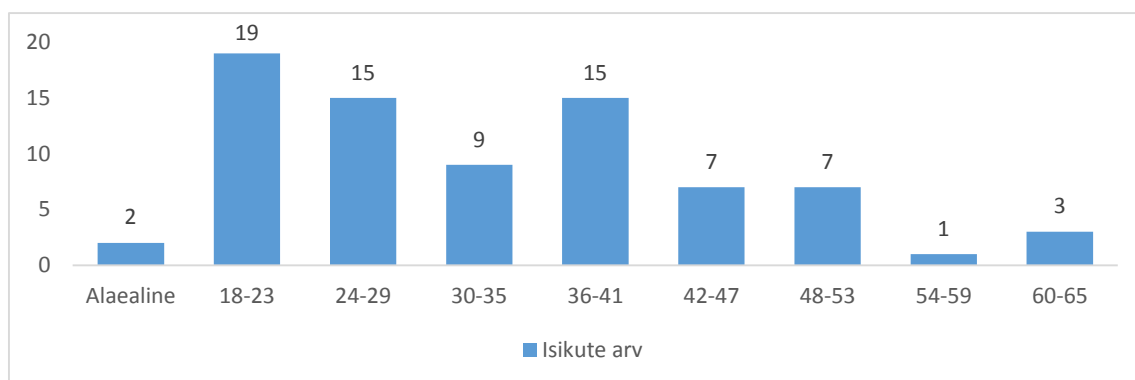
⁹⁰ Harju Maakohus 14.04.2009.a. otsus nr 1-08-16101.

juures teha kaugeleulatuvaid järeldusi kuna paljudes kohtulahendites puudus täpsem info teo toimepanijat iseloomustavate andmete kohta.

3.2.2.1 Süüdimõistetute vanus

Selleks, et saada ülevaade sellest, kui vanalt süüdimõistetud kõige sagedamini panevad toime nii ohtliku ründe, jagas autor nad üheksasse vanusegruppi. Esimesse gruppi kuuluvad alaealised süüdimõistetud, teise vanusegruppi isikud vahemikus 18 kuni 23, kolmandasse – 24 kuni 29, neljandasse – 30 kuni 35, viiendasse – 36 kuni 41, kuuendasse – 42 kuni 47, seitsmendasse – 48 kuni 53, kaheksandasse – 54 kuni 59 ja üheksandasse – 60 kuni 65, sh 23 süüdimõistetut vanuse kohta kohtuotsuses andmed puudusid (isikukood kustutatud või ei olnud üldse lisatud).

Joonis nr 6 Süüdimõistetud vanusegruppide järgi

Nagu eelpool toodud tabelist nähtub, on juhuslikult valitud sajast kohtulahendist 19 mõrva toimepanijat kuulunud vanuserühma 18-23, sellele järgnevad vanuserühmad 24-29 ja 36-41 kuhu kuulusid toimepaneku hetkel 15 süüdimõistetut. Kõige vähem esines vanusegruppi 54-59 kuuluvaid teo toimepaneid.

3.2.2.2 Süüdimõistetute sugu

Sajast süüdimõistetust olid 97 meessoost isikut ja 3 naissoost isikut.

3.2.2.3 Süüdimõistetute rahvuslik kuuluvus

Sajast süüdimõistetust 57 olid vene keelt kõnelevad isikud (suur enamus neist vene rahvusest), 42 Eesti rahvusest ja 1 isiku kohta ei saanud teha järeldusi.

Eestis elavate venelaste kõrge tapmiskuritegevuse taseme põhjused on arvatavasti samas, mis sisserändajatel tavaliselt. Need on ebakindlad sotsiaalsed suhted, kõrge linnastumisaste, noorte suur osakaal, kuid ka kultuurilised erinevused.⁹¹

3.2.2.4 Süüdimõistetute haridustase

Haridus võib mõjutada oluliselt isiku väärtushinnanguid, vähendades indiviidi moraalselt valmisolekut kuritegu sooritada. Seetõttu võib ühiskonna haridustase kirjeldada kuritegevuse taseme varieerumist eri piirkondades paremini kui lihtsalt keskmine sissetulek või sissetulekute jaotus.

Seda kinnitavad ka välismaal (USA) tehtud erinevad uuringud, mille on autor alljärgnevalt välja toonud.

Näiteks uurisid Lance Lochner ja Enrico Moretti (2003) hariduse mõju kuritegevusele ning järeldasid, et hariduse omandamine vähendab oluliselt tõenäosust, et isik sooritab tulevikus kuriteo. Kasutati FBI andmeid arreteerimiste kohta ning analüüsiti eri kuriteoliike. Uuringu tulemustest järeldub, et haridus mõjutab kõige enam mõrvade, kallaletungide ja mootorrattavarguste toimepanekut.⁹²

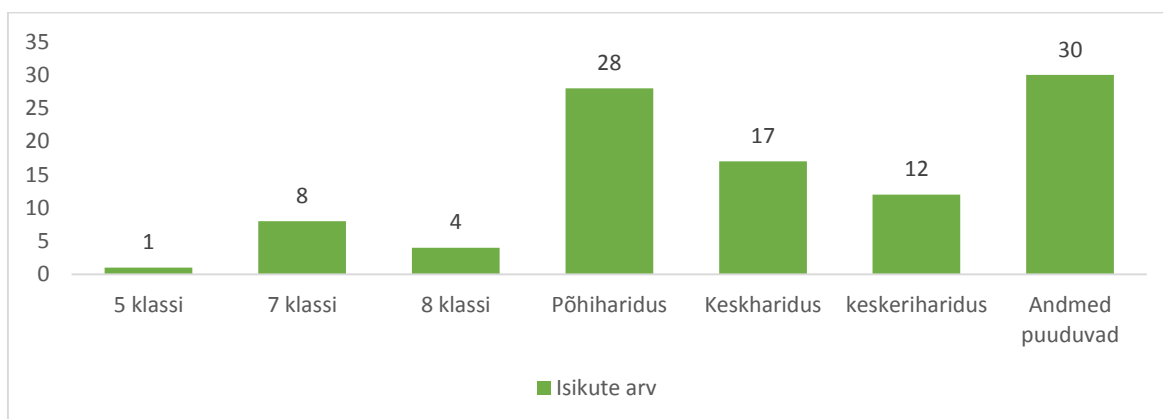
Samuti uurisid Stephen Levitt ja Lance Lochner (2000) noorte meeste kuritegude põhjusi ning jõudsid järeldusele, et nende puhul vähendab keskharidus oluliselt kuriteo sooritamise tõenäosust, samal ajal kui noorte naiste hulgas on see efekt väga väike. Tähtis roll on ka ümbritseval keskkonnal. Rohkem kuritegusid sooritavad kõrge tööpuudusega piirkondades elavad mehed. Narkootikumidega tegelemist vähendavad kõrgharidus ja kohalik madal töötuse määr.⁹³

⁹¹ M. Lehti, Sisekaitseakadeemia. Tahtlikud tapmised Eestis 1990ndatel aastatel. Tallinn 1998 lk 62.

⁹² Justiitsministeerium, Kriminaalpoliitika uuringud 3, Kuritegevust mõjutavad sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised tegurid. Tallinn, 2005, lk 10-11.

⁹³ Kriminaalpoliitika uuringud 3, lk 11.

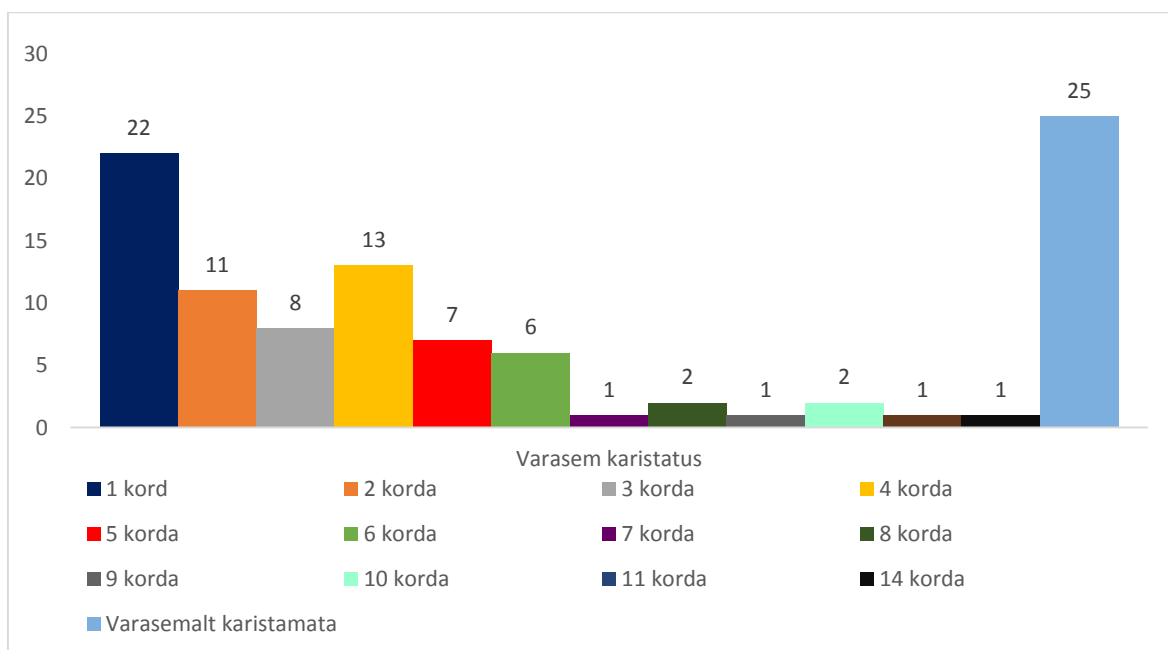
Joonis nr 7 Süüdimõistetute haridustase

Käesolevas magistritöös analüüsitavates kohtulahenditest süüdimõistetute haridustase on järgmine (Joonis nr 7): 1 süüdistav 5 klassi haridusega, 8 – 7 klassi haridusega, 4 – 8 klassi haridusega, 28 – põhiharidusega, 17 – keskharidusega, 12 – keskeriharidusega ja 30 – süüdistatava haridustaseme kohta puudusid andmed.

3.2.2.5 Süüdimõistetute varasem karistus

Joonis nr 8 Varasem karistus

Joonisest nr 8 nähtub, et sajast süüdimõistetust kakskümmend viis olid varasemalt karistamata. Autor lisas siia alla ka isiku kellel on karistus kustunud ning isiku kelle kohta info puudus.

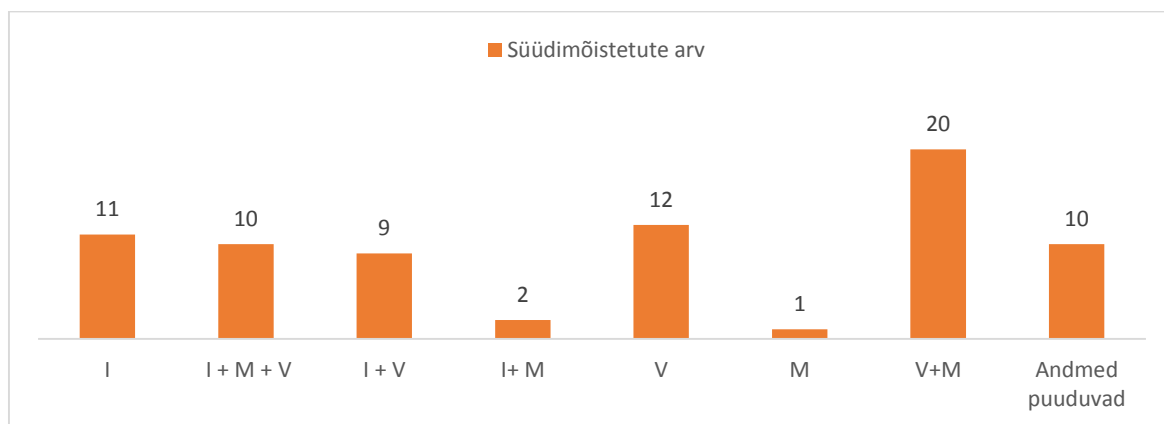
Kakskümmend kaks nendest sajast oli varasemalt ühe korra kriminaalkorras karistatud. Selle alla on lisatud ka kaks isikut kelle kohta kohtuotsuses oli märgitud, et nad on varasemalt kriminaalkorras karistatud. Kahel korral oli karistatud 11 süüdimõistetut, siia lisas autor ka isiku kelle kohta kohtuotsuses oli märgitud, et ta on korduvalt karistatud. Neljal korral oli varasemalt karistatud 13 isikut. Samas aga esines ka isikuid keda oli varasemalt kriminaalkorras karistatud 9, 10, 11 või suisa 14 korda. Siinkohal võib autor öelda, et isikule, keda oli varasemalt karistatud 14 korda kriminaalkorras süüdi, mõisteti eluaegne vangistus.

Autor analüüsis ka seda, mis liiki kuritegude eest olid varasemad karistused. Autor on vaadanud neid kolmes grupis: isikuvastased (I), varavastased (V) ja muud süüteod (M).

Iseenesest põhjanevaid järeldusi nendest teha ei saa kuna üheteistkümnel juhul oli isikut karistatud mitmeid kordi kuid välja oli toodud ainult süütegu mille alusel viimati nimetatud isikut karistati. Viie kohta nendest leidis autor andmeid varasematest kohtuotsustest kuid kuue kohta täpsemad andmed puudusid. Nendest siis näiteks oli ühe isiku kohta vaid kirjas, et varasemalt on karistatud tapmise eest või näiteks ühel juhul oli isikut karistatud 6 korral, kuid ära oli vaid märgitud, et varasemalt on teda karistatud isikuvastase süüteo toimepanemise eest. Autor lisas nad sinna gruppi, mis süütegu välja oli toodud.

Joonisel nr 9 on käesoleva alapeatüki alguses nimetatud isikud (5) tabeli osa „andmed puuduvad“ alla koos teistega, kelle kohta kohtuotsustes peale karistatuse kordade andmed puudusid. Samuti ei ole sellesse diagrammi lisatud isikud kes varasemalt olid karistamata.

Joonis nr 9 Varasemad karistused kuriteo liikide kaupa

Joonisest nr 9 nähtub, et enim olid süüdimõistetud varasemalt pannud toime varavastaseid ja muid süütegusid, seda siis 20 korral.

Üksteist isikut olid varasemalt pannud toime teisi isikuvastaseid süütegusid. Kui aga lugeda kokku kõik isikuvastased süüteod siis 32 isikut 65-st olid varasemalt vähemalt ühe korra toime pannud mingi isikuvastase süüteo.

Kümme isikut olid toime pannud nii isikuvastaseid, varavastaseid ja muid süütegusid.

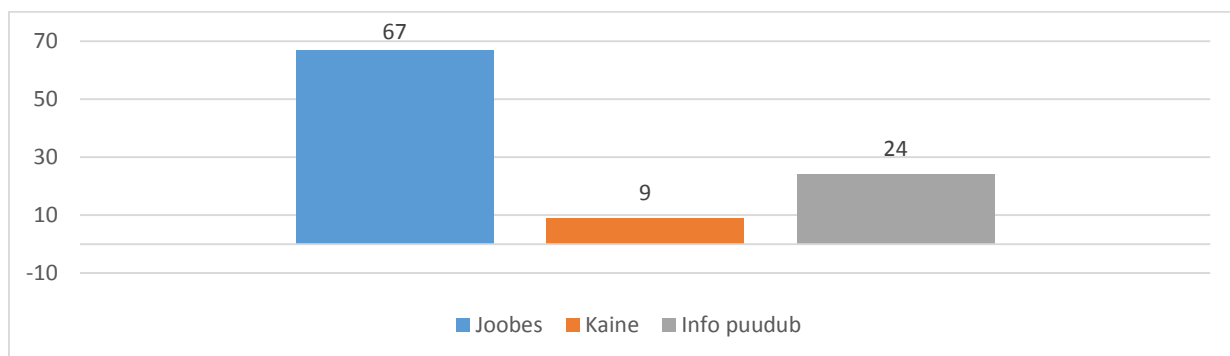
Ainult varavastaseid süütegusid olid 65-st isikust toimepannud 12, kuid eraldi vaadates oli varavastaseid süütegusid 31 isikut vähemalt korra toime pannud.

Sellest võib teha järelduse, et raskeid isikuvastaseid süütegusid (tapmine – mõrv) ei pane toime ainult need isikud, kes on varasemal toime pannud mõne isikuvastase süüteo. Samas tuleb nentida 32-st isikust, kes varasemalt olid toimepannud ainult isikuvastase süüteo, olid 19 just süüdimõistetud tapmise eest.

3.2.2.6 Süüdimõistetute joobeseisund

Sajast süüdimõistetust olid teo toimepanemise hetkel 67 joobes, sh 2 narkojoobes, 24 kohta puudus kohtulahendis info ja 9 süüdimõistetut olid kained.

Joonis nr 9 Süüdimõistetute joove

Talis Bachmanni ja Rait Maruste raamatus „Psühholoogia alused“ on selgitatud alkoholi mõju inimesele järgmiselt. Alkoholiannus mõjub ajukoorele pidurdavalt, pärsib ajukoorest koorealustele keskustele suunatud pidurdusmehhanismi, mis on vajalik enesekontrolliks, tegelikkuse adekvaatseks tunnetamiseks ja sellele häireteta reageerimises. Eriti kannatavad aja ja ruumise tajumise mehhanismid ning sotsiaalsete signaalide tõlgendamise kriitilisus.⁹⁴ See

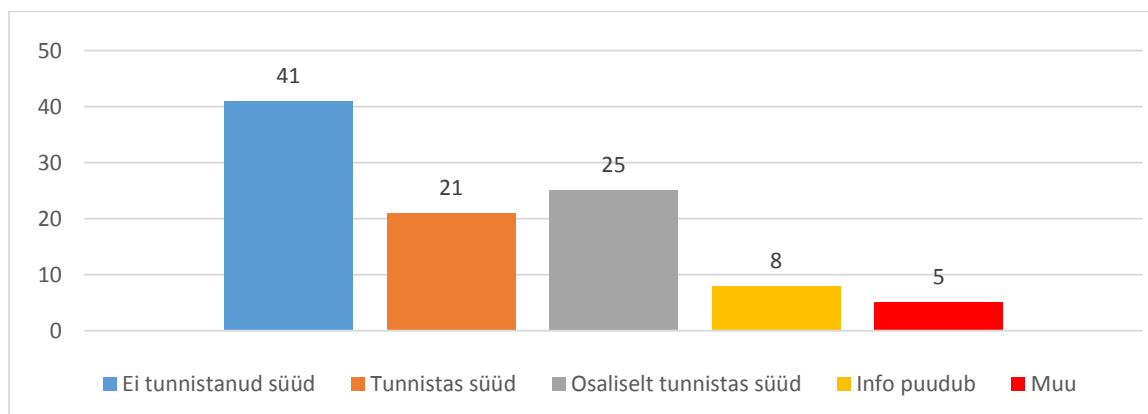
⁹⁴ T. Bachmann, R. Maruste. Psühholoogia alused. Kristjastus Ilo, Tallinn, 2008, lk 128.

tähendab, et on üpris tõenäoline, et kui need inimesed, kes olid tarvitanud alkohoolseid jooke, oleksid olnud kained, ei oleks mitmed neist ka tõenäoliselt tapnud.

Kuid eelöeldu ei tähenda, et süüdimõistmisel tuleks arvestada joobega kui süüd välistava või kergendava asjaoluga. Alkoholi joobel ei ole üldjuhul karistusõiguslikku tähendust. Süü on siiski olemas ainult sellise joobe korral, mida isik põhjustas tahtlikult või vähemat ettevaatamatuses. Sisuliselt lähtutakse siin eeldusest, et ka keskmise või raske joobe korral on isik süüdiv, st tal säilib arusaam oma teo ebaõigsusest ka siis, kui ta hiljem toimunut ei mäleta. Sama karistusõiguslik lahendus saadakse ka juhul, kui siiski eeldada, et keskmine või raske joobe välistab süüdimatuse, kuid isiku süü põhineb siis asjaolul, et ta viis ise end joobeseisundisse tahtlikult või ettevaatamatuses. Mälulünga olemasolu ning meditsiiniliste uuringute puudulikkus ei anna veel alust väita, et isik oleks teo toime pannud süüdimatusseisundis.⁹⁵

3.2.2.7 Oma süü tunnistamine

Joonis nr 11 Süü tunnistamine

Sajast süüdimõistetust tunnistas oma süüd täielikult 21 isikut; 1 isik tunnistas faktiliselt end süüdi, 25 tunnistas osaliselt süüd, sh 8 neist eitas tahtlust tappa ja 2 tunnistasid end ainult ühes neile süüdistuse esitatud mõrvas; 41 isikut ei tunnistanud enda süüd; 2 väitsid, et neid provotseeriti; 1 isik väitis, et tegutses enesekaitseks; 1 isik seadis kahtluse alla enda süüdivuse ja 8 isiku kohta puuduvad kohtuotsuses andmed.

Oma süü tunnistamine on oluline kahel põhjusel. Esiteks on see KarS § 57 järgi karistust kergendav asjaolu. Seda saab jagada kaheks. Süü ülestunnistamisele ilmumiseks ja

⁹⁵ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 181.

puhtsüdamlik kahetsus. Süü ülestunnistamisele ilmumine on isiku vabatahtlik avaldus, millega ta võtab süüteo omaks; tema enda algatusel pöördumine kohtuvälise menetleja poole, kohtueelse uurimise asutusse, prokuratuuri või kohtusse ning kõigi talle teadaolevate süüteo asjaolude täielikku avaldumist, mis hõlbustab süüteo avastamist. Seejuures ei ole oluline asjaolu millisel motiivil isik süü tunnistamisele ilmus ning kas ta kahetseb oma tegu või mitte.⁹⁶

Teine on puhtsüdamlik kahetsus mis võib tähendada teo siirast ülestunnistamist ja kahetsemist, mis võib avalduda uurijale või kohtule antud ütlustes, kannatanu ees vabandamises jms. Sageli on see seotud teiste kergendavate asjaoludega (tagajärje ärahoidmine, süü ülestunnistamisele ilmumine jms), kuid ei pea seda olema. Puhtsüdamlik kahetsus peab olema kontrollitav ja tulenema asja materjalidest; see puudub kui süüdistatav ei ole talle ette heidetavat tegu omaks võtnud ning on vaidlustanud süüteo toimepanemise ja taotleb enda õigeksmõistmist.⁹⁷ Riigikohus on oma 11.09.2007.a. otsuses nr 3-1-1-33-07 öelnud, et süüteo samaliigiline korduvus iseenesest puhtsüdamlikku kahetsust konkreetses asjas ei välista.⁹⁸ Samuti on riigikohus 03.12.2004.a. otsuses nr 3-1-1-112-04 öelnud, et puhtsüdamlikkahetsus ei saa olla välistatud põhjusel, et isik ei ilmunud vabatahtlikult süüd üles tunnistama.⁹⁹ Seega võib isik küll mitte olla ilmunud süüd üles tunnistama, kuid siiski tegu puhtsüdamlikult üles tunnistada. Kriminaalmenetluse seadustik mõistet *puhtsüdamlik ülestunnistus* ei kasuta, kuid kohtupraktikas tähistatakse sellega kahtlustatava või süüdistatava vabatahtlikku avaldust, milles ta võtab süüteo omaks.¹⁰⁰

Teiseks on oma süü tunnistamine oluline seetõttu, et kui inimene seda teeb, siis võib järeldada, et ta saab oma teost aru ja kahetseb seda. See omakord annab lootust, et antud isik tulevikus oma käitumist enam kriitiliselt hindab.

3.2.3 Mõistetud karistused

Nii karistuse põhistamise kui selle põhistuse hindamise muudab keeruliseks see, et karistuse mõistmine sõltub suuremal või vähemal määral „kohtuniku äranägemisest“.¹⁰¹ Töö autor täpsustaks siin – kohtuniku siseveendumusest. Kohtuotsusest peab olema siiski jälgitav see, et

⁹⁶ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 238.

⁹⁷ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 238.

⁹⁸ RKKKo 11.09.2007.a. kohtuotsus nr 3-1-1-33-07.

⁹⁹ RKKKo 03.12.2007.a. kohtuotsus nr 3-1-1-112-04.

¹⁰⁰ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 239.

¹⁰¹ Sten Lind. Karistuse mõistmine ja selle põhistamine. Maakohtute praktika süstemaatilise varguse asjades. Juridica VII/2012 lk 635.

kohus on pidanud kinni Riigikohtu nimetatud õiguslikest kriteeriumitest. Esiteks tuleb järgida karistuse mõistmise loogilist struktuuri, mille kohasel tuleb esmalt tuvastada karistusraamid, seejärel määrata süüle tuginedes kindlaks karistuse umbkaudne suurus ning lõpuks panna preventiivsetele kaalutlustele tuginedes paika lõplik karistus.¹⁰²

Nii õiguskirjanduses kui ka Riigikohtu praktikas soovitatakse võtta kaalutluste lähtekohaks sanktsiooni keskmine määr. Näiteks Riigikohtu 17. mai 2013.a. otsuses nr 3-1-1-52-13 on öeldud, et karistuse mõistmisel tuleb võtta lähtepunktiks karistusseadustiku eriosa normi sanktsiooni keskmine määr. Seejärel tuvastatakse süüdistatava süü suurus (nt süüdistatava teoelne ja -järgne käitumine, kannatanu käitumine jms) ning karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud, mille põhjal saadakse konkreetse süüdlase süü suurusele vastav karistuse määr. See karistuse määr võib jääda kas üles- või allapoole sanktsiooni keskmist määra. Selliselt saadud süüle vastava karistuse ülemmäära korrigeeritakse eri- ja üldpreventsiooni kaalutlustest tulenevalt.¹⁰³ Selline lahendus võimaldab kaaluda karistatava poolt ja vastu rääkivaid asjaolusid. Paraku ei nähtu kirjandusest ega Riigikohtu praktikast seda, milline tegu peaks sanktsiooni keskmisele määrale vastama. Kui puudub üheselt määratletud võrdlускаasus, puudub tegelikult ka pidepunkt, mille järgi otsustada, kas konkreetne juhtum on sellest kergem või raskem.¹⁰⁴

Peale keskmise määra väljaselgitamist tuleb tuvastada süüdistatava süü suurus ning karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud, mille põhjal saadakse konkreetse süüdlase süü suurusele vastav karistusemäär. Näiteks tuleb juhul, kui isik on kriminaalasja esemeks oleva ühe või mitme teoga täitnud kuriteokoosseisu mitu erinevat kvalifitseerivat tunnust, hinnata tema süüd reeglina suureks. Samuti võivad süü suurust iseloomustada isiku teoanus grupiviisilise teo puhul, koosseisupärase käitumise süstemaatilisus, tagajärje raskus, samuti kannatanu isik ja tema käitumine teo toimepanemise ajal.¹⁰⁵

Karistusseadustik näeb mõrva eest karistusena ette kaheksa- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega. See tähendab, et mõrva keskmine karistusmäär on 14 aastat vangistust.

Sajas juhuslikult valitud kohtulahendis määrati karistuseks KarS § 114 järgi viiekümne üheksal korral karistus alla keskmise karistusmäära, kümnel korral keskmine karistusmäär, kahekümne

¹⁰² Sten Lind, lk 635.

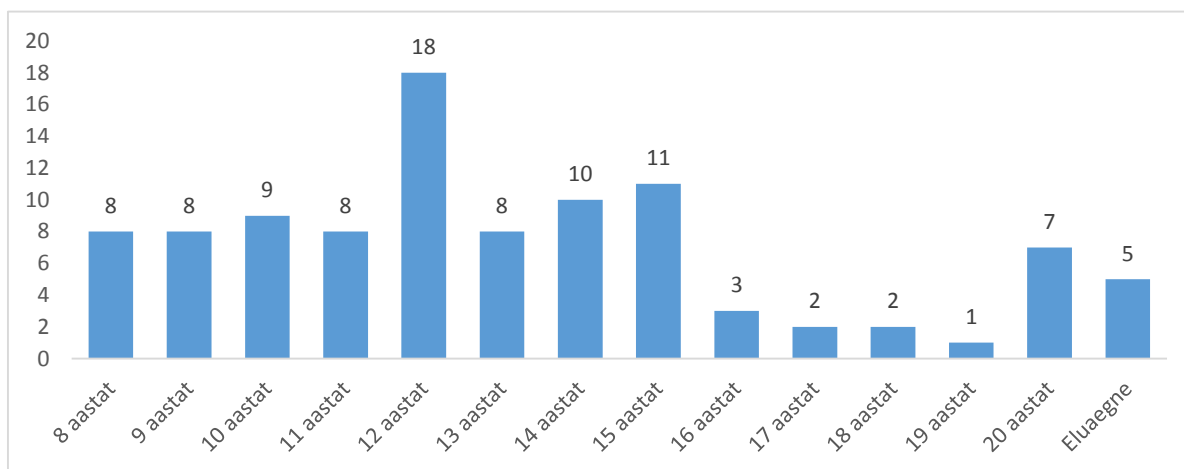
¹⁰³ RKKKo 17.05.2013.a. kohtuotsus nr 3-1-1-52-13.

¹⁰⁴ Sten Lind, lk 640.

¹⁰⁵ RKKKo 17.06.2013. a kohtuotsus nr 3-1-1-58-13.

kuuel korral üle keskmise määra ning viiel korral maksimum ehk eluaegne karistus. Vastavad arvud on toodud järgnevas Joonises nr 12.

Joonis nr 12 Mõistetud karistuse määr

Käesolevast peatükis saab teha järeldusi mõrva nii-öelda tüüpilise toimepanija isiku, tema teoviisi ja mõistetud karistuse kohta.

Kõige sagedamini pannakse toime mõrv piinaval või julmal viisil, neid kas siis eraldi või koos teist tunnustega. Karistuseks määratakse keskmisel 12 aastat.

„Keskmine“ (tüüpiline) mõrvar on töö analüüsi põhjal 18-23 aastane vene keeles kõnelevad (enamasti vene rahvusest) meesterahvas, kellel on põhiharidus, keda on vähemalt korra kas varavastases või isikuvastases süüteos süüdi mõistetud. Samuti üldjuhul on süüdimõistetu teo toimepanemise ajal olnud purjus ning hiljem ei tunnista oma süüd. Seejuures on Martti Lehti juba enda 1998.a raamatus „Tahtlikud tapmised Eestis 1990ndatel aastatel“ täheldanud, et süüdistatute haridustase on alla keskmise, umbes pooltel on vaid põhiharidus, toimepanijaks on üldjoontes venerahvusest meesterahvad ja enamus tapmistest pannakse toime purjuspäi.¹⁰⁶

¹⁰⁶ M. Lehti, lk 59.

4 ETTEPANEKUD KARS-IS TOODUD TAPMISE KVALIFIKATSIOONI MUUTMISEKS

Käesolevas peatükis teeb autor ettepanekuid hetkel kehtivas KarS §-s 114 loetletud mõrvatunnuste muudatusteks. Tulenevalt käesolevast magistritööst jõuab autor järeldusele, et vaja oleks seadusesse sisse viia viis muudatust, seetõttu käesolev peatükk jaguneb omakorda viieks alapeatükiks.

Autor teeb ettepanekud toetudes käesoleva magistritöö teises osas analüüsitud Euroopa Liidu liikmesriikide mõrva regulatsioonidele ning kolmandas peatükis tehtud mõrva ja tapmise praktika analüüsile.

4.1 Grupilisuus

Hetkel kehtivast KarS-ist ei leia me §-st 114 mõrva tunnusest grupiviisiliselt toime pandud tegu. Küll on KarS §-s 58 sätestatud grupilisuus karistust raskendava asjaoluna. Varasemalt on nimetatud tunnus Eestis kasutusel olnud nii Uues Nuhtlusseadustikus (1903) kui ka Eesti Vabariigi Kriminaalseadustikus (1935). Siis küll teise termini all – tapmine salgaga.

Käesolevas alapeatükis uurib autor nimetatud tunnuse olemust ning põhjendab selle mõrva tunnuste loetellu lisamise vajalikkust.

4.1.1 Grupis toimepandud teo olemus

KarS § 20 sätestab, et teo toimepanijad on täideviija ja osavõtja.¹⁰⁷ Sellega on selgelt määratletud, et süüteo toimepanemine võib aset leida täideviimise või osavõtu vormis. Sealjuures loobuti sellega nõukogude kriminaalõiguses käibel olnud ebatäpsest liigitusest, mille kohaselt osavõtjate hulka loeti ka täideviija ja kaastäideviijad. See aga tõi omakorda kaasa vajaduse eristada osavõttu laiemas ja kitsamas tähenduses – kihutamine ja kaasaaitamine ei ole erinevalt kaastäideviimisest KarS-i järgi enam ühine ja kooskõlastatud tegevus.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Karistusseadustik. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122014016>.

¹⁰⁸ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 117.

KarS § 20 teeb selgeks, et KarS-is kehtib süüteo toimepanemisel mitme isiku poolt eristamis- ehk diferentseerimisprintsip.¹⁰⁹ Eristamis- ehk diferentseerimisteooria on traditsiooniline ja üldlevinud teooria. Nagu juba nimetus ütleb, tehakse eri toimepanemismvormidel vahet juba koosseisu tasandil, olenevalt sellest, milline oli eri isikute tegude kvalitatiivne erinevus ning kuivõrd erinesid konkreetsete isikute osateod üksteisest kvantitatiivselt ehk intensiivsuse poolest.¹¹⁰ Lähtudes toimepanemise vormist, eristab KarS täideviimise puhul vahetut täideviijat, vahendlikku täideviijat ja kaastäideviijaid. Et eriosa süüteokoosseisude konstrueerimisel on üldjuhul silmas peetud isikut, kes selle omakäeliselt realiseerib, siis tuleneb loetletud toimepanemismvormidest üksnes vahetu täideviija karistatavus otse süüteokoosseisust, samas kui teiste toimepanijate karistatavus vajab täiendavaid üldosalisi aluseid.¹¹¹

Nagu eelpool öeldud, siis KarS lahutab selgelt täideviimise ja osavõtu. See ei ole aga sugugi terminoloogiline küsimus, sest nimetatud kahel toimepanemismvormil on eri sisu – nt kui kaastäideviimine nõuab ühist ja kooskõlastatud tegutsemist, siis osavõtu korral ei ole seda vaja.¹¹²

Alljärgnevalt sisustab autor nimetatud täideviija ja kaastäideviimise mõisted.

4.1.2 Täideviija ja kaastäideviimine

KarS § 21 sisustab täideviija mõiste. Täideviija selle järgi võib olla: 1) isik, kes paneb süüteo toime ise või teist isikut ära kasutades või 2) kui vähemalt kaks isikut panevad süüteo toime ühiselt ja kooskõlastatult, vastutab igaüks neist täideviijana (kaastäideviijad). Kaastäideviimine on ka see, kui mitme isiku ühine ja kooskõlastatud tegu vastab süüteokoosseisu tunnustele.

Paragrahvist 20 tulenevalt lähtub KarS süüteo toimepanekul mitme isiku poolt nende vastutusele võtmisel diferentseerimisprintsipist, mille kohaselt tuleb materiaa lõigust kohaldades teha vahet täideviijal ja osavõtjal. Seetõttu tuleb käesolevas paragrahvis toodud täideviimismvormide üksikasjalikumaks sisustamiseks eelnevalt defineerida täideviija üldmõiste. Abstraktselt võib siinkohal kõne alla tulla täideviija määratlemine lähtuvalt formaal-objektiivsest, subjektiivsest või materiaal-objektiivsest teooriast. Kohtupraktikas on täideviija diferentseerimisel võetud aluseks materiaal-objektiivsest teooriast tuletatud teovalitsemise

¹⁰⁹ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 117.

¹¹⁰ J. Sootak. (Viide nr 20) lk 587.

¹¹¹ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 117.

¹¹² J. Sootak. (Viide nr 20) lk 589.

teooria, mille kohaselt loetakse tädeviijaks isik, kes hoiab koosseisutunnustele vastavat sündmust enda kontrolli all, olles süüteo keskseks figuuriks, kellest sõltub olulisel määral, kas, kuidas ja millal süütegu toime panna. Teovalitsemise teooria järgi loetakse tädeviijaks isik, kes realiseerib ise kõik süüteokoosseisule vastavad asjaolud (vahetu tädeviimine ehk üksiktädeviimine), kes saavutab teo toimepanemise teise isiku poolt, kasutades ära oma ülekaalukat teadmist või võimu (vahendlik tädeviimine) või kes paneb teo toime ühiselt ja kooskõlastatult teise isikuga (kaastädeviimine). Kooskõlas kohtupraktikaga tuleb seega tädeviijaks lugeda isik, kelle tahtest sõltub süüteo toimepanemine otsustavalt. Ülejäänud isikud, kelle tahtest süüteo toimepanemine otsustavalt ei sõltu, ei saa selle teooria järgi olla mitte tädeviijad, vaid üksnes osavõtjad.¹¹³

Grupiviisiliselt toimepandud tapmistegu oleks eelnevast tulenevalt kaastädeviimine. Nagu eelpool öeldud, tuleb kaastädeviimise defineerimisel see sisustada funktsionaalse teovalitsemisena: isikud tegutsevad ühiselt ja kooskõlastatult selliselt, et igaüks neist valitseb tegu ja igaüks eeldab, et süüteokoosseisu realiseerimine sõltub igast toimepanijast. Tähtis on, et iga isik, täites oma funktsiooni, valitseb oma teopanuse läbi tegu tervikuna ning et selle panuse ära langemisel langeb ära ka see tegu. Kaastädeviija normi puhul on tegemist omistamisnormiga, mille alusel üks isik vastutab ka teise poolt faktiliselt tehtu eest nii, nagu ta oleks seda ise teinud.¹¹⁴

Kaastädeviimisel kasutatakse mõisteid ühiselt ja kooskõlastatult. Mõiste ühiselt selgitab objektiivseid eelduseid. Tegu on kaastädeviimise mõttes pandud toime ühiselt, kui kõik tädeviijad valitsevad toimuvat funktsionaalses tööjaotuslikus koostoimes. Seega on objektiivselt kaastädeviimisega tegemist siis, kui iga kaastädeviija osalus süüteos täiendab teiste kaastädeviijate tegevust selliselt, et tulemuseks on ühtne tervik. Lisaks peab iga kaastädeviija panus teosse olema oluline, mis tähendab, et kaastädeviijast peab objektiivselt sõltuma süüteo tädeviimine.¹¹⁵ Samuti on see võimalik üksnes nende isikute vahel, kes ka eraldivõetuna on faktiliselt võimelised süüteokoosseisu objektiivseid tunnuseid realiseerima. Termin „kooskõlastatult“ selgitab subjektiivseid eeldusi. Kaastädeviimise subjektiivne eeldus on teatud liiki tahte formeerumine: kaastädeviimisega ei ole tegemist siis, kui kaastädeviija üksnes teab, et teine isik osutab talle süüteo toimepanemisel abi, st isikud peavad olema justkui partnerid, kellel on kokkulepitud rollijaotus ja vastastikune sõltuvus.¹¹⁶

¹¹³ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 118.

¹¹⁴ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 122.

¹¹⁵ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 122-123.

¹¹⁶ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 124.

4.1.3 Grupilisuse tunnuse vajalikkus

Enamik riike, sealhulgas ka Eesti, kasutab eelpool mainitud eristamispõhimõtet, lahutades täideviimise ja osavõtu. Sama teed on läinud veel näiteks Saksamaa, Läti, Venemaa ja Prantsusmaa.¹¹⁷ Kuid kui vaadata tabelit nr 7, siis näeme, et just nendes riikides on loetud grupiviisiliselt toimepandud tapmistegu mõrvaks.

Kuigi grupilisuse tunnust esines vaid neljas analüüsitavas riigis ja organiseeritud kuritegevusliku grupi poolt toimepandud teo tunnust kuues riigis, st need ei ole kõige sagedamini esinevad, on Eesti jaoks see tunnus eelkõige sellepärast vajalik ja oluline, et Eesti on piiririik. Nagu eelpool mainitud on Eestil Venemaa Föderatsiooniga 294 km ühist piiri ja Läti Vabariigiga 339 km. See võib viia aga olukorrani, kus kurjategijad hakkavad valima, kus riigis tegu toime panna. Just Eesti naaberriikides – Venemaa Föderatsioonis ja Läti Vabariigis on grupilisus kvalifitseeritud mõrva tunnusena, mis Eestis hetkel puudub. Siinjuures on veel märkimisväärne, et mõlemas viimati nimetatud riigis kvalifitseeritakse tapmist mõrvaks nii grupis toime panduna kui ka organiseeritud grupeeringuna.

Samuti tuleb silmas pidada grupilise ründe enamohtlikkust, seda on kergem sooritada ja ka kergem varjata. Reeglina viiakse ka grupiviisiliselt rünnates tapmine lõpuni, st rünne ei jää katse staadiumisse.

Tabel nr 7 Tunnuste esinemine

Tunnus Riik	Organiseeritud grupi poolt/ korraldusel	Grupiviisiliselt
Bulgaaria	+	
Itaalia	+	
Läti	+	+
Portugal		+
Prantsusmaa		+
Slovakkia	+	
Sloveenia	+	
Venemaa	+	+
Kokku	6	4

Magistritöö kolmanda peatüki esimeses osas on autor välja toonud viis kohtulahendit, kus tapmistegu on toime pandud grupis, kuid süüdi on isikud mõistetud tapmise eest, kuna

¹¹⁷ J. Sootak. (Viide nr 20) lk 590.

puuduvad teised mõrva tunnused. Nendest kohtulahenditest nähtub, et toimepanijad on tegutsenud kooskõlastatult ning ühise eesmärgiga – tappa kannatanu. Autori arvates on isikul enda kaitsmiseks suuremad võimalused, kui teda ründab üks isik, ja isik võib ellu jääda. Kui teda aga ründavad kaks või enam isikut, jääb kannatanu oluliselt raskemasse olukorda.

Samas leiab grupiviisilisust koosseisu enamohtliku raskendava tunnusest teistes KarS-i peatükkides. Näiteks varavastastes süütegudes loetakse grupiviisilist salajast vargust või omastamist raskemaks süüteoks. Need kuriteod ei riiva inimese kõige tähtsamat põhiõigust, õigust elule. Ka teistes isikuvastastes süütegudes, nagu vägistamine või kakluses osalemine, on gruiviisilisus tegu raskendav asjaolu. Arusaamatuks jääb, miks ei ole seda siis peetud vajalikuks mõrva ühe tunnusest välja tuua.

Niisiis, eeltoodust tulenevalt, teeb autor siinkohal ettepaneku viia KarS § 114, lg-sse 1 uus punkt: „grupiviisiliselt toime pandud“.

4.2 Ettekavatsetus

Autor arvab, et KarS §-s 114 loetletud mõrva tunnustes võiks olla ka tunnus „ettekatsetult“.

Ettekavatsetus on mõrva tunnusest kvalifitseeritud 11 liikmesriigis, mis on näha alljärgnevast tabelist nr 8.

Tabel nr 8

Riik Tunnus	Belgia	Bulgaaria	Holland	Itaalia	Luksemburg	Malta	Portugal	Prantsusmaa	Rumeenia	Soome	Ungari	Kokku
Ettekavatsetud	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	11

Kohtupraktikast põhimõtteliselt ei leia ettekavatsetuse välja toomist. Samas ettekavatsetus näitab, et isik on tegu planeerinud, sellega kaasnevaid riske kalkuleerinud ning sellega viinud enda jaoks vahelejäätamise tõenäosuse minimaalseks. Kui vaadata töö kolmandas peatükis käsitletud mõrva kohtupraktikat ja isikuid, kes need teod on toime pannud, siis ainult mõne kohta saaks öelda, et tegu on ette planeeritud. Ülejäänud on siiski kõik emotsiooni ajel või alkoholijoobest tingitult toimepandud teod. Autor julgeb siinkohal väita, et ettekavatsetuse

vähene käsitlemine kohtupraktikas ei tähenda mitte seda et ettekavatsetust ei eksisteeri vaid pigem seda, et see võis jääda tuvastamata.

Seetõttu teeb autor ettepaneku lisada KarS §-i 114 tunnus „*ettekavatsetult*“.

4.3 Üldohtlik viis ning lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega

KarS § 58 lg 7 sätestab, et karistust raskendavaks asjaoluks on süüteo toimepanemine üldohtlikul viisil. Üldohtlik viis on loetletud ka KarS § 114 lg-s 1 mõrva tunnusena. Karistusseadustiku kommenteeritud väljaandest nähtub, et üldohtlik viis tähendab süüteo toimepanemist asjaoludel, mis sisalduvad KarS-i 22. peatükis ja seal täpsustatakse, et üldohtlik on süüteo toimepanemine mürgitamisega, plahvatusega, süütamisega jms, olenemata sellest, millise tagajärje nimetatud viisil toimepandud süütegu kaasa tõi.¹¹⁸ Üldohtlikul viisil ja lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega tunnuseid autor siinkohal enam ei sisusta, need leiab käesoleva töö esimesest osast.

Heino Tõnismägi on oma artiklis „Mõrva tunnused karistusseadustikus vajavad täiendamist“ arvanud, et lõhkeseadeldise või lõhkematerjali eraldi tunnusena mõrva koosseisus väljatoomine seadusandja poolt oli tingitud terroristide poolt kasutatud võtete levikust kriminaalsesse maailma. Samuti on ta lisanud, et terrorism ise kuulub riigivõimuvastaste kuritegude hulka ja vastutus terrorismi eest on sätestatud riigivastaste, mitte isikuvastaste kuritegude peatükis.¹¹⁹

Autori arvates võiks koondada „*lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega tapmise*“ tunnuse „*üldohtlikul viisil tapmise*“ tunnuse alla, et ei tekkiks kattuvust. Kui need kaks tunnust sätestada eraldi, jääb justkui mulje, et lõhkeseadeldisega tapmine ei pruugi olla üldohtlik. Tõsi, juhul kui lõhkeseadeldisega tapetakse isik üksikus kohas, näiteks maastikul, kus ei ole kedagi läheduses, siis ei pruugi see olla üldohtlik, kuid autori arvates võiks see kvalifitseeruda julmal viisil tapmise alla.

Samuti ei ole Eesti ühiskonnas sellised tapmised levinud, võib suisa öelda, et pigem on sellised tapmisviisid erandlikud. Käesoleva töö tarbeks analüüsitud sajast kohtulahendist ei puudutanud ükski seda tunnust. Autori arvates peaks loetletud tunnused olema aktuaalsed ning peaksid reguleerima ühiskonnas tegelikult toimuvaid olukordi.

¹¹⁸ J. Sootak, P. Pikamäe, lk 243.

¹¹⁹ H. Tõnismägi. Mõrva tunnused karistusseadustikus vajavad täiendamist. Kõrgkool „I Studium“, Nüüdisaegne Eesti ja maailm: Reaalsused ja arengu perspektiivid, Teaduslik-praktilise konverentsi materjalid, Tallinn 2009, lk 132.

Kui vaadata Euroopa Liidu liikmesriikide regulatsioone, siis leiame, et ainult Poola Vabariigis on taoline tunnus kasutusel, mis on sõnastatud järgnevalt: „*tulirelva või lõhkematerjale kasutades*“. Samas üldohtlikul viisil toime pandud tapmistegu on kvalifitseeritud mõrvaks 9 liikmesriigis (sh Eestis).

Sellest tulenevalt teeb autor ettepaneku koondada tunnuse „*lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamise*ga“ tunnuse „*üldohtlikul viisil*“ alla.

4.4 Kättemaksus ametialase tegevuse eest

Alates 01.01.2015 lisati KarS §-i 114 tunnus kättemaksus ametialase tegevuse eest. KarS § 288 sisustab ametiisiku mõiste. Ametiisik KarS-i eriosa tähenduses on füüsiline isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks ametiseisund, sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel.

Varasemalt on analoogse sisuga mõrva tunnuseid olnud Uues Nuhtlusseadustikus (UNS), Eesti Vabariigi Kriminaalseadustikus (KrS) ja Kriminaalkodeksis (KrK). UNS-is oli nimetatud tunnus ametiisiku tapmine tema ülesannete täitmisel. KrS-is oli suisa 3 sama ideega tunnust: „*Eesti Vabariigi Presidendi, välisriigi riigipea ja välisriigi saadiku või volitatud asjaajaja või sõjaväeesindaja, või välisriigi riigipea või valitsuse poolt lähetatud muu ametliku esindaja tapmine*“.

4.4.1 Nimetatud tunnus Euroopa Liidu liikmesriikides ja Venemaa Föderatsioonis

Töö esimeses osas on autor välja toonud seletuskirjas sisalduva selgituse selle kohta, miks on seadusandjad pidanud otstarbekas sellisel kujul selline tunnus mõrvakataloogi lisada. Selle idee lühidalt on kaitsta ametiisikuid ja nende lähedasi olukorras, kus keegi soovib neile kätte maksta ametiisiku tegevuse eest.

Töö teises peatükis on autor teinud teiste Euroopa Liidu liikmesriikide mõrva tunnuste analüüsi. Selle analüüsi kohaselt esineb ametiisiku kaitsele suunatud mõrva tunnus 12 riigis. Samas võib esineda ametiisiku kaitsele suunatud tunnuseid liikmesriikide seadustike teistes peatükkides.

Kui töö teises osas on kõikide riikide nimetatud tunnused koondatud ühise nimetaja „ametiisiku tapmine“ alla, siis käesolevas jaos grupeerib ja analüüsib autor neid täpsemalt.

Tabel nr 9 Ametiisikute tapmine kui mõrva tunnus EL liikmesriikides

Tunnus Riik	Kättemaksus ametialase tegevuse eest	ametniku, avaliku võimu esindaja/ teenistuja am üle täitmise tõttu/ajal	Avaliku korra kaitsja am ül käigus/avaliku korra kaitseks, politseinik	Välisriigi ametnik või sõjaväelane/armeejuht	(rahva)kohtunik, (ase)prokurör, advokaat	Am isiku lähedase suhtes	Avalikke ülesandeid täitev isik või teda kaitsev isik amül täitmise ajal	Avaliku julgeoleku ametnik, kriminaalpolitsei, am ül käigus või tõttu	Kodaniku kohustuse täitmise tõttu	Rahvusvahelise kaitse all olev isik	Ohvitser, tuletõrjuja, tolliametiisik	Kinnipidamisasutuse isik, ühistranspordi, tervishoidu, muu am isik,	Riigikogu/valitsuse/kov liige, magistraat, ombudsman, kuberner,	Vaimulik, eksamineerija, õpetaja am ül käigus või tõttu
Eesti	+					+								
Bulgaaria		+	+	+						+				
Horvaatia			+		+									
Itaalia								+						
Leedu		+							+					
Läti		+				+								
Portugal		+		+	+		+	+			+		+	+
Prantsuse		+					+					+		
Sloveenia		+	+		+									
Soome		+	+											
Tšehhi		+												
Ungari		+		+			+							
Venemaa		+				+								
Kokku	1	10	4	3	3	3	3	2	1	1	1	1	1	1

Nagu tabelist nr 9 nähtub, esineb kõige enam Euroopa Liidu liikmesriikides tunnust „*ametiisiku tapmine ametiülesannete täitmise ajal või ametiülesannete täitmise tõttu*“. Võrreldes KarS-is oleva „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“, on viimane hoopis kitsama tähendusega.

Sageduselt järgmine on tunnus „*avaliku korra kaitsja või politsei tapmine nende ametiülesannete täitmise käigus või selle tõttu*“. Iseenesest võiks need ka liigitada enim sagenenud, eelmises lõigus nimetatud tunnuse alla, kuid kuna mõningates liikmesriikides on need erinevalt välja toodud, siis ei hakka autor neid ühte koondama.

Tabelist nr 9 nähtub veel, et suisa kolmes riigis on eraldi peetud vajalikuks välja tuua sõjaväelase, advokaadi, kohtuniku ja prokuröri kaitse, samuti ametiisiku lähedaste kaitse, viimane põhimõtteliselt kattub KarS-is reguleerituga.

Paljudes riikides ei piirduta suisa 1 tunnusega, vaid mitmega, mis on väga laialdase kaitsealaga. Näiteks Horvaatia Vabariigis on kaks tunnust. Esimene nendest on: *„isik tapab kohtuniku, rahvakohtuniku, prokuröri, aseprokuröri või advokaadi ametiülesannete täitmisel ja teine isik tapab ametiisiku, kes täidab ametialaseid ülesandeid, kaitseb põhiseaduslikku korda, isikuid või nende vara, kuritegude avastamisel/uurimisel, politseisse viimisel, arreteerimisel või kurjategija põgenema pääsemisel, rakendades karistusõiguslikke sanktsioone ja vahendeid, hoides avalikku korda ja rahu“*.

Portugali Vabariigis on see imetatud küll ühe tunnusena, kuid selle pakutav kaitseala on väga lai: *„tegu on toime pandud suveräänse organi, Riiginõukogu, või valitsuse liikme vastu, magistraadi, omavalitsusüksuse ametniku, ombudsmani, kuberneriga, avalikku võimu hoidva ametniku, arme juhataja, kohtuniku, tunnistaja, advokaadi, politsei või julgeolekuteenistuse ametniku, tsiviil- või sõjalise õiguskaitseametniku, avalikus teenistuses oleva isiku, õpetaja või eksamineerija, vaimuliku suhtes oma ametiülesannete täitmisel või ametiülesannete tõttu“*.

Edasi toob autor välja ka Eesti naaberriikide tunnused.

Läti Vabariigis on tunnuseks: *„ametiisiku, kes täidab oma ametiülesandeid või tema lähedase suhtes; tunnistaja või muu kohtumenetluse ja kohtueelse menetluse osalise suhtes toime pandud tegu“*.

Soome Vabariik: *„ametiisiku suhtes, kes teenistuslike kohustuste täitmisel kaitseb avalikku korda või ametikohustuste täitmise tõttu“*.

Venemaa Föderatsioon: *„ametiisiku või tema lähedase suhtes toime pandud tegu seoses ametitegevusega või mõne muu avaliku võimu ülesande teostamisega“*.

4.4.2 Nimetatud tunnuse muutmise vajalikkus

Nimetatud tunnuse muutmine on vajalik seetõttu, et senini kohtupraktikas aset leidnud ründed ametiisikute suhtes on toimepandud ajal, kui nad täidavad oma ametiülesandeid, mitte hiljem kättemaksuks nende eest.

Näiteks 4.05 2011, kui kaitsepolitseinikud läksid seoses tulirelvade ebaseaduslikku käitlemist ja salakaubavedu käsitleva kriminaalasja eeluurimisega läbi otsima Põlva maakonnas asuvat Waaksi talu. Nimelt avas tule nende pihta isik, keda peeti tunnistajaks. Neljast isikust, kellest 3 olid kaitsepolitseinikud ja 1 politseinik, said pihta kolm. Kõige raskemini vigastada saanud Tarmo Laul suri tekitatud vigastustesse haiglas.¹²⁰

Samuti võib tuua näite tulistamisest Mäo teeristil. Kus 14.12.1994 öösel peatasid neli patrullis olnud politseinikku, Marek Lemming, Argo Kivi, Janek Tšeljadinov ja Väino Neido, kaubaauto dokumentide kontrolliks Mäo ristil kinni. Saades teada, et kaubikus võib olla varastatud šokolaadikoorem, hakati teostama läbiotsimist. Läbiotsimise käigus avasid kurjategijad politseinike pihta tule Kalašnikovi automaadist. Marek Lemming suri sündmuskohal, Argo Kivi suri haiglas, raskelt vigastatud Janek Tšeljadinov'i elu päästeti.¹²¹

Konstaabel Julia Gorbatšova hukkus 25.11.2004. Konstaabel oli kiirreageerimisrühmas, kes vastasid Õismäelt tehtud väljakutsele. Väljakutse sisu oli, et mingi mees on tunginud korterisse ning ähvardanud end õhku lasta. Kohale jõudes oli mees põgenenud. Ootamatult ilmus mees taas välja, lukustas end koos konstaabli ja teenistuskooeraga autosse ning natuke aega hiljem end õhkis. Auto juures olnud 3 politseiametnikku said vigastusi, üks üliraskeid, kuid arstid suutsid ta päästa.¹²²

Teenistuskohustuste täitmisel (juhin tähelepanu – mitte kättemaksuks ametikohustuste täitmise eest) hukkunud Eesti politseiametnikud on loetletud Politsei- ja Piirivalveameti kodulehel.¹²³

¹²⁰ Kaitsepolitseiamet. Aastaraamat 2011. Arvutivõrgust kättesaadav: https://www.kapo.ee/cms-data/_text/38/44/files/kapo-aastaraamat-2011a-est.pdf.

¹²¹ Mäo politseinikutapja varjub kümnendat aastat Venemaal. Virumaa Nädalaleht. 16.12.2004.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.vnl.ee/print.php?id=3148&src=1>.

¹²² Külaelaniku väitel olid politseinikutapjal islamistlikud huvid. Tartu Postimees 05.05.2011.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://tartu.postimees.ee/429782/kulaelaniku-vaitel-olid-politseinikutapjal-islamistlikud-huvid>.

¹²³ Politsei- ja Piirivalveamet. Hukkunud politseinikud. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.politsei.ee/et/organisatsioon/politsei-ja-piirivalveamet/ajalugu/hukkunud-politseinikud.dot>.

Samuti oli suur oht, et võinud eelpool kirjeldatud ründed oleks võinud aset leida ka nn. Pronksiööl. Autor mõistab, et kurjategija hilisem karmim karistamine ei muuda olematuks asjaolu, et ametiisik on hukkunud, kuid karmim karistus saadaks väga tugeva signaali potentsiaalsetele kurjategijatele.

Seetõttu teeb autor ettepaneku muuta KarS § 114 lg 1 p 8 sõnastust alljärgnevalt „*seoses kannatu ametialase tegevusega*“. Nimetatud sõnastus oleks tunduvalt avaram, hõlmaks nii rünnet ametiülesannete täitmise ajal, kättemaksu motiivi kui ka rünnet ametiisiku lähedaste vastu.

4.5 Sanktsioonid

Iga ühiskond kujutab endast inimkooslust, mille stabiliseerimiseks ja arendamiseks on vaja korda, normaalseid elutingimusi. Ühiskonda korrastav ja juhtiv võim peab seda ühiskonda ka kontrollima. Sotsiaalse kontrolli vahendid on erinevad – alates vahetust füüsilisest jõust ja majanduslikust survest ning lõpetades inimestevahelisi suhteid, ootusi, taotlusi, harjumusi, kombeid, kõlblust jms formaliseerivate normidega.

Normaalselt toimivat ühiskonda iseloomustab kahepoolne tasakaalustatud regulatsioon. Ühelt poolt sotsiaalsed normid, mis on mõeldud ühiskondlike protsesside juhtimiseks ja toetamiseks ning nende üldine toime ja tunnustatus ühiskonnas. Teiselt poolt peab aga ühiskonnas olema tagatud normide reaalne toime, mis tähendab institutsionaliseeritud võimu tegevust normide realiseerimisel. Mõlemal juhul toetutatakse normide regulatiivsele toimele, nende võimele määratleda nii sotsiaalselt soovitav kui ka ebasoovitav käitumine. Kuid piirdudes ainult kirjeldamisega, ka ebasoovitava ehk hälbiva käitumise kirjeldamisega, jääks normi regulatiivne toime olematuks. Hälbiva käitumise valdkonnas vajab ühiskond seega selliseid norme, mis mitte ainult ei kirjelda seda käitumist, vaid kirjutavad ette ka ühiskonna reageerimisvormi. Kui käitumist kirjeldav normiosa on dispositsioon, siis ühiskonna reageerimisvorm avaldus sanktsioonis.¹²⁴

Õiguses tähendab sanktsioon seadusega ettenähtud sundi või mõjutusvahendit, mida kohaldatakse riigielu korraldamisel, alates karistusest ning lõpetades kas või sunniraha või muu

¹²⁴ Sanktsiooniõigus. Karistuslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine. J.Sootak, Tallinn 2007, lk 13.

piiranguga, mida riik seab üksikisikule. Selline määratlus oleks aga väga lai, hõlmates sanktsiooni mõistega sisuliselt mis tahes õigusliku regulatsiooni.

See aga tähendab, et see riiklik mõjutusvahend peaks olema ka tõhus, st täitma oma eesmärgi, panema inimesi tahtma mitte toime panna tegusid, millele järgneb raske karistus.

Autori arvates võiks KarS §-s 114 sätestatud sanktsiooni muuta, tõstes selle alammäära. Seda seetõttu, et võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on Eestis mörva eest kohaldatav sanktsiooni alammäär madal. Sama madal on sanktsiooni alammäär vaid Leedu Vabariigis. Autor on töö teises peatükis olevas tabelis nr 6 toonud välja liikmesriikide sanktsioonid ning nende põhjal saab teha järelduse, et keskmine alammäär Euroopas on 10-15 aastat. Kuid autor leiab, et sanktsiooni alammäära tõstmine 8-lt 15-ni oleks liialt järsk ning ebavajalik.

Seetõttu teeb autor ettepaneku 10.a vangistuse alammäära rakendada ka KarS-is.

KOKKUVÕTE

Mõrv kui raske isikuvastane süütegu vajab autori arvates pidevalt seadusandja tähelepanu, et KarS-is loetletud mõrva tunnused oleksid ajakohased ja eluliselt põhjendatud. Seda seetõttu, et kui varavastase ründe korral saab üldjuhul asja asendada või rahas hinnata, siis inimest ei saa asendada ega ka tema elule rahalist väärtust anda, mis tähendab, et elu kaitse peab olema väga tõhus.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks seadis autor analüüsida karistusseadustikus toodud mõrva koosseisulisi tunnuseid ning nende põhjendatust ja rakendatavust kohtupraktikas.

Töö autor on püstitanud oma magistritöös järgneva hüpoteesi: mõrva tunnused KarS §-s 114 on ebapiisavad ja vajavad täiendamist.

Magistritöö on jagatud neljaks osaks. Esimene osa käsitleb mõrva tunnuseid läbi Eesti ajaloo. Sellest nähtub, et Eestis kehtinud karistusseadustikes ei esine kardinaalseid erinevusi mõrva tunnustes, st läbi ajaloo on reguleeritud Eestis mõrva sarnaselt, mõningate erisustega. Kui näiteks Nuhtlusseadustikus leidis mitmeid objekti alusel kvalifitseeritud tunnuseid, siis hetkel kehtivas KarS-is me neid enam ei leia, KarS-is on tunnused teo ja tegija järgi jaotatavad. Tegu iseloomustavad tunnused on p-d 2, 3, 7 ja osaliselt p 1 ning teo toimepanijat iseloomustavad tunnused on p-d 4, 5, 6 ja 8.

Töö teine osa käsitles Euroopa Liidu liikmesriikide ja Venemaa Föderatsiooni mõrva tunnuste võrdlust. Euroopa Liidu liikmesriikide tunnuseid kasutas autor võrdluseks seetõttu, et Eesti on Euroopa Liidu liige ning järk-järgult tihedamalt seotud teiste liikmesriikidega. Venemaa Föderatsioon lisati võrdlusesse kuna see on Eesti Vabariigi naaberriik ning Eestis elab väga palju vene rahvusest isikuid, kellel on tihedaid sidemeid Venemaaga. Sellest peatükist saab järeldada, et suuremas osas Eestis kehtivad mõrva tunnused on asjakohased ning leiavad kasutust ka mujal Euroopas. Samuti paistis silma, et Eestis ei ole reguleeritud mõned juhtumid, mis esinemissageduselt on teistes liikmesriikides esirinnas, näiteks töö neljandas jaos soovitatavad tunnused „ettekavatsetus“ või „grupiviisilisus“. Samuti tunnus „lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega“ on harva esinev ning mujal Euroopa Liidu liikmesriikides on nimetatud tunnus koondatud tunnuse „üldohtlikul viisil“ alla, mida soovitab ka töö autor.

Kolmandas peatükis viis autor läbi Eesti kohtupraktika analüüsi tapmise ja mõrva koosseisude osas. Analüüsi empiirilises osas kasutati 86 Maa- ja Ringkonnakohtu otsust, milles mõisteti mõrvas süüdi 100 isikut. Analüüsi eesmärk mõrvaasjades oli välja selgitada, milliseid mõrva tunnuseid esineb enim ning millised on isikud, kes neid toime panevad. Sellest selgus, et kõige enam pannakse toime tapmisi piinaval või julmal viisil. Seda nii eraldi võetuna kui ka koos teiste tunnustega, st eraldi esinevana ning koosseisus. Toimepanijateks on enamuses vene keelt kõnelevad (sh vene rahvusest) meesterahvad, vanuses 18-23 aastat, kellel on põhiharidus, keda on vähemalt korra varasemalt karistatud ja kes olid teo toimepanemise hetkel joores. Samuti tõi autor kolmanda peatüki esimeses alapeatükis välja kohtuotsuseid, kus tapmistegu oli toime pandud küll grupis, kuid kvalifitseeritud vastavalt seadusele lihttapmisena, vastavalt seadusele. Need tõi autor välja näitlikustamiseks grupiviisilisuse tunnuse vajalikkust.

Neljandas osas tegi autor ettepanekuid KarS-i muutmiseks. Autori ettepanekud hõlmavad kahe tunnuse „*ettekavatsetud*“ ja „*grupiviisiliselt*“ lisamist KarS § 114 lg 1 loetellu, ühe tunnuse koondamist teise alla, asja lisatud tunnuse „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“ sõnastuse muutmist ning sanktsiooni alammäära tõstmist. Autori arvates need muudatused aitaksid kaasajastada ning nii-öelda euroopalikumaks KarS-i tunnuste loetelu muuta. Nendest järgnevalt lähemalt.

Nagu eelpool öeldud, arvab autor, et KarS §-s 114 võiksid olla loetletud mõrva tunnustena ka „*ettekavatsetult*“ ja „*grupiviisiliselt*“. Ettekavatsetus eraldi tunnuseks on autori arvates vajalik sellepärast, et ettekavatsetus eeldab planeerimist ning kaalutlemist, mis omakorda tähendab, et tegu on sellevõrra ohtlikum, külmaverelise kaalutluse tagajärg kui emotsiooni ajel toimepandud äkktegu. Grupiviisiliselt toime pandud tegu peaks autori arvates kindlasti olema üks tapmise kvalifikatsioon. Seda seetõttu, et grupiviisiliselt on tegu toime panna ja ka varjata kergem. Võib eeldada ka, et sellega on nõus ka seadusandjad, kuna nii mitmelgi kuriteo koosseisul on grupiviisilisus loetud raskendavaks asjaoluks. Seejuures mitte ainult vägivaldsetes isikuvastastes süütegudes vaid ka varavastaste süütegude puhul on leitud, et grupis toimepandud tegu on enamohalik. Samuti on Eesti karisusõiguse ajaloos esinenud nimetatud mõrva tunnust, st see ei oleks esimene kord kui Eestis taoline tunnus esineks. Sellest johtuvalt arvab autor, et ei ole põhjendatud „*grupiviisiliselt*“ tunnuse väljajätmine KarS §-st 114.

Magistritöö teise peatüki Euroopa Liidu liikmesriikide tunnuste ja kolmanda peatüki mõrva asjade kohtupraktika analüüsist johtuvalt saab autori arvates järeldada, et tunnust „*lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega*“ ei ole vaja kui on loetelus olemas tunnus

„*üldohtlikul viisil*“. Seda seetõttu, et esimene tunnus on üldjuhul kaetud ka viimati nimetatuga, st lõhkeaine või lõhkeseadeldisega toimepandud tegu on põhimõtteliselt alati ka üldohtlikul viisil toime pandud. Euroopa Liidu liikmesriikides on neid kahte tunnust koos ühe all vaadeldud. Erand on vaid Poola Vabariik, kus on loetletud „*lõhkeseadeldise või tulirelvaga tapmine*“ mõrva tunnuseks. Samas ei ole Poola Vabariigis tunnust „*üldohtlikul viisil*“ mistõttu ei saa see ka neelduda selle alla.

Neljandaks ettepanekuks tegi autor muuta 01.01.2015 jõustunud mõrva tunnuse sõnastust. Hetkel kehtivas KarS-is on see sõnastatud järgnevalt: „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“, autor leiab aga, et selline sõnastus on liiga kitsas. Uus sõnastus võiks olla „*seoses kannatanu ametialase tegevusega*“. Sellisel viisil sõnastatult hõlmab see hetkel kehtiva sõnastuse eesmärki kui ka reguleerib reaalses elus toime pandavaid tegusid. Kuna reaalses elus pannakse nimetatud tegu toime ametiisiku suhtes ajal, mil viimane täidab oma ametiülesandeid, mitte hilisemalt kättemaksuhimust ajendatult. Autor tõi ka näiteid teenistuskohustuste täitmise ajal hukkunud politseinikest nagu näiteks Mäo teeristil tulevahetuses hukkunud politseinikud või 2011.a läbiotsimisekäigus tulevahetusse sattunud ning seetõttu hukkunud Kapo ametnik.

Viiendaks ja viimaseks ettepanekuks tegi autor, lähtuvalt teises osas tehtud Euroopa Liidu liikmesriikide ja Venemaa Föderatsiooni mõrva ja tapmise paragrahvide analüüsile, mõrva sanktsiooni alammäära tõstmiseks 8 aastalt 10 aastani. Seda seetõttu, et Eesti paistab siin koos Leeduga silma oma liberaalsusega. Iseenesest võiks alammäära tõsta suisa 15-aastani, kuid autori arvates oleks see liiga järsk tõus.

Autor leiab, et probleemi püstitus on aktuaalne. Autori poolt välja pakutud ja leitud lahendused on põhjendatud nii teooriaga kui ka läbiviidud empiirilise uurimuse tulemustega. Samuti annab kinnitust muutuste vajalikkusele võrdlus teiste Euroopa riikide analoogsete sätetega.

Töö hüpotees, et hetkel kehtivas karistusseadustiku redaktsioonis ei ole mõrva tunnuste loetelu ammendav ning nimetatud loetelu vajab täiendamist ja muutmist, on autori arvates leidnud kinnitust.

LIABILITY FOR MURDER

SUMMARY

Estonian Constitution § 16 states that: Everyone has the right to life. The right to life is protected by the law. No one may be arbitrarily deprived of his or her life.

Crimes against life are therefore strictest because when a person is killed he cannot realize his other rights. That is why it is so important to see if all the regulations in the penal system are up-to-date and can serve its nations interests and lives.

Manslaughter is qualified as murder when it is committed in as follows: in a torturous or cruel manner, in a manner which is dangerous to the public, against two or more persons, at least twice, in connection with robbery or for the purpose of personal gain, in order to conceal another offence or facilitate the commission thereof, by using an explosive device or explosive substance, in retaliation for professional activities. Those clauses, which are stipulated in Section 114 subsection 1 of the Penal Code, should be sufficient and regulate acts committed in the real world.

Authors aim was to show that those qualifications are not sufficient and in an accordance with the societies evolment.

Therefore the objective of this thesis is: qualifications of murder in the Estonian Penal Code § 114 subsection 1 are inadequate and need to be supplemented.

Thesis has been divided into four chapters in order to get an overview of the matter in hand and to define the problem and its solutions.

The first chapter is a theoretical part in which the author is furnishing the definition of murder qualifications and also addresses the murder institution throughout Estonian penal power history. Author established that murder qualifications throughout Estonian penal system history have almost been the same – there are mostly formulation differences.

In the second chapter author is concentrating on murder regulations in other European Union member states and Russian Federation. The aim was to see if Estonian regulation is up-to-date

compared to other states and its close neighboring country Russia. Author analyzed EU states because day by day we are moving to the point where all EU states have unified laws in different legal fields. Russian Federation was among them because it is Estonian close neighbor country and there are a lot of Russian people living in Estonia that have close ties to it. From this chapter the author can conclude that in most parts Estonian murder qualifications occur in other EU states. Also that if we are to add those qualifications that the author is proposing in this thesis, Estonia will have all the most occurring murder qualifications.

Third chapter is divided into two titles. In the first of them the author is analyzing court judgments where offenders were convicted for manslaughter (Penal Code § 113) but would have been convicted for murder if those qualifications, that the author of the thesis is proposing in the fourth chapter, would be added to the manslaughter qualification list in Penal Code. The reason for that analyze is to give examples of those acts and to show the necessity of proposed changes. In the second title author is analyzing court judgments in which offenders were convicted for murder. This empirical part includes 86 court judgments from Estonian county and circuit courts, in which 100 persons were convicted for murder. This title has two purposes, first of all the author wants to show what kind of murder qualifications appear the most in Estonia and secondly who are the people who are committing murders. Author found out that the most commonly a person who commit murder is Russian speaking male, in the ages between 18-23, with basic education, who has been punished at least once and who was intoxicated at the time of committing the act. The most frequently was murder committed in a torturous or cruel manner.

In the fourth chapter the author is making propositions for the changes in the Penal Code. There are five changes that author is proposing. First of them is to add two qualifications "*in group*" and "*premeditated*" to Penal Code section 114 subsection 1. Author thinks that those qualifications are necessary due to the fact that manslaughter committed in a group or as premeditated are more dangerous because then the victim is unable to protect himself as he would on one-on-one attack and on the bases of emotional aggravation. Second proposal is to add the qualification "*by using an explosive device or explosive substance*" under qualification "*in a manner which is dangerous to the public*". This proposal is based on the fact, as said before, that murder qualifications should reflect the real world and at the moment murder under those circumstances is very rare and almost never occurring. The author also thinks that when it does occur, the qualification to which it will be added will cover it. Fourth recommendation is to change the formulation of the qualification "*in retaliation for professional activities*"

because it is too confined and is not covering those times when for an example a police officer gets killed during his professional duties. New formulation should be „*because of professional activities*“. It would cover much more situations that may occur. In addition to that, Estonia is the only European Union member state where this qualification is directed to retaliation instead of direct attack against an official. Fifth and the last proposal is to raise the minimum sanction for murder from 8 years to 10 years. Analysis in the second chapter's second tile demonstrates that Estonian minimum sanction, compared to others, is too low. Only Lithuanian sanction for murder is as low as Estonian.

For conclusion it is safe to say that the objective of this thesis has been founded to be proven and proposed changes are necessary.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. T. Anepaio, A. Hussar, K. Jaanimägi, S. Kaugia, K. Land, V. Olle, P. Roosma. Sissejuhatuse õigusteadusesse. Kirjastus Juura, Tallinn, 2005. (Viide 1)
2. J. Sootak. Isikuvastased süüteod. Õppevahend õigusteaduskonna üliõpilastele, 3. Ümbertöötatud ja täiendatud väljaanne, Tallinn 2011. (Viide 2)
3. J. Sootak, P. Pikamäe. Karistusseadustik Kommenteeritud väljaanne, 3, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Juura, Tallinn 2009. (Viide 3)
4. J. Sootak. Veritasust kriminaalteraapiani. Käsitlusi kriminaalõiguse ajaloost. Juura, Õigusteabe AS, 1998. (Viide 4)
5. M-L Veiser. Eesti kriminaalõiguse üldosa reform kahekümnendal sajandil võrdleva analüüsi peeglis. Halo Kirjastus, 2006. (Viide 5)
6. K. Saarmann ja K. Matto. Kriminaalseadustiku. Kommenteeritud väljaanne. Autorite Kirjastus, 1937. (Viide 6)
7. M. Lehti, Sisekaitseakadeemia. Tahtlikud tapmised Eestis 1990ndatel aastatel. Tallinn 1998 (Viide 7)
8. G. Ambach. Eesti kriminaalõiguse arenguteed. Kolmveerand sajandist esimese kriminaalseadustiku vastuvõtmisest- Juridica 2004. (Viide 8)
9. J. Sootak. Kuriteod elu ja tervise vastu. Tartu. Juristide Täienduskeskus, 1995. (Viide 9)
10. A. Jõeäär, Kriminaalseadustik, Lisadega ja sisujuhiga varustatud, III Riigikogu kriminaalseadustiku komisjoni esimees, Tallinn 1929, A. Jõeääre Kirjastus. (Viide 10)
11. E. Elkind. Üldohtlik viis, kahe või enama isiku tapmine ja omakasu motiiv kui mõrva tunnused. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus asjas 3-1-1-36-09. Juridica V/2009. (Viide 11)
12. T. Bachmann, R. Maruste. Psühholoogia alused. Kirjastus Ilo, Tallinn, 2008. (Viide 12)
13. I. Rebane, ENSV Kriminaalkodeks, kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Eesti Raamat, 1980. (Viide 13)
14. Aas, K., Aas, N., Hirvoja, M. ja Siitam, K. Karistusõigus. Eriosa. Sisekaitseakadeemia kirjastus, 2002. (Viide 14)
15. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 554 SE. (Viide 15)
16. R. Narits. Õigusteaduse metodoloogia. I. Õigusteabe AS Juura, 1997. (Viide 16)
17. Justiitsministeerium, Kriminaalpoliitika uuringud 3, Kuritegevust mõjutavad sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised tegurid. Tallinn, 2005. (Viide 17)

18. Sten Lind. Karistuse mõistmine ja selle põhistamine. Maakohtute praktika süstemaatilise varguse asjades. Juridica VII/2012. (Viide 18)
19. J. Sootak. Karistusõiguse alused. Juura, Tallinn, 2003. (Viide 19)
20. J. Sootak. Karistusõigus üldosa. Juura, Tallinn, 2010. (Viide 20)
21. VNFSV Kriminaalkodeks. Muudatustega kuni 15. november 1940. Ametlik tekst ühes paragrahvide järgi süstematiseeritud materjale sisaldava lisaga. II trükk. ENSV Kohtu Rahvakomissariaat, Tallinn. (Viide 21)
22. Sisekaitseakadeemia. Martti Lehti, Tahtlikud tapmised Eestis 1990ndatel aastatel, Tallinn 1998. (Viide 22)
23. Kuritegevus Eestis 1991-2001, J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter, TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, EV Justiitsministeerium, Tallinn 2002. (Viide 23)
24. Kriminaalpoliitika uuringud, Kuritegevus Eestis 2014, Tallinn 2015. (Viide 24)
25. J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Karistuslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine, Tallinn 2007. (Viide 25)
26. J. Sootak, Loenguid karistusõiguse eriosast I, Isikuvastased süüteod, Tallinn 2003. (Viide 26)
27. H. Tõnismägi. Mõrva tunnused karistusseadustikus vajavad täiendamist. Kõrgkool „I Studium“, Nüüdisaegne Eesti ja maailm: Reaalsused ja arengu perspektiivid, Teaduslik-praktilise konverentsi materjalid, Tallinn 2009. (Viide 27)
28. Vana Nuhtlusseadustik. томъ пятнадцатый , Уложение о наказанияхъ уголовныхъ и исправительныхъ , издание 1885, г и Прод. 1912 г., Составилъ В.В. Волковъ, товарищъ Прокурора С.-Петербургскаго Окружнаго Суда , Издание юридического книжнаго магазина , И. Зубкова подъ фирмою Законовъдѣние , Коммиссионера государственно типографій С.- Петербургъ Литейный просп. 53 1914. (Viide 28)
29. Uus Nuhtlusseadustik. уголовное уложение 22 Марта 1903 г, Съ подстатейными выдержками изъ объяснительной записки и журналовъ Государственнаго Совѣта и подробнымъ предметнымъ и сравнительнымъ указателями С- Петербург, Типография Спб.Т-ва Печ. и Изд. "Трудъ" Фонтанка, 86, 1904. (Viide 29)
30. ENSV Teataja 1940, 16. detsembril. Nr 65 (Viide 30)

KASUTATUD INTERNETI LEHEKÜLJED

31. Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2013. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=59454/KuritegevusEestis_2013.pdf
32. Kriminaalpoliitika uuringud 20., Kuritegevus Eestis 2014, Tallinn, 2015 Arvutivõrgust kättesaadav:
http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumentid/kuritegevuse_at_2015_0.pdf
33. Kaitsepolitseiamet. Aastaraamat 2011. Arvutivõrgust kättesaadav:
https://www.kapo.ee/cms-data/_text/38/44/files/kapo-aastaraamat-2011a-est.pdf
34. Mäo politseinikutapja varjub kümnendat aastat Venemaal. Virumaa Nädalaleht. 16.12.2004.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.vnl.ee/print.php?id=3148&src=1>.
35. Külaelaniku väitel olid politseinikutapjal islamistlikud huvid. Tartu Postimees 05.05.2011.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://tartu.postimees.ee/429782/kulaelaniku-vaitel-olid-politseinikutapjal-islamistlikud-huvid>.
36. Politsei- ja Piirivalveamet. Hukkunud politseinikud. Arvutivõrgust kättesaadav:
<https://www.politsei.ee/et/organisatsioon/politsei-ja-piirivalveamet/ajalugu/hukkunud-politseinikud.dot>.
37. Karistusseadustiku ajalugu ja tundmine. Arvutivõrgust kättesaadav:
http://www.archimedes.ee/noorteadlased/06_Amert.htm
38. Austria Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.internet4jurists.at/ges/pdf/stgb.pdf>.
39. Belgia Kuningriigi kriminaalkoodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/action/popup/id/16036/preview>
40. Bulgaaria Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>.
41. Hispaania Kuningriigi kriminaalkoodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.ub.edu/dpenal/CP_vigente_31_01_2011.pdf.
42. Hollandi Kuningriigi kriminaalkoodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.wetboekonline.nl/wet/Sr.html>
43. Horvaatia Vabariigi kriminaalkoodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Legislation__Criminal-Code.pdf.
44. Itaalia karistusseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36774>

45. Leedu Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.icrc.org/ihlnat.nsf/6fa4d35e5e3025394125673e00508143/2bf3baa62a697704c1257331003fa787!OpenDocument>.
46. Luksemburgi Suurhertsogiriigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
47. Läti Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
48. Malta Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
49. Poola Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>.
50. Portugali Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-justica/pdf-ult/sections/leis-justica/pdf-ult/lei-n-59-2007-de-4de/downloadFile/file/lei%2059.2007.pdf?nocache=1188893854.82>.
51. Prantsuse Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
52. Rootsi Kuningriigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
53. Rumeenia kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/download/action/download/id/1695/file/c1cc95d23be999896581124f9dd8.htm/preview>
54. Saksamaa Liitvabariigi karistuseseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
55. Slovakkia kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3763/file/Slovakia_CC_2005_en.pdf.
56. Sloveenia kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
www.legislationline.org/documents/id/16905.
57. Soome Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039>.
58. Taani Kuningriigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=138671#Kap25>.

59. Tšehhi Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/country_profiles/legislation/CT%20Legislation%20-%20Czech%20Republic%20Criminal%20Code.pdf.
60. Ungari kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminalcodes>.
61. Venemaa Föderatsiooni kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/download/action/download/id/1697/file/0cc1acff8241216090943e97d5b4.htm/preview>.

KASUTATUD NORMATIIV AKTID

62. Hea õigusloome tava ja normitehnika eeskiri. Vabariigi Valitsuse määrus 22.12.2011 nr 180. - RT I, 29.12.2011, 228.
63. Karistusseadustik. 06.06.2001. RT I 2001, 61, 364; RT I, 23.12.2014, 16
64. Karistusseadustiku ja selle muutmisega seonduvate seaduste muutmise seadus. 19.06.2014. RT I, 12.07.2014, 1.
65. Kriminaalkodeks. 1. juuni 1992. RT 1992, 20, 287 ja 288; RT I 1997, 16, 260.
66. Lõhkematerjaliseadus. 24.03.2004. RT I 2004, 25, 170; RT I, 12.07.2014, 71

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Riigikohtu otsused

67. RKKK 14.02.2007.a kohtuotsus nr 3-1-1-114-06.
68. RKKK 18.01.2005.a kohtuotsus nr 3-1-1-97-04.
69. RKKK 26.11.1996.a kohtuotsus nr 3-1-1-125-96
70. RKKK 15.04.1997.a kohtuotsus nr 3-1-1-31-97
71. RKKK 18.02.1997.a kohtuotsus nr 3-1-1-16-97
72. RKKK 07.10.2004. a kohtuotsus nr 3-1-1-86-04.
73. RKKK 07.12.2007.a kohtuotsus nr 3-1-1-76-07
74. RKKK 31.05.1994 kohtuotsus nr III-1/1-22/94
75. RKKK 13.10.1998.a kohtuotsus nr 3-1-1-105-98
76. RKKK 12.10.2005.a kohtuotsus nr 3-1-1-112-05
77. RKKK 18.12.2003.a kohtuotsus nr 3-1-1-137-03
78. RKKK 11.09.2007.a. kohtuotsus nr 3-1-1-33-07

- 79. RKKK 03.12.2007.a kohtuotsus nr 3-1-1-112-04
- 80. RKKK 17.05.2013.a kohtuotsus nr 3-1-1-52-13a
- 81. RKKK 17.06.2013. a kohtuotsus nr 3-1-1-58-13

Ringkonnakohtu otsused

- 82. TlnRnK 27.06.2013.a kohtuotsus nr 1-13-1235/28.
- 83. TlnRnK 10.10.2012.a kohtuotsus nr 1-11-9563/24
- 84. TlnRnK 30.04.2012.a kohtuotsus nr 1-11-8123/21
- 85. TlnRnK 19.09.2011.a kohtuotsus nr 1-10-17278/19
- 86. TlnRnK 26.10.2010.a kohtuotsus nr 1-09-16587/25
- 87. TlnRnK 22.12.2009.a kohtuotsus nr 1-08-2799/37
- 88. TlnRnK 28.10.2008.a kohtuotsus nr 1-07-411/34
- 89. VRnK 21.02.2006.a kohtuotsus nr 1-03-139/4
- 90. TrtRnK 24.03.2008.a kohtuotsus nr 1-07-6016/23
- 91. TlnRnK 28.11.2013.a kohtuotsus nr 1-09-11027/191
- 92. TlnRnK 06.11.2013.a kohtuotsus nr 1-13-3731/25
- 93. TlnRnK 25.09.2013.a kohtuotsus nr 1-13-1833/72
- 94. VRnK 25.10.2007.a kohtuotsus nr 1-06-14494/3
- 95. TlnRnK 29.05.2007.a kohtuotsus nr 1-06-5255/22
- 96. TlnRnK 13.01.2009.a kohtuotsus nr 1-07-1412/25
- 97. TlnRnK 06.09.2007.a kohtuotsus nr 1-07-1677/20
- 98. TrtRnK 10.04.2007.a kohtuotsus nr 1-06-11762/20
- 99. TrtRnK 23.01.2008.a kohtuotsus nr 1-07-7685/14
- 100. TrtRnK 17.05.2006.a kohtuotsus nr 1-05-290/33
- 101. TlnRnK 08.10.2008.a kohtuotsus nr 1-07-7767/22
- 102. VRnK 31.05.2006.a kohtuotsus nr 1-05-273/10
- 103. TlnRnK 20.02.2008.a kohtuotsus nr 1-05-1000/18
- 104. TlnRnK 07.10.2009.a kohtuotsus nr 1-08-16101/14
- 105. TlnRnK 17.06.2008.a kohtuotsus nr 1-05-309/15
- 106. TlnRnK 05.11.2008.a kohtuotsus nr 1-08-5450/12
- 107. TlnRnK 07.12.2010.a kohtuotsus nr 1-10-2947/26
- 108. TlnRnK 19.10.2010.a kohtuotsus nr 1-09-19733/21
- 109. TlnRnK 17.11.2009.a kohtuotsus nr 1-09-3703/15
- 110. TlnRnK 14.11.2008.a kohtuotsus nr 1-08-5484/10

111. TrtRnK 15.12.2011.a kohtuotsus nr 1-10-15441/176
112. TrtRnK 16.05.2007.a kohtuotsus nr 1-06-11690/20
113. TrtRnK 09.04.2010.a kohtuotsus nr 1-07-5486/45
114. TrtRnK 22.09.2014.a kohtuotsus nr 1-13-8911/48
115. TlnRnK 05.06.2014.a kohtuotsus nr 1-13-11203/40
116. TlnRnK 13.05.2013. a kohtuotsus nr 1-12-4069/39
117. TlnRnK 19.02.2014.a kohtuotsus nr 1-13-5737/30
118. TrtRnK 30.10.2012.a kohtuotsus nr 1-11-9857/66
119. TlnRnK 05.03.2014.a kohtuotsus nr 1-13-1300
120. TlnRnK 14.06.2013.a otsus nr 1-13-601/30
121. TlnRnK 06.02.2013.a kohtuotsus nr 1-12-1592/37
122. TlnRnK 30.11.2012.a kohtuotsus nr 1-12-475/19
123. TrtRnK 06.06.2012.a kohtuotsus nr 1-12-1884/31
124. TlnRnK 15.06.2012.a kohtuotsus nr 1-11-14005/25
125. TlnRnK 24.05.2011.a kohtuotsus nr 1-10-15053/21
126. TlnRnK 21.03.2011.a kohtuotsus nr 1-10-7149/27
127. TrtRnK 15.02.2011.a kohtuotsus nr 1-10-2519/23
128. TrtRnK 13.10.2010.a kohtuotsus nr 1-08-2279/32
129. TrtRnK 19.10.2009.a kohtuotsus nr 1-08-11341/45
130. TlnRnK 23.09.2009.a kohtuotsus nr 1-07-12096/24
131. TlnRnK 21.06.2007.a kohtuotsus nr 1-05-1320/11
132. TrtRnK 20.04.2007.a kohtuotsus nr 1-06-3301/15
133. TlnRnK 26.10.2006.a kohtuotsus nr 1-05-107/10
134. TlnRnK 22.09.2010.a kohtuotsus nr 1-09-13760/27
135. TrtRnK 06.05.2010.a kohtuotsus nr 1-09-12874/43
136. TrtRnK 06.05.2010.a kohtuotsus nr 1-09-12874/43
137. TlnRnK 13.03.2012.a kohtuotsus nr 1-11-7178/23
138. TrtRnK 04.11.2009.a kohtuotsus nr 1-09-6007/44
139. TlnRnK 30.04.2010.a kohtuotsus nr 1-09-1577/25
140. TrtRnK 15.10.2007.a kohtuotsus nr 1-06-11995/23
141. TrtRnK 09.10.2008.a kohtuotsus nr 1-06-16566/49
142. VRnK 30.04.2008.a. kohtuotsus nr 1-06-4222
143. TlnRnK 22.09.2010.a. kohtuotsus nr 1-09-13760
144. TrtRnK 19.03.20110.a. kohtuotsus nr 1-09-4589
145. TrtRnK 18.03.2010.a. kohtuotsus nr 1-08-5541

Maakohtu otsused

146. HMK 23.04.2013.a kohtuotsus nr 1-13-1235/17
147. HMK 25.04.2012.a kohtuotsus nr 1-11-9563/10
148. HMK 27.01.2012.a kohtuotsus nr 1-11-8123/13
149. HMK 21.03.2011.a kohtuotsus nr 1-10-17278/10
150. HMK 20.04.2010.a kohtuotsus nr 1-09-16587/19
151. PMK 09.07.2009.a kohtuotsus nr 1-08-2799/19
152. NLK 11.11.2004.a kohtuotsus nr 1-533/03
153. PMK 17.06.2008.a kohtuotsus nr 1-07-411/25
154. HMK 02.02.2006.a kohtuotsus nr 1-05-1242/2
155. VMK 07.10.2005.a kohtuotsus nr 1-03-139/2
156. TMK 10.10.2007.a kohtuotsus nr 1-07-6016/7
157. PMK 17.04.2013.a kohtuotsus nr 1-09-11027/150
158. VMK 15.11.2013.a kohtuotsus nr 1-12-8520/27
159. HMK 26.08.2013.a kohtuotsus nr 1-13-3731/13
160. HMK 03.05.2013.a kohtuotsus nr 1-13-1833/38
161. LVMK 13.09.2004.a kohtuotsus nr 1-27/04
162. LVMK 21.10.2004.a kohtuotsus nr 1-145/04
163. VMK 25.10.2007.a kohtuotsus nr 1-06-14494/3
164. VMK 02.08.2013. kohtuotsus nr 1-12-10864/26
165. HMK 19.02.2007.a kohtuotsus nr 1-06-5255/4
166. VMK 20.10.2006.a kohtuotsus nr 1-06-4388/5
167. TMK 08.12.2008.a kohtuotsus nr 1-08-8629/32
168. TMK 14.11.2008.a kohtuotsus nr 1-08-8629/24
169. HMK 17.06.2008.a kohtuotsus nr 1-07-1412/9
170. VMK 14.05.2008.a kohtuotsus nr 1-05-1276/9
171. LVMK 01.11.2004.a kohtuotsus nr 1-174/04
172. PMK 19.06.2007.a kohtuotsus nr 1-07-1677/12
173. TMK 19.01.2007.a kohtuotsus nr 1-06-11762/14
174. TMK 10.10.2007.a kohtuotsus nr 1-07-7685/3
175. HMK 04.06.2007.a kohtuotsus nr 1-06-15404/4
176. VMK 19.12.2006.a kohtuotsus nr 1-05-1897/2
177. TMK 10.02.2006.a kohtuotsus nr 1-05-290/24

178. HMK 16.06.2008.a kohtuotsus nr 1-07-7767/8
179. VMK 15.03.2006.a kohtuotsus nr 1-05-273/2
180. HMK 30.11.2007.a kohtuotsus nr 1-05-1000/12
181. HMK 14.04.2009.a kohtuotsus nr 1-08-16101/15
182. HMK 06.02.2008.a kohtuotsus nr 1-05-309/5
183. HMK 27.09.2010.a kohtuotsus nr 1-10-2947/16
184. HMK 22.04.2010.a kohtuotsus nr 1-09-19733/10
185. HMK 27.08.2009.a kohtuotsus nr 1-09-3703/6
186. HMK 14.08.2008.a kohtuotsus nr 1-08-5484/2
187. TMK 17.01.2007.a kohtuotsus nr 1-06-11690/14
188. HMK 13.12.2006.a kohtuotsus nr 1-05-1711/1
189. VMK 19.01.2010.a kohtuotsus nr 1-07-5486/25
190. VMK 19.01.2010.a kohtuotsus nr 1-07-5486/31
191. TMK 13.06.2014.a kohtuotsus nr 1-13-8911/37
192. HMK 26.03.2013.a kohtuotsus nr 1-12-4069/24
193. VMK 23.04.2014.a kohtuotsus nr 1-13-5033/38
194. HMK 15.11.2013.a kohtuotsus nr 1-13-5737/11
195. PMK 28.11.2013.a kohtuotsus nr 1-13-1922/21
196. VMK 15.11.2013.a kohtuotsus nr 1-11-9857/135
197. HMK 12.11.2013.a kohtuotsus nr 1-13-8601/14
198. PMK 05.11.2013.a kohtuotsus nr 1-13-1300/80
199. VMK 02.08.2013.a kohtuotsus nr 1-12-10864/26
200. HMK 21.03.2013.a kohtuotsus nr 1-13-601/17
201. HMK 16.05.2013.a kohtuotsus nr 1-13-158/20
202. HMK 04.10.2012.a kohtuotsus nr 1-12-1592/24
203. TMK 09.03.2012.a kohtuotsus nr 09.03.2012
204. VMK 09.03.2012.a kohtuotsus nr 1-11-8968/23
205. HMK 19.03.2012.a kohtuotsus nr 1-11-14005/15
206. HMK 20.10.2011.a kohtuotsus nr 1-11-4679/5
207. TMK 07.10.2011.a kohtuotsus nr 1-11-3150/15
208. HMK 15.03.2011.a kohtuotsus nr 1-10-15053/9
209. HMK 30.11.2010.a kohtuotsus nr 1-10-7149/16
210. TMK 22.09.2010.a kohtuotsus nr 1-10-2519/13
211. VMK 31.03.2010.a kohtuotsus nr 1-08-2279/18
212. VMK 11.08.2010.a kohtuotsus nr 1-10-4891

- 213. HMK 06.03.2007.a kohtuotsus nr 1-05-1320/2
- 214. HMK 03.03.2010.a kohtuotsus nr 1-09-13760/13
- 215. TMK 10.12.2009.a kohtuotsus nr 1-09-12874/22
- 216. TMK 10.12.2009.a kohtuotsus nr 1-09-12874/22
- 217. NLK 29.09.2004.a kohtuotsus nr 1-188/04
- 218. TlnLK 07.09.2004.a kohtuotsus nr 1-1529/04
- 219. HMK 21.12.2011.a kohtuotsus nr 1-11-7178/10
- 220. TMK 16.07.2009.a kohtuotsus nr 1-09-6007/27
- 221. HMK 22.01.2010.a kohtuotsus nr 1-09-1577/12
- 222. TMK 21.06.2007.a kohtuotsus nr 1-06-11995/7
- 223. VMK 13.03.2008.a kohtuotsus nr 1-07-1566/7
- 224. IVMK 24.10.2005.a kohtuotsus nr 1-229/05
- 225. VjdMK 25.01.2005.a kohtuotsus nr 1-167-04
- 226. NrvLK 17.01.2005.a kohtuotsus nr 1-235/04
- 227. HMK 14.04.2008.a kohtuotsus nr 1-06-14512
- 228. TlnLK 15.03.2004.a kohtuotsus nr 1-2991/03

Austria

Austria Vabariigi kriminaalseadustiku § 75 sätestab tapmise, eraldi mõrva ei ole.¹²⁵

Belgia Kuningriik

Mõrva tunnused:

- 1) ettekavatsetult tapmine;
- 2) isa, ema või muu üleneja sugulase tapmine (patritsiit), ka lapsendajaid ning osalise või täieliku lapsendamise korral ka lapsendajate ülenejaid sugulasi;
- 3) vastsündinud lapse tapmine;
- 4) tapmine mürgitamise teel.¹²⁶

Bulgaaria

Bulgaaria Vabariigi kriminaalseadustikus tapmise raskendavad asjaolud:

- 1) tegu on toime pandud ametniku, avaliku võimu esindaja, sõjaväelase, liitlasriigi või mõne muu sõbraliku riigi ametniku või selle sõjaväelase suhtes tema ametiülesannete täitmise käigus või muu isiku suhtes, kes on rahvusvahelise kaitse all;
- 2) riigi ametniku, riigi esindaja või politseiniku suhtes tema ametiülesannete täitmisel;
- 3) ema või isa suhtes, samuti ka oma lapse suhtes toime pandud tegu;
- 4) teadvalt raseda naise suhtes, alaealise suhtes või kahe või enama inimese suhtes;
- 5) abitus seisundis isiku suhtes;
- 6) üldohtlikul viisil, eriti piinaval viisil ohvri suhtes või muidu julmal viisil;
- 7) omakasu motiivil;
- 8) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;
- 9) ettekavatsetult;
- 10) tegu pannakse toime isiku poolt, kes täidab organiseeritud grupi liikmena temale antud korraldust;
- 11) huligaansel ajendil;
- 12) tegu on toime pandud ohtliku retsidivisti poolt, või isiku poolt, kes on ka varem toime

¹²⁵ Austria Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.internet4jurists.at/ges/pdf/stgb.pdf>.

¹²⁶ Belgia Kuningriigi kriminaalkodeks.
<http://legislationline.org/documents/action/popup/id/16036/preview>

pannud tahtliku tapmise.¹²⁷

Eesti Vabariik

Eesti Vabariigi mõrva tunnused on loetletud KarS-i §-s 114:

- 1) piinav või julm viis;
- 2) üldohtlik viis;
- 3) kahe või enama inimese suhtes;
- 4) vähemalt teist korda;
- 5) seoses röövimisega või omakasu motiivil;
- 6) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;
- 7) lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega;
- 8) kättemaksuks ametialase tegevuse eest.¹²⁸

Hispaania Kuningriik

Mõrva tunnused:

- 1) tegu on toime pandud salakavalalt reetmise teel;
- 2) omakasu motiivil, saades tasu, muud hüvitist või lubadusena kellelegi teisele;
- 3) tegu on toime pandud erilise julmusega, piinavalt või suurendades ohvri kannatusi.¹²⁹

Hollandi Kuningriik

Hollandi puhul saame raskendavateks asjaoludeks lugeda:

- 1) kuriteo sooritamise järel, selle käigus või enne seda toime pandud tapmise eest, mille eesmärk oli kuriteo ettevalmistamine või kuriteo sooritamise lihtsustamine;
- 2) kuriteo sooritamise hetkel vahelejäämise korral;
- 3) endale või teistele kaasosalistele karistamatuse või kuriteost saadud vara kindlustamisega toime pandud tegu;
- 4) ettekavatsetud tapmine;
- 5) ema, kes, kartes oma sünnituse avalikuks tulemist, surmab ettekavatsetult ja tahtlikult oma lapse sünnituse ajal või kohe pärast sündi.¹³⁰

¹²⁷ Bulgaaria Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>.

¹²⁸ Karistusseadustik. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112032015021>

¹²⁹ Hispaania Kuningriigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.ub.edu/dpenal/CP_vigente_31_01_2011.pdf.

¹³⁰ Hollandi Kuningriigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.wetboekonline.nl/wet/Sr.html>

Horvaatia

Raskendavail asjaoludel tapmine:

Mitte vähem kui 10 aastat vangistust või pikaajaline vangistus karistus määratakse isikule kes:

- 1) tapa lapse või alaealise;
- 2) tapab raseda naise;
- 3) tapab isiku üldohtlikul viisil;
- 4) tapab julmal või reeturlikul moel;
- 5) tapab ahnusest;
- 6) tapab selleks, et toime panna või varjata teist kuritegu;
- 7) tapab kohtuniku, rahva kohtuniku, prokuröri, aseprokuröri või advokaadi ametiülesannete täitmisel;
- 8) tapab ametiisiku, kes täidab ametialaseid ülesandeid, kaitseb põhiseaduslikku korda, isikuid või nende vara, kuritegude avastamisel/uurimisel, politseisse viimisel, arreteerimisel või kurjategija põgenema pääsemisel, rakendades karistusõiguslikke sanktsioone ja vahendeid, hoides avalikku korda ja rahu.¹³¹

Itaalia Vabariik

Tapmise raskendavad asjaolud on paigutatud eraldi kahte paragrahvi. Esimesena on kvalifitseerivateks asjaoludeks toodud:

- 1) teise süüteo varjamise või selle hõlbustamise eesmärgil toime pandud tegu, või omakasu ajendil tehtud tegu;
- 2) üleneja või alaneja sugulase suhtes, kui tegu on toime pandud omakasu ajendil, teise kuriteo varjamise või hõlbustamise eesmärgil, või madalal motiivil, piinaval või julmal viisil, ning täielikult teades, mis on tema teo tagajärg, või kui see on toime pandud mürgi või muu salakavala vahendiga või kui tegu on ettekavatsetud;
- 3) isiku poolt, kes põgeneb vangist või varjab end õigusemõistmise eest, vahistamisest, kinnipidamisest või vangistusest pääsemiseks või selleks, et põgenemise vältel endale elatusvahendeid hankida;
- 4) kuritegeliku ühenduse liikme poolt vahistamisest, kinnipidamisest või vangistusest pääsemiseks;
- 5) seoses seksuaalse vägivallaga, seksuaalkäitumisega alaealise suhtes, kui seksuaalne vägivald pannakse toime grupi poolt, mille tagajärjel saabub surm;
- 6) tegu on toime pandud tagakiusamisega või ähvardavalt või ahistavalt;

¹³¹

7) kriminaalpolitsei ametniku või agendi suhtes või korrakaitseametniku või –agendi, avaliku julgeoleku ametniku suhtes viimaste ametikohustuste täitmise käigus või tõttu. teiseks on toodud alljärgnevad mõrva tunnused:

- 1) tegu on toime pandud üleneja või alaneja sugulase suhtes;
- 2) mürkaine või muu salakavala vahendiga;
- 3) ettekavatsetult;
- 4) nii, et tegu pandi toime omakasu ajendil, teise kuriteo varjamise või hõlbustamise eesmärgil, või madalal motiivil, piinaval või julmal viisil, ning täielikult teades, mis on tema teo tagajärg, abikaasa, venna, õe, kasuisa või kasuema või lähisugulase vastu (siia kuuluvad ka ämmad ja äiad, väimehed, miniad ning abikaasa õe ja vennad).¹³²

Leedu

Tapmise raskendavad asjaolud:

- 1) alaealise tapmine;
- 2) abitusseisundis oleva isiku tapmine;
- 3) lähisugulase või perekonnaliikme tapmine;
- 4) teadvalt raseda naise tapmine;
- 5) kahe või enama isiku tapmine;
- 6) julmal või piinaval viisil tapmine;
- 7) üldohtlikul viisil tapmine;
- 8) huligaansetel põhjustel tapmine;
- 9) omakasueesmärgil tapmine;
- 10) kuna kannatanu täitis avalikke ülesandeid või kodaniku kohustusi;
- 11) teise süüteo varjamiseks;
- 12) organi elundi, koe või raku saamiseks;
- 13) et väljendada viha isikute rühma või isik sinna kuulumise tõttu vanuse, soo, seksuaalse sättumuse, puude, rassi, rahvuse, keele, päritolu, sotsiaalse seisundi, usutunnistuse, veendumuste või vaadete suhtes.¹³³

Luksemburgi Suurhertsogiriik

Mõrva tunnused:

- 1) ettekavatsetus;

¹³² Itaalia karistusseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=36774>

¹³³ Leedu Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.icrc.org/ihlnat.nsf/6fa4d35e5e3025394125673e00508143/2bf3baa62a697704c1257331003fa787!OpenDocument>.

- 2) üleneja, alaneja sugulase tapmine;
- 3) tapmine mürgitamisega;
- 4) vastsündinud lapse tapmine.¹³⁴

Läti Vabariik

Tapmise raskendavateks asjaoludeks on:

- 1) toimepanija teab, et naine kelle ta tapab on rase;
- 2) toimepanija teab, et ohver on abitusseisundis;
- 3) see on toime pandud üldohtlikul viisil;
- 4) see on toime pandud julmalt;
- 5) laipa rüvetades;
- 6) see on toime pandud röövimise käigus;
- 7) see on toime pandud vägistamise käigus;
- 8) kui see on toime pandud teise kuriteo varjamiseks või kergendama teist kuritegu;
- 9) see on toime pandud saamaks varalist kasu;
- 10) toime pandud grupi poolt;
- 11) see on toime pandud isiku poolt, kes viibis vahi all, eeluurimisvanglas või vanglas;
- 12) tapetakse alaealine;

tapmise eriti raskendavateks asjaoludeks loetakse:

- 1) ametiisiku, kes täidab oma ametiülesandeid või tema lähedase suhtes; süüteo varjamise eesmärgil; tunnistaja või muu kohtumenetluse ja kohtueelse menetluse osalise suhtes toime pandud tegu;
- 2) kahe või enama isiku suhtes;
- 3) vähemalt teist korda;
- 4) tegu on toime pandud isiku poolt, kes kannab eluaegset vanglakaristust;
- 5) tegu on toime pandud organiseeritud grupi poolt.¹³⁵

Malta Vabariik

Malta õiguses tapmise raskendavaid asjaolusid eraldi välja toodud ei ole, küll aga on antud juhised, millega peaks arvestama isikule karistuse mõistmisel. Raskendavate asjaoludena on

¹³⁴ Luksemburgi Suurhertsogiriigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

¹³⁵ Läti Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

välja toodud pahatahtlikkus, ettekavatsetus, kui tegu on toime pandud kahe või enama isiku suhtes või üldohtlikul viisil ohustades teiste isikute elu.¹³⁶

Poola Vabariik

Mõrva tunnustena on loetletud:

- 1) eriti julm viis;
- 2) koos pantvangi võtmise, vägistamise või röövimisega;
- 3) eriti taunimisväärt motiividel;
- 4) tulirelva või lõhkematerjale kasutades;
- 5) kes tapab ühe teo käigus rohkem kui ühe inimese;
- 6) kes on olnud varem tapmise eest süüdi mõistetud.¹³⁷

Portugal

Portugali õiguses esiteks loetakse mõrvaks tapmised, mis on toime pandud eriti julmal viisil või pahatahtlikult. Teises jaos on toodud erinevad teo koosseisud:

- 1) üleneja või alaneja sugulase, adopteeritud lapse või kasuvanema suhtes;
- 2) tegu on toime pandud isiku suhtes, kes oli eriliselt haavatav oma vanuse, haiguse, vaimse või füüsilise puude või raseduse tõttu;
- 3) eriti julmal või piinaval viisil suurendades ohvri kannatusi;
- 4) tegu on toime pandud ahnusest või omakasu motiivil, samuti nautides teo toimepanemist, seksuaalse iha rahuldamiseks või mõnel muul madalal motiivil;
- 5) ohvri religioosse või seksuaalse orientatsiooni või rassi tõttu toime pandud tegu;
- 6) tegu on toime pandud eesmärgiga hõlbustada kuriteo ettevalmistamist, selle läbiviimist või teise kuriteo varjamiseks;
- 7) tegu on toime pandud grupi poolt või kasutades mõnda muud eriti ohtlikku vahendit;
- 8) tegu on toime pandud kasutades mürki või mõnel muul salakavalal viisil;
- 9) tegu on toime pandud kalgilt, ettekavatsetult rohkem kui 24 tundi;
- 10) tegu on toime pandud suveräänse organi, riiginõukogu, või valitsuse liikme vastu, magistraadi, omavalitsusüksuse ametniku, ombudsmani, kuberner, avalikku võimu hoidva ametniku, arme juhataja, kohtuniku, tunnistaja, advokaadi, politsei või julgeolekuteenistuse ametniku, tsiviil- või sõjalise õiguskaitseametniku, avalikus teenistuses oleva isiku, õpetaja või eksamineerija, vaimuliku suhtes oma ametiülesannete täitmisel või ametiülesannete tõttu;

¹³⁶ Malta Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

¹³⁷ Poola Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>.

11) tegu on toime pandud ametniku poolt võimuvolitusi kasutades.¹³⁸

Prantsusmaa Vabariik

Mõrva tunnused:

- 1) kui tegu on toime pandud koos teise kuriteoga, olenemata, kas teine kuritegu eelnes, järgnes või pandi toime teo toimepanemise ajal;
- 2) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamiseks;
- 3) ettekavatsetult;
- 4) tegu on toime pandud alla 15-aastase isiku suhtes;
- 5) tegu on toime pandud üleneja sugulase või adoptiivsete vanemate suhtes;
- 6) isik, kes oli haavatav vanuse, haiguse, vaimse või füüsilise puude või raseduse tõttu;
- 7) tegu on toime pandud ametiisiku suhtes tema ametiülesannete täitmise korras. kohtunik, prokurör, advokaat, jurist, ohvitser, politseinik, tuletõrjuja, tolli ametiisik, kinnipidamisasutuse ametiisik, ühistranspordi võrgu töötaja, tervishoiutöötaja, muu ametiisik, kes täidab avalikku võimu. samuti, kui tegu on toime pandud nimetatud isiku abikaasa, lähisugulase suhtes või isik elas samas kodus või oli seal muul ametiisiku korraldusel;
- 8) tegu on toime pandud abikaasa, ülenejate või alanejate sugulaste suhtes, või isikute vastu kes elab nende juures, on nende ülalpidamisel;
- 9) tegu on pandud isiku vastu kes töötab ühistranspordi valdkonnas või mõne muu isiku suhtes kes täidab avalikke ülesandeid või tervisetöötaja täites enda ülesandeid, kus toimepanija teab, et tegemist on nende isikutega;
- 10) tegu pannakse toime tunnistaja või kannatanu suhtes seoses kohtuasjaga eesmärgiga asetada teo toimepanija soodsamasse seisundisse;
- 11) ohvri religioosse või seksuaalse orientatsiooni või rassi tõttu toime pandud tegu;
- 10) grupiviisiliselt toime pandud tegu.¹³⁹

Rootsi

Raskendavaid asjaolusid tapmisel ehk mõrva koosseisu Rootsi õiguses ei ole.¹⁴⁰

¹³⁸ Portugali Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica/pdf-ult/sections/leis-da-justica/pdf-ult/lei-n-59-2007-de-4-de/downloadFile/file/lei%2059.2007.pdf?nocache=1188893854.82>.

¹³⁹ Prantsuse Vabariigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

¹⁴⁰ Rootsi Kuningriigi kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

Rumeenia

Rumeenia õiguses loetakse tapmisel raskendavateks asjaoludeks olevateks:

- 1) ettekavatsetus;
- 2) omakasu motiivil;
- 3) et hoiduda või aidata kellelgi teisel hoiduda kriminaalvastutusest või määratud karistusest;
- 4) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;
- 5) isiku poolt kes on varem pannud toime tapmise või tapmiskatse.
- 6) kahe või enama isiku suhtes;
- 7) raseda naise tapmine;
- 8) julmal viisil.¹⁴¹

Saksamaa Liitvabariik

Tapmise raskendavateks asjaoludeks on:

- 1) nautides teo toimepanemist, mõrvamise rõõmust või lõbust;
- 2) seksuaalse vajaduse rahuldamiseks;
- 3) kasuahnusest või muul madalal motiivil;
- 4) salakavalalt;
- 5) piinaval või julmal viisil;
- 6) üldohtlikul viisil;
- 7) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil.¹⁴²

Slovakkia

Tapmise raskendavateks asjaoludeks on:

- 1) Tapmine vähemalt teist korda;
- 2) Kahe või enama isiku suhtes;
- 3) Tapmine tõsisemal viisil;
- 4) kaitse all oleva isiku suhtes;
- 5) kindlal eesmärgil või;
- 6) omakasu motiivil;
- 7) toimepanija on samas teos korra juba süüdi mõistetud;
- 8) toimepanija teeb seda ohtlikus grupeeringus;

¹⁴¹ Rumeenia kriminaalkodeks. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/download/action/download/id/1695/file/c1cc95d23be999896581124f9dd8.htm/preview>

¹⁴² Saksamaa Liitvabariigi karistusseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

9) kriisiolukorras.¹⁴³

Sloveenia

Tapmist raskendavate asjaolude tunnused:

- 1) tegu on toime pandud julmal või reetlikul viisil;
- 2) tegu on toimepandud kuna isik tegi tegusid kaitsmaks avalikku korda, või eeluurimise ajal kriminaalmenetluse raames, või prokuröri otsuse pärast, või kohtuniku otsuse pärast, või süüdistuse pärast, või tunnistaja tema ütluste pärast.
- 3) kuna on rikutud võrdsust;
- 4) soovist tappa, ahnusest, panna toime või varjata teist kuritegu, ebaausa kättemaksu või muul nurjatul/alatul põhjusel
- 5) tegu on toime pandud ohtlikus grupeeringus.¹⁴⁴

Soome Vabariik

Tapmist raskendavad asjaolud:

1. ettekavatsetus;
2. eriti piinaval või julmal viisil;
3. üldohtlik viis;
4. ametiisiku suhtes, kes teenistuslike kohustuste täitmisel kaitseb avalikku korda või matikohustuste täitmise tõttu.¹⁴⁵

Taani

Taani õiguses tapmisel kvalifitseeritud ja privilegeeritud koosseisud puuduvad.¹⁴⁶

Tšehhi

Tapmist raskendavad asjaolud:

- 1) kahe või enama isiku suhtes;
- 2) julmal või piinaval viisil;
- 3) korduvalt;
- 4) raseda naise tapmine;

¹⁴³ Slovakkia kriminaalseadustik. Arvutivõrgust kättesaadav: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3763/file/Slovakia_CC_2005_en.pdf.

¹⁴⁴ Sloveenia kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: www.legislationline.org/documents/id/16905

¹⁴⁵ Soome Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039>.

¹⁴⁶ Taani Kuningriigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=138671#Kap25>.

- 5) alla 15 aastase tapmine;
- 6) ametiisiku tapmine tema ametiülesannete täitmise ajal või nende tõttu;
- 7) rassi, rahvuse, poliitilisevaate, religiooni või selle puudumise tõttu;
- 8) omakasu motiivil, et hõlbustada mõne teise kuriteo toimepanemist, või mõnel muul põlastusväärusel põhjusel.¹⁴⁷

Ungari

Karistuseks on kümme kuni viisteist aastat vangistust, eluaegne vangistus kui tapmine pannakse toime:

- 1) ettekavatsetult;
- 2) omakasu eesmärgil;
- 3) teisel nurjatul eesmärgil või põhjusel;
- 4) erilise julmusega
- 5) avaliku teenistuja või välismaise avaliku teenistuja suhtes tema ametlike toimingute ajal või nende pärast, isiku suhtes kes täidab avalikke ülesandeid nende ülesannete täitmise ajal või isiku suhtes kes abistab või kaitseb isikut kes täidab ametlikke või avalikke ülesandeid;
- 6) kahe või enama isiku suhtes;
- 7) üldohtlikul viisil
- 8) vähemalt teist korda
- 9) alla neljateist aastase isiku suhtes.
- 10) isiku suhtes kes ei saa ennast kaitsta;
- 11) isiku suhtes kes ei saa ennast enda ea või puude tõttu kaitsta.¹⁴⁸

Venemaa Föderatsioon

Venemaa Föderatsiooni kriminaalkodeks näeb ette mõrva tunnustena:

- 1) kahe või enama isiku tapmist;
- 2) ametiisiku või tema lähedase suhtes toime pandud tegu seoses ametitegevusega või mõne muu avaliku võimu ülesande teostamisega;
- 3) teadvalt abitus seisundis oleva isiku suhtes, või tegu on toime pandud seoses inimröövi või pantvangi võtmisega;
- 4) teadvalt raseda naise suhtes;

¹⁴⁷ Tšehhi Vabariigi kriminaalseadustik. Arvutivõrgus
http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/country_profiles/legislation/CT%20Legislation%20-%20Czech%20Republic%20Criminal%20Code.pdf.

kättesaadav:

¹⁴⁸ Ungari kriminaalkodeks.
<http://legislationline.org/documents/section/criminalcodes>.

Arvutivõrgus

kättesaadav:

- 5) eriti julmal viisil;
- 6) üldohtliku viisil;
- 7) veretasust;
- 7) grupi või grupi poolt ette planeeritult või organiseeritud kuritegeliku ühenduse poolt;
- 8) seoses röövimisega või omakasu motiivil, väljapressimise või banditismiga, või teise isiku käsul tasu eest tapmine;
- 9) huligaansel ajendil;
- 10) tegu on toime pandud sooviga varjata teist kuritegu või hõlbustades teise kuriteo toimepanemist, samuti kui tegu pannakse toime vägistamise või seksuaalse vägivallaga;
- 11) rahvusliku, rassi või usuliste veendumuste tõttu;
- 12) eesmärgiga omastada ohvri organeid või kudesid.¹⁴⁹

**Karistusseadustiku
muutmise seadus**

§ 1. Karistusseadustiku muutmine

1) paragrahvi 114 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt

„(1) Tapmise eest, kui see on toime pandud:

1) piinaval või julmal viisil;

2) üldohtlikul viisil;

3) kahe või enama inimese suhtes;

4) vähemalt teist korda;

5) seoses röövimisega või omakasu motiivil;

6) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;

7) *seoses kannatanu ametialase tegevusega;*

8) *ettekavatsetult;*

9) *grupiviisiliselt*

karistatakse kümne- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.

2) Seaduse jõustumine

(1) Käesolev seadus jõustub 2016. aasta 1. jaanuaril.

Riigikogu esimees

Tallinn, Toompea „...“2015.a

XX XX

Algatanud Vabariigi Valitsus

„...“2015.a.

SELETUSKIRI KARISTUSSEADUSTIKU MUUTMISE SEADUSE EELNÕU JUURDE

1. Sissejuhatus

Karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) muutmise seaduse eelnõuga kavandatakse muuta ning täiendada mõrva (*KarS* § 114 lg 1) koosseisu tunnuseid. Regulatsiooni muutmise viiakse karistusseadustik kooskõlla meil kehtinud varasemate õiguslike aktidega, meie kohtupraktikas esinevate rünnete iseloomuga ja Euroopa Liidu liikmesriikides kehtivate sarnaste sätetega.

2. Seaduse eesmärk

Elu on tähtsaim individuaalne õigushüve, mille õiguskaitse tuleneb otseselt Eesti Vabariigi Põhiseadusest. Eluvastaste rünnete eest ettenähtud karistused on seetõttu ka karistusseadustiku rangeimad. Kuid me ei leia karistusõigusest tervikuna kõikehõlmavat õigushüvede kaitsesüsteemi, üheks põhjuseks on see, et karistusõiguse sisuks on kaitsta selliseid olukordi, mis on ühiskonnas kujunenud.¹⁵⁰

KarS-i muutmise seaduse eelnõuga kavandatakse mõrva tunnuste loetelu viia kooskõlla ühiskonnas realselt toimuvate olukordadega.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõuga lisatakse *KarS* § 114 lg-sse 1 kaks uut tunnust „ettekavatsetult“ ja „grupiviisiliselt“, muudetakse tunnuse „kättemaksuks ametialase tegevuse eest“ sõnastust, koondatakse „lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega“ tunnus „üldohtlikul viisil“ tunnuse alla ning tõstetakse mõrva sanktsiooni alammäära 8 aastalt 10-aastani.

Järgnevalt nende muudatuste vajalikkusest lähemalt:

¹⁵⁰ T. Anepaio, A. Hussar, K. Jaanimägi, S. Kaugia, K. Land, V. Olle, P. Roosma. Sissejuhatus õigusteadusesse. Juura, Tallinn, 2005 lk 169

3.1. Tunnuse „ettekavatsetult“ vajalikkus

Tabel nr 1

Riik Tunnus	Belgia	Bulgaaria	Holland	Itaalia	Luksemburg	Malta	Portugal	Prantsusmaa	Rumeenia	Soome	Ungari	Kokku
Ettekavatsetud	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	11

Ettekavatsetus on mõrva tunnuseks väljatoodud 11 Euroopa Liidu liikmesriigis, mis on näha tabelist nr 1.

Ettekavatsetus näitab, et isik on tegu planeerinud, sellega kaasnevaid riske kalkuleerinud ning sellega viinud enda jaoks vahelejätmise tõenäosuse minimaalseks. Kohtulahendite analüüsi tehes jääb silma, et ainult mõne kohta saaks öelda, et tegu on ette planeeritud. Ülejäänud on siiski kõik emotsiooni ajel või alkoholijoobest tingitult toime pandud teod. Eelnõu autor julgeb siinkohal väita, et see, et ettekavatsetust kohtupraktikas kohtab harva, ei tähenda mitte seda, et seda ei eksisteeri vaid pigem seda, et see võib jääda tuvastamata. Sellest saab omakorda aga järeldada, et kui ettekavatsetus oleks mõrva tunnus, pöörataks sellele rohkem tähelepanu.

3.2. Tunnuse „grupiviisiliselt“ vajalikkus

Kuigi grupilisuse tunnust esineb vaid neljas Euroopa Liidu liikmesriigis ja organiseeritud kuritegevusliku grupi poolt toimepandud teo tunnust kuues riigis, st need ei ole kõige sagedamini esinevad, on Eesti jaoks see tunnus eelkõige sellepärast vajalik ja oluline, et Eesti on piiririik. Eestil Venemaa Föderatsiooniga 294 km ulatuses piiri ja Läti Vabariigiga 339 km. See võib viia aga olukorrani, kus kurjategijad hakkavad valima kus riigis tegu toime panna. On just Eesti naaberriikides – Venemaa Föderatsioonis ja Läti Vabariigis grupilisus mõrva tunnuseks, mis Eestis hetkel puudub. Siinkohal märgib eelnõu autor, et nimetatud tunnus on varasemalt Eestis kasutusel olnud nii Uues Nuhtlusseadustikus (1903) kui ka Eesti Vabariigi Kriminaalseadustikus (1935). Siis küll teise termini all – tapmine salgaga.

Samuti tuleb silmas pidada grupilise ründe enamohtlikkust, seda on kergem sooritada ja ka kergem varjata. Reeglina viiakse ka grupiviisiliselt rünnates tapmine lõpuni, st rünne ei jää katse staadiumisse.

Samuti leiab grupiviisiliselt toime pandud tegu koosseisu enamohtliku raskendava tunnusena teistes KarS-i peatükkides, sh on see ka sätestatud KarS-i §-is 58. Seetõttu ei näe eelnõu koostaja põhjust seda mitte lisada ka KarS § 114 lg 1 mõrva tunnuste loetellu.

3.3.Üldohtlik viis ja lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega

Lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega tapmise tunnuse võiks koondada üldohtlikul viisil tapmise tunnuse alla, et ei tekkiks kattuvust. Kui need kaks tunnust sätestada eraldi, jääb justkui mulje, et lõhkeseadeldisega tapmine ei pruugi olla üldohtlik. Tõsi, juhul kui lõhkeseadeldisega tapetakse isik üksikus kohas, näiteks maastikul, kus ei ole kedagi läheduses, siis ei pruugi see olla üldohtlik, kuid eelnõu koostaja arvates võiks selline juht käia julmal viisil tapmise alla.

Samuti ei ole Eesti ühiskonnas sellised tapmised levinud, võib suisa öelda, et pigem on sellised tapmisviisid erandlikud. Eelnõu jaoks analüüsitud sajast kohtulahendist ei puudutanud ükski seda tunnust. Nagu eelpool mainitud peaks loetletud tunnused olema aktuaalsed ning peaksid reguleerima ühiskonnas tegelikult toimuvaid olukordi.

Kui vaadata Euroopa Liidu liikmesriikide regulatsioone, siis leiame, et ainult Poola Vabariigis on taoline tunnus kasutusel, mis on sõnastatud järgnevalt: „Tulirelva või lõhkematerjale kasutades“. Samas üldohtlikul viisil toime pandud tapmistegu on kvalifitseeritud mõrvaks 9 liikmesriigis (sh Eestis).

3.4.Kättemaksus ametialase tegevuse eest muutmine

01.01.2015.a jõustunud tunnuse „*kättemaksuks ametialase tegevuse eest*“ uues sõnastuses „*seoses kannatanu ametialase tegevusega*“.

Eelnõu autor leiab, et nimetatud tunnuse sõnastuse muutmine on vajalik kuna senises kohtupraktikas reeglina pannakse ametiisiku suhtes tapmine toime ajal kui ta täidab oma ametiülesandeid, mitte hiljem kättemaksuks nende eest. Nimetatud sõnastus oleks tunduvalt avaram, hõlmaks nii rünnet ametiülesannete täitmise ajal, nii kättemaksu motiivi ja nii rünnet ametiisiku lähedaste vastu.

Näiteks 4.05 2011, kui kaitsepolitseinikud läksid seoses tulirelvade ebaseaduslikku käitlemist ja salakaubavedu käsitleva kriminaalasja eeluurimisega läbi otsima Põlva maakonnas asuvat

Waaksi talu. Nimelt avas tule nende pihta isik, keda peeti tunnistajaks. Neljast isikust, kellest 3 olid kaitsepolitseinikud ja 1 politseinik, said pihta kolm. Kõige raskemini vigastada saanud Tarmo Laul suri tekitatud vigastustesse haiglas.¹⁵¹

Samuti võib tuua näite tulistamisest Mäo teeristil. Kus 14.12.1994 öösel peatasid neli patrullis olnud politseinikku, Marek Lemming, Argo Kivi, Janek Tšeljadinov ja Väino Neido, kaubaauto dokumentide kontrolliks Mäo ristil kinni. Saades teada, et kaubikus võib olla varastatud šokolaadikoorem, hakati teostama läbiotsimist. Läbiotsimise käigus avasid kurjategijad politseinike pihta tule Kalašnikovi automaadist. Marek Lemming suri sündmuskohal, Argo Kivi suri haiglas, raskelt vigastatud Janek Tšeljadinov'i elu päästeti.¹⁵²

Konstaabel Julia Gorbatošova hukkus 25.11.2004. Konstaabel oli kiirreageerimisrühmas, kes vastasid Õismäelt tehtud väljakutsele. Väljakutse sisu oli, et mingi mees on tunginud korterisse ning ähvardanud end õhku lasta. Kohale jõudes oli mees põgenenud. Ootamatult ilmus mees taas välja, lukustas end koos konstaabli ja teenistuskooeraga autosse ning natuke aega hiljem end õhkis. Auto juures olnud 3 politseiametnikku said vigastusi, üks üliraskeid, kuid arstid suutsid ta päästa.¹⁵³

Teenistuskohustuste täitmisel (juhin tähelepanu – mitte kättemaksuks ametikohustuste täitmise eest) hukkunud Eesti politseiametnikud on loetletud Politsei- ja Piirivalveameti kodulehel.¹⁵⁴

Samuti oli suur oht, et võinud eelpool kirjeldatud ründed oleks võinud aset leida ka nn. Pronksiööl. Autor mõistab, et kurjategija hilisem karmim karistamine ei muuda olematuks asjaolu, et ametiisik on hukkunud, kuid karmim karistus saadaks väga tugeva signaali potentsiaalsetele kurjategijatele.

¹⁵¹ Kaitsepolitseiamet. Aastaraamat 2011. Arvutivõrgust kättesaadav: https://www.kapo.ee/cms-data/_text/38/44/files/kapo-aastaraamat-2011a-est.pdf.

¹⁵² Mäo politseinikutapja varjub kümnendat aastat Venemaal. Virumaa Nädalaleht. 16.12.2004.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.vnl.ee/print.php?id=3148&src=1>.

¹⁵³ Külaelaniku väitel olid politseinikutapjal islamistlikud huvid. Tartu Postimees 05.05.2011.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://tartu.postimees.ee/429782/kulaelaniku-vaitel-olid-politseinikutapjal-islamistlikud-huvid>.

¹⁵⁴ Politsei- ja Piirivalveamet. Hukkunud politseinikud. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.politsei.ee/et/organisatsioon/politsei-ja-piirivalveamet/ajalugu/hukkunud-politseinikud.dot>.

3.5.Sanktsiooni määra tõstmise vajalikkus

Õiguses tähenda sanktsioon seadusega ettenähtud sündi või mõjutusvahendit, mida kohaldatakse riigielu korraldamisel, alates karistusest ning lõpetades kas või sunniraha või muu piiranguga, mida riik seab üksikisikule. Selline määratlus oleks aga väga lai, hõlmates sanktsiooni mõistega sisuliselt mis tahes õigusliku regulatsiooni.

See aga tähendab, et see riiklik mõjutusvahend peaks olema ka tõhus, st täitma oma eesmärgi, panema inimesi tahtma mitte toime panna tegusid, millele järgneb raske karistus.

Autori arvates võiks KarS-i §-is 114 sätestatud sanktsiooni muuta, tõstes selle alammäära. Seda seetõttu, et võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on Eestis mõrva eest kohaldatav sanktsiooni alammäär madal. Sama madal on vaid Leedu Vabariigis. Autor on töö teises peatükis olevas tabelis nr 6 toonud välja liikmesriikide sanktsioonid ning nende põhjal saab teha järelduse, et keskmine alammäär on Euroopas 10-15 aastat.

Eeltoodust lähtuvalt võiks sanktsiooni alammäära tõsta 8-lt aastalt 10-aastani.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu ei sisalda uusi termineid. Koosseisu sisuks olevad terminid on sisustatud karistusseadustikus

.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas põhiseaduse ja Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõu omab otsest sotsiaalset mõju. Eelnõuga kriminaliseeritakse grupiviisiliselt ning ettekavatsetult toimepandud tapmisteod, samuti tapmisteod mis on suunatud ametiisikute ja nende lähedaste vastu, lõhkeaine või lõhkeseadeldisega toimepandud teod koondatakse üldohtlikul viisil toimepandud tapmistegude alla ning tõstetakse sanktsiooni alammäära 8-lt 10.a peale. Need muudatused toovad endaga kaasa mõrvade ja tapmiste statistilise vahekorra

muutuse. Seda seetõttu, et tapmisteod, mida varasemalt kvalifitseeriti lihtkoosseisu tapmisena (KarS § 113) hakkavad edaspidi kuuluma mõrva koosseisu, kui enamohtlikud tapmisründed ja nende eest nähakse ette hoopis rangemad sanktsioonid (kuni eluaegse vangistuseni).

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamine täiendavaid kulusi ette ei näe

8. Rakendusaktid

Eelnõu ei näe ette rakendusaktide kehtestamist.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2016. aasta 1. jaanuaril

10. eelnõu koostöölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon.

Eelnõu autor peab vajalikuks koostöölastada käesolevat eelnõu justiitsametkondadega, õiguskaitseasutustega, ülikoolide õigusteaduskondadega ja teiste sotsiaalametkondadega.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____
(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, _____ (*kuupäev*)